

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

Katedra studií občanské společnosti

Diplomová práce

Sociální angažovanost na venkově severních Čech

Autorka: Michaela Dopitová

Vedoucí práce: Dr. Dana Moree

Praha, 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. června 2014

.....

Michaela Dopitová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému manželovi za jeho podporu v průběhu mého studia a vedoucí této práce Dr. Daně Moree za neobyčejně milý přístup a cenné rady, které mi poskytovala.

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Teoretická část.....	5
2. 1. Občanská angažovanost.....	5
2. 1. 1. Definice občanské angažovanosti.....	5
2. 1. 2. Typologie občanské angažovanosti.....	9
2. 1. 3. Teoretické perspektivy pohledu na občanskou angažovanost.....	14
2. 2 Sociální kapitál.....	15
2. 3. Občanská společnost a občanství na venkově.....	18
2.4 Komunita.....	26
2. 5 Aktuální trendy ve společnosti.....	27
2. 6 Občanská společnost v oblasti Sudet.....	29
3. Metodologie výzkumu.....	31
4. Výsledky výzkumu.....	39
4. 1 Výsledky výzkumu v obci Růžová.....	39
4. 1. 1 Proč se občané angažují.....	44
4. 1. 2 Formy sociální angažovanosti.....	46
4. 1. 3 Faktory důležité pro sociální angažovanost.....	47
4. 1. 4 Překážky pro sociální angažovanost.....	48
4. 1. 5 Vztahy v obci.....	49
4. 1. 6 Starousedlíci versus novousedlíci.....	50
4. 1. 7 Role místních organizací občanské společnosti.....	52
4. 1. 8 Lídři a lídryně.....	53
4. 1. 9 Proměna sociální angažovanosti.....	54
4. 1. 10 Angažovanost občanů mimo obec.....	55
4. 1. 11 Proč respondenti bydlí právě v této obci.....	55

4. 1. 12 Co občanům v obci chybí.....	56
4. 2 Výsledky výzkumu v obci Bynovec.....	57
4. 2. 1 Proč se občané angažují	60
4. 2. 2 Formy sociální angažovanosti v obci.....	63
4. 2. 3 Faktory důležité pro sociální angažovanosti.....	64
4. 2. 4 Překážky pro sociální angažovanost	64
4. 2. 5 Vztahy v obci	66
4. 2. 6 Starousedlíci versus novousedlíci.....	67
4. 2. 7 Role místních OOS v sociální angažovanosti.....	69
4. 2. 8 Nezaměstnanost a závist.....	70
4. 2. 9 Proměna v sociální angažovanosti	70
4. 2. 10 Lídři a lídryně	71
4. 2. 11 Angažovanost občanů mimo obec	71
4. 2. 12 Proč respondenti bydlí právě v této obci.....	72
4. 2. 13 Co respondentům v obci chybí	72
4. 3 Diskuze	74
4. 3. 1 Srovnání obcí Bynovec a Růžová	74
4. 3. 2 Jaké faktory jsou potřebné pro sociální angažovanost ve zkoumaných obcích?.....	76
4. 3. 3. Jak přispívá sociální angažovanost k rozvoji sociálního kapitálu ve zkoumaných obcích?	77
4. 3. 4 Shrnutí	78
5. Závěr	80
Seznam použité literatury a zdrojů.....	83
Seznam použitých zkratk	91
Příloha č. 1	92
O autorce.....	94

Seznam použitých zkratek	95
Slovník důležitých pojmů	96

Abstrakt:

V Českém výzkumném prostředí je v současnosti věnována malá pozornost výzkumu občanské společnosti na venkově. Jedním ze základních předpokladů pro rozvoj občanské společnosti je angažovanost občanů. Cílem této práce je proto prozkoumat sociální angažovanost, která je důležitou součástí občanské angažovanosti, ve dvou obcích venkovského typu. Regionem, kde byl proveden výzkum, je sever České republiky, konkrétně specifická oblast bývalých Sudet. Podpora sociální angažovanosti může být jedním z faktorů ovlivňující rozvoj českého venkova, který se potýká s dlouhodobým odlivem obyvatelstva. Prostřednictvím hloubkových rozhovorů a analýzy dokumentů bylo ve dvou venkovských obcích prozkoumáno, jaké jsou hlavní faktory důležité pro sociální angažovanost a jak sociální angažovanost přispívá k rozvoji sociálního kapitálu.

Abstract:

In the Czech Republic little attention has been given to the research of civil society in rural areas. One of the fundamental preconditions for the development of civil society is engagement of citizens. The aim of this work is to explore social engagement, which is an important part of civic engagement, in two villages. The research was conducted in the north of the Czech republic, in the specific area of the former Sudetenland. Promoting social engagement may be one of the factors influencing the development of the Czech countryside, which is struggling with a long-term depopulation. Through in-depth interviews and document analysis the study argues about what are the main factors for social engagement and how social engagement contributes to the development of social capital.

Klíčová slova/ Keywords:

- Venkov/ Countryside
- Sociální angažovanost/ Social engagement
- Vesnice/ Village
- Sociální kapitál/ Social capital
- Občanská angažovanost/ Civic engagement

1. ÚVOD

Tato práce je věnována problematice sociální angažovanosti¹ ve dvou obcích venkovského typu na severu Čech. Výzkum sociální angažovanosti ve venkovské oblasti považují za důležitý ze dvou důvodů. První z nich je, že stav občanské společnosti je důležitým faktorem pro rozvoj venkovských oblastí (Majerová, 2006), přičemž občanskou angažovanost (jejíž nedílnou součástí je i sociální angažovanost) považují za jeden ze základních aspektů ovlivňujících funkčnost občanské společnosti. V době, kdy se venkovské obce s počtem obyvatel do 2 000 v České republice dlouhodobě vylidňují (Librová 1997: 28), může být právě rozvoj sociální angažovanosti jedním z faktorů, jak tuto tendenci zmírňovat. Druhým důvodem je nízký zájem výzkumníků o téma sociální angažovanosti na venkově. Při zkoumání občanské angažovanosti se výzkumníci zaměřují zejména na individuální charakteristiky (jako je vzdělání, velikost příjmů, věk a další), souvislost s velikostí obce je reflektována v České republice především ve výzkumech politické participace (např. Čermák et al. 2011). Problematika týkající se sociální angažovanosti občanů na venkově je ale do značné míry ignorována, proto je zde zřejmý prostor pro doplnění znalostí. Výchozí myšlenkou pro můj výzkum tedy bylo zaměřit se na venkovské prostředí a občanskou společnost v něm. Na základě studia literatury, s ohledem na rozsah práce a na časové možnosti pro provedení výzkumu jsem se zaměřila na sociální angažovanost v oblasti severních Čech.

Cílem této práce není testování či tvorba zobecnitelných hypotéz, ale spíše prozkoumání sociální angažovanosti ve specifické oblasti venkova severních Čech. Proto jsem, s ohledem na znalosti získané z teoretické literatury, zvolila dvojici výzkumných otázek:

1. Jaké faktory jsou potřebné pro sociální angažovanost ve zkoumaných obcích?

Touto otázkou navazuji na hypotézu autorů Verby, Schlozmana a Bradyho (1995), dle které jsou nejdůležitějšími komponenty pro sociální angažovanost jednotlivce zdroje, motivace a získávání dalších členů pro aktivity prostřednictvím zapojení do sociálních sítí. Zodpovězením této výzkumné otázky bych ráda zjistila, co je konkrétním obsahem

¹ Sociální angažovanost je spolu s politickou angažovaností jednou ze dvou základních součástí občanské angažovanosti. Ben Berger (2009) sociální angažovanost definuje jako účast na jakémkoli spolčování či shromažďování s jiným než politickým cílem.

komponentů sociální angažovanosti navržených výše zmíněnými autory a zda ve zkoumaných obcích neexistuje další element, který Verba, Schlozman a Brady ve své práci neuvádí, a který přitom ovlivňuje místní sociální angažovanost.

2. Jak přispívá sociální angažovanost k rozvoji sociálního kapitálu ve zkoumaných obcích?

Berger ve svém textu z roku 2009 uvádí, že opakovaná sociální angažovanost může vytvářet to, co Putnam nazývá sociálním kapitálem (Berger 2009: 342). Robert Putnam přitom definuje sociální kapitál jako: „*prvky sociálních organizací, jako je důvěra, normy a sítě, které zlepšují efektivitu usnadňováním koordinovaných aktivit*“² (Putnam, 1993: 167). Zodpovězením této otázky bych ráda zjistila, jakým způsobem ovlivňuje účast na spolčování či sdružování obyvatel rozvoj sociálního kapitálu ve zkoumaných obcích.

Výzkumné otázky zodpovídám na základě názorů zachycených v polostrukturovaných rozhovorech a dat získaných analýzou dokumentů. V rámci této práce jsem provedla celkem 12 rozhovorů s respondenty, kteří se ve zkoumaných obcích sociálně angažují. Obcemi, ve kterých jsem prováděla tento výzkum, jsou Růžová a Bynovec, dvě vesnice nacházející se na severu Čech ve specifické oblasti Sudet. Tyto obce se liší mírou sociální angažovanosti – v jedné je vysoká (Růžová) a v druhé nízká (Bynovec). V každé obci proběhlo 6 rozhovorů, přičemž 1 z nich šlo považovat za expertní rozhovor, pomocí něhož jsem se snažila ověřit své předpoklady vytvořené na základě předchozího zkoumání.

Práce je rozdělena na dva hlavní celky: na teoretickou a empirickou část. V teoretickém oddíle se snažím o vytvoření výzkumného rámce, který pak dále využívám zejména pro interpretaci dat získaných rozhovory. Podrobně zde představuji pojem občanská společnost, pokouším se o reflexi debaty nad definicí tohoto termínu a také popisuji přístup jednotlivých autorů a autorek k tomuto pojmu a další jimi navržené dělení občanské angažovanosti. Stručně se věnuji i teoretickým perspektivám, kterými lze na občanskou angažovanost nahlížet. Představuji také koncept sociálního kapitálu několika hlavních autorů, kteří se jím zabývali. Ačkoliv v této práci operuji pouze s definicí sociálního kapitálu od Roberta Putnama (což je dané tím, že právě ji zmiňuje Ben Berger při formulaci svého předpokladu, na které stavím svou druhou výzkumnou otázku),

² Z angličtiny přeložila autorka práce.

považuji za důležité pro znalost kontextu se sociálnímu kapitálu podrobněji věnovat v samostatném oddíle, jelikož Putnamova definice je vystavěna na práci několika jeho předchůdců. Dále se zaměřuji na práce výzkumníků a výzkumnic, kteří se zabývali nejen občanskou angažovaností, ale i občanstvím a občanskou společností na venkově. Tento širší úhel pohledu volím proto, abych se mohla pokusit zachytit kontext sociální angažovanosti na venkově. Jelikož se tomuto tématu věnuje nejvíce vědní disciplína s názvem rurální sociologie, stručně také popisuji vývoj tohoto oboru a jeho dnešní stav v České republice. Jelikož komunita je jedním z klíčových pojmů jak ve výzkumech občanské angažovanosti, tak rurální sociologii, popisuji náhled na komunitu mezi výzkumníky. V následujícím oddíle pak vymezuji několik pojmů, které používá odborná veřejnost v souvislosti s celospolečenskými změnami, abych s nimi mohla dále pracovat při interpretaci a analýze dat. Závěr teoretické kapitoly věnuji problematice občanské společnosti v oblasti Sudet, jelikož obce, které sleduji v samotném výzkumu, se nachází v tomto specifickém regionu.

V empirické části nejdříve představuji metodologii použitou v průběhu výzkumu, následně pak prezentuji a analyzuji informace získané prostřednictvím rozhovorů a analýzou dokumentů. Zjištěná fakta pak dávám do kontextu poznatků získaných z odborné literatury a odpovídám na výzkumné otázky. Stručně také popisuji několik svých návrhů na praktické řešení nejpálčivějších problémů sociální angažovanosti na venkově. V závěru práce pak prezentuji své výstupy z celého provedeného výzkumu.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2. 1. OBČANSKÁ ANGAŽOVANOST

Silná a aktivní občanská společnost je považována za velice důležitou součást pro fungování demokracie, a to zejména v zemích, které v nedávné době prošly přechodem k demokratickému režimu (Putnam 1995: 65). Umožňuje občanům ovlivňovat prostředí, ve kterém žijí, a prosazovat tak své zájmy. Jedním z nejvýznamnějších teoretiků občanské společnosti je Robert Putnam, jehož studie ukazují, že je to právě občanská angažovanost, která silně ovlivňuje výkonnost zastupitelské demokracie (Putnam 1995). Občanská angažovanost³ je pak jedním ze základních aspektů budování sociálního kapitálu (Fox 1996). Téma jsem vzhledem k rozsahu práce zúžila na občanskou angažovanost, přičemž se zaměřuji na tu část občanské angažovanosti, která se netýká politických aktivit, a dále pro ni používám název sociální angažovanost, čímž navazuji na práci Bena Bergera (2009).

2. 1. 1. DEFINICE OBČANSKÉ ANGAŽOVANOSTI

Občanská angažovanost je termín, pro který existuje velké množství definic, neboť mezi odborníky nepanuje shoda na jeho jasném vymezení. O popularizaci samotného termínu občanská angažovanost se zasadil Robert Putnam ve své práci z roku 1993 s názvem *Making Democracy Work* (Berger 2009: 335) a v několika dalších významných pracích. První z nich, díky které vešel tento pojem v širší známost, je již zmíněný text *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*⁴ z roku 1993. Tato práce vyzdvihuje důležitost sociálního kapitálu pro demokratickou správu státu. Sociální kapitál sledoval Robert Putnam i ve slavné esejí *Bowling Alone: America's Declining Social Capital*, publikované v roce 1995. V tomto textu se zabývá upadající občanskou angažovaností ve Spojených státech amerických a pokouší se v něm identifikovat několik

³ Samotný pojem angažovanost je brán jednotlivými autory rozdílně - pro některé z nich je synonymem pro participaci (Mansfeldová et al. 2005, Zukin et al. 2006, Newell 2011, Ekman, Amnå 2009), dále je zaměňován s pojmy sociální kapitál (v práci Roberta Putnama), nebo sociální inkluze. V této práci se však striktně držím pro koncept občanské angažovanosti použití termínu angažovanost.

⁴ Jedná se o komparativní studii dvaceti regionálních vlád v Itálii, přičemž autoři sledovali rozdílný kontext, ve kterém vlády působily.

hlavních příčin tohoto úpadku. Občanskou angažovanost Putnam pojímá ve svých textech velmi široce, zahrnuje do ní například účast ve volbách, čtení novinových článků a členství v klubech a spolcích.

Mnoho odborníků však jeho práci z různých pozic kritizuje. Sally Shortall například vadí zmatené použití pojmů sociální kapitál a občanská angažovanost, a dle autorky sám Putnam svou prací položil základy tohoto zmatku, neboť ačkoli ve svých textech pracuje s konceptem sociálního kapitálu, zaměňoval tento termín s pojmem občanská angažovanost (Shortall 2008: 450).

Další kritika se týká samotných Putnamových předpokladů o sociálním kapitálu a občanské angažovanosti. Jednou z kritik Putnamových výstupů je text profesora Johna Harrisse z roku 2001⁵. V úvodu článku Harriss navrhuje používat v diskurzu rozvojových studií místo pojmů sociální kapitál a občanská společnost termín veřejné jednání (public action) a to z několika důvodů (Harriss 2001). Prvním důvodem je to, že termín sociální kapitál považuje za obsahově vyprázdněný pojem, který je navíc zmatený a matoucí. Zadruhé kritizuje skutečnost, že pokud hovoříme o silné občanské společnosti nebo o zásobách sociálního kapitálu, dochází často při použití těchto pojmů k upozadování předpokladů nutných pro jejich existenci – tím nejdůležitějším je demokratický stát, pro jehož fungování je důležitá politická aréna a působení státní moci. Poslední výtkou je, že porozumění tomu, co je sociální kapitál, je zcela závislé na kontextu. Dle Harrisse (2001) totiž sociální kapitál mají všechny společnosti, zásadní však je, jestli si uvědomují jeho potenciál. Ve svém článku se autor snaží o navrácení role politiky a státu do myšlenkového proudu zabývajícího se rozvojem demokracie. Kritizuje přílišné přeceňování role občanské společnosti a sociálního kapitálu v demokratickém státu, protože u nich nenachází dostatečný prostor pro konflikt myšlenek a zájmů, který je esenciální součástí demokracie (Harriss 2001: 3). Harriss (2001) také kritizuje Putnamovo pojetí sociálního kapitálu, jelikož Putnam ve své práci nevysvětluje, jak a proč je mezilidská důvěra, budovaná v dobrovolných sdruženích, přetransformována do obecné společenské důvěry. I Putnamovo vysvětlení občanské angažovanosti má dle Harrisse (2001) významné trhliny, jelikož bylo v jeho práci o Itálii, z níž termín vychází, nalezeno několik zásadních

⁵ Tento článek nese název *Social Capital Construction and the Consolidation of Civil Society in Rural Areas: or, Public Action and Rural Development* (Harriss, 2001).

historiografických chyb, a také několik předpokladů poukazuje na centrální roli státu a politických procesů, nikoliv občanské společnosti (Harriss 2001: 4).

Prostor pro rozvolněnost termínu, který pro občanskou angažovanost ponechal Putnam ve své práci, má za následek široké vykládání tohoto pojmu. Právě pojmovou nevyhraněnost v Putnamových pracích kritizují Ekman a Amnå⁶ (2009). Práce autorů je věnována přehledu stavu dosavadního bádání v oblastech politické participace a občanské angažovanosti, na základě tohoto přehledu pak navrhují novou typologii politické participace a občanské angažovanosti (Ekman, Amnå 2009). V části textu, která se zabývá občanskou angažovaností, autoři přicházejí s argumentem, že mnoho sociálních vědců používá tento výraz ve velmi rozdílných významech. Zároveň upozorňují na to, že Putnam ve svých textech neuvádí explicitní definici občanské angažovanosti, čímž se termín stává všezahrnujícím konceptem, skrze nějž je více než obtížné zkoumat podmínky zapojení se občana do dění ve společnosti (Ekman, Amnå 2009: 10). Nová typologie navržená autory rozděluje politickou participaci na latentní a projevenou formu a podoba jejich rozdělení je přehledně znázorněna v tabulce 1. Latentní formu nazývají občanskou participací a dále ji dělí na aktivní a pasivní část, přičemž občanskou angažovanost považují za aktivní součást. Občanskou angažovanost samotnou pak ještě dále dělí na individuální a kolektivní formy. Individuální formy zahrnují: „*aktivitu založenou na osobním zájmu v a věnování pozornosti politickým a sociálním otázkám*“, kolektivní formy pak popisují jako: „*dobrovolnou práci s cílem zlepšit podmínky místní komunity, pro charitu, nebo pro zlepšení podmínek ostatních (mimo vlastní rodinu a okruh přátel)*“⁷ (Ekman, Amnå 2009: 16).

⁶ Autoři se občanské angažovanosti věnují ve svém textu *Political Participation and Civic Engagement: Towards A New Typology*.

⁷Z angličtiny přeložila autorka práce.

Tabulka 1. Latentní a projevená politická participace (Zdroj: Eknam, Amná 2009, překlad autorka)

Občanská participace (latentní politická participace)		Projevená politická participace		
Zapojení se (věnování pozornosti)	Občanská angažovanost (aktivní účast)	Formální politická participace	Aktivismus (mimo-parlamentní participace)	
			Legální	Ilegální
Individuální formy				
Osobní zájem v politických a sociálních otázkách Věnování pozornosti politickým záležitostem	Aktivity založené na osobním zájmu a věnování pozornosti politickým a sociálním otázkám	Participace ve volbách a kontaktovací aktivity	Mimo-parlamentní formy participace: přednášení názorů někoho jiného, nebo změna úmyslů někoho jiného	Politicky motivované nezákonné aktivity na úrovni jednotlivce
Kolektivní formy				
Pocit sounáležitosti ke skupině nebo kolektivu s určitým politickým profilem nebo agendou Životní styl související s politikou	Dobrovolná práce s cílem zlepšit podmínky místní komunity, pro charitu, nebo pro zlepšení podmínek ostatních (mimo vlastní rodinu a okruh přátel)	Organizovaná politická participace: členství v konvenčních politických stranách, odborech a obdobných organizacích	Volně organizované formy politické participace nebo formy založené na sítích: nová sociální hnutí, demonstrace, stávky a protesty	Ilegální a násilné aktivity a protesty: demonstrace, výtržnosti, squatting v budovách, ničení majetku, konfrontace s policií nebo politickými oponenty

Možnou definici občanské angažovanosti přináší ve svém článku *What do we mean by civic engagement?* autoři Adler a Goggin⁸ (2005). Autoři přichází s návrhem vlastní definice: „*občanská angažovanost popisuje, jak aktivně občané participují na životě komunity ve snaze zlepšit podmínky pro ostatní nebo s cílem utvářet budoucnost komunity*“⁹ (Adler, Goggin 2005: 241). Avšak dle mého názoru ani tato definice nepostihuje celé spektrum jevů, pro které je chápána – například symbolickou podporu disidenta na druhém konci planety. Je příliš vázána na komunitu, stejně jako jí lze dále vyčíst vymezení času, ke kterému směřuje aktivita občanů – budoucnost. Občanskou angažovaností se jistě dají označit i aktivity občanů směřující do minulosti, například snahu občanů o omluvu vládních představitelů ohledně minulých křivd páchaných na určité skupině osob, která nebude mít na budoucnost této skupiny žádný zásadní vliv.

2. 1. 2. TYPOLOGIE OBČANSKÉ ANGAŽOVANOSTI

S konkrétním návrhem na vylepšení pojmové přesnosti ohledně občanské angažovanosti přichází Ben Berger. Ve své eseji se zabývá otázkou, zda by pojem občanská angažovanost neměl být nahrazen přesnějšími termíny. U pojmu občanská angažovanost upozorňuje na jev, který Giovanni Sartori nazývá „*konceptuální roztahování*“ (conceptual stretching¹⁰) termínu. Jde o to, že téměř cokoli, co občané dělají ve skupinách nebo jako jednotlivci je dnes nazýváno občanskou angažovaností – tento pojem tedy obsahuje tolik různých věcí (od sledování politických pořadů až po dobročinné aktivity) pro tak široké spektrum osob, které s ním pracují, že sám o sobě už nemá téměř žádnou vypovídací hodnotu. Zároveň je vedena debata, zda v posledních 40 letech došlo v liberálních demokraciích k poklesu občanské angažovanosti, nebo jen k proměně jejích forem¹¹.

⁸ V úvodní části textu jsou shrnuty základní pohledy na definici občanské angažovanosti, následně autoři hodnotí snahu o měření občanské angažovanosti v americké populaci a v závěru popisují pokusy o její zvýšení mezi staršími obyvateli.

⁹ Z angličtiny přeložila autorka práce.

¹⁰ Konceptuální roztahování popisuje Sartori jako stav, kdy se vědci snaží jít cestou nejmenšího odporu a jejich výsledné definice jsou vágní a amorfni (Sartori 1970: 1034).

¹¹ Argumentace k tématu, zda občanská angažovanost klesá, nebo jsou jen přehlíženy a neidentifikovány její nové formy najdeme v práci Michaela Schudsona s názvem *What if civic life didn't die* (1996).

Berger proto navrhuje, aby angažovanost byla rozdělena do tří základních rovin, a to na politickou, sociální a morální angažovanost (Berger 2009: 335).

Politická angažovanost

Politická angažovanost představuje dle Bergera takové aktivity občanů, které se dotýkají politického zřízení ať už na lokální, státní nebo národní úrovni (Berger 2009: 341). Lze ji také popsat jako aktivity, které jsou přímo zamýšlené k ovlivnění vládních aktivit, nebo takové aktivity, jež vládu ve svém důsledku přímo, ale i nepřímo, ovlivňují - tento druh angažovanosti tedy zahrnuje i všechny aktivity, které máme spojené s politickou participací (jako je hlasování ve volbách, členství v politických společenstvích, finanční a jiná podpora politiků atd.) (Berger 2009: 341).

Sociální angažovanost

Sociální angažovaností je myšlena účast na jakémkoli spolčování či shromažďování s jiným než politickým cílem, přičemž opakovaná sociální angažovanost může vytvářet to, co Putnam nazývá sociálním kapitálem (Berger 2009: 342). Sociální angažovanosti se věnují i Verba, Schlozman a Brady (1995), podle nichž jsou nejdůležitějšími komponenty pro tento typ angažovanosti jednotlivce zdroje, motivace a získávání dalších členů pro aktivity prostřednictvím zapojení do sociálních sítí.

Morální angažovanost

Morální angažovaností je myšleno věnování pozornosti občanů a jejich aktivitám na podporu určitého morálního kódu, morálních důvodů a morálních principů (Berger 2009: 342). U Bergerova rozdělení je ojedinelé právě postavení morální kategorie mimo předchozí dva koncepty, ostatní autoři, o kterých se zmiňuje tato práce, morální stránku angažovanosti přiřazují k jednomu z předchozích typů.

Právě dělení politických a sociálních hledisek je důležitým aspektem prací autorů týkajících se občanské angažovanosti. Někteří autoři dělí občanskou angažovanost na politickou a sociální (Berger, Amnå, Ekman), jiní na politickou a komunitní angažovanost (Newell, Verba, Zukin, důraz na komunitu klade i Adler a Goggin), Berger navíc přidává již výše zmíněnou angažovanost morální. Autoři používající druhou typologii pak kladou důraz na komunitní rozměr angažovanosti, a to především na prospěch daných aktivit komunitě, do které jedinec náleží.

Jedním z děl zabývajících se politickým a především předpolitickým rozměrem občanské angažovanosti je výše citovaná kniha s názvem *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics* z roku 1995, kterou napsala trojice autorů Sydney Verba, Kay Lehman Schlozman a Henry Brady. Práce autorů se zabývá především politickou participací, avšak autoři v ní zdůrazňují důležitost nepolitických aktivit, které jsou založeny na aktivitách v rámci komunity, ke které jednotlivec náleží, a takové aktivity nazývají *občanské dobrovolnictví* (civic voluntarism) a přicházejí i s *Modelem občanského dobrovolnictví* (Civic Volunteerism Model). Občanské dobrovolnictví je definováno jako: „*nepolitická aktivita v náboženské či sekulární oblasti, mimo politickou sféru*¹²“ (Verba et al., 1995: 40) a právě z této definice vychází i další autoři při svém dělení občanské angažovanosti (například výše zmíněná práce Bergera z roku 2009). Jako příklad aktivit občanského dobrovolnictví uvádí Verba et al. (1995) neformální aktivity v místních komunitách, vstupování do vzájemné komunikace s veřejnými funkcionáři nebo práci v lokálních výborech. Politickou angažovanost pak autoři definují jako: „*aktivity zaměřené na ovlivňování nebo ovlivňující působení vlád, a to buď přímo ovlivňováním tvorby či implementace veřejné politiky nebo nepřímo ovlivňováním výběru osob, které vytvářejí tyto politiky*¹³“ (Verba et al., 1995: 38).

Participaci občanů vidí Sydney Verba jako zásadní pro demokracii i ve svém samostatném článku z roku 2001. Autor se v této práci zabývá politickou rovností, pokouší se ji definovat a zároveň vysvětluje, proč je v zájmu demokraticky spravovaných společností o politickou rovnost usilovat. Politickou nerovnost vidí ve Spojených státech amerických jako v té době nejvýraznější a nejproblematictější typ nerovnosti. Vychází z

¹²Z angličtiny přeložila autorka práce.

¹³Z angličtiny přeložila autorka práce.

toho, že rovné uznání potřeb a preferencí občanů je posilováno rovností politických aktivit mezi občany, avšak upozorňuje, že tím nemyslí rovnou účast ve volbách napříč významnými kategoriemi občanů, ale rovnou účast v dalších formách aktivit, jako je například aktivita v lokální komunitě, do níž jednotlivec náleží, kontaktování politických reprezentantů či protest. Jako „srdce“ politické rovnosti pak Verba označuje právě občanskou participaci, kterou chápe jako jev, který umožňuje občanům sdělovat informace o svých zájmech, preferencích a potřebách, a také lze jeho prostřednictvím vyvíjet tlak na odevzu. Občanská participace je tedy v pojetí Sydneyho Verby podávána jako nedílná součást demokratického politického systému, přičemž pokud bychom se pohybovali v kontextu autorů Ekmana a Amnå (2009) či Bergera (2009), ji Verba chápe jako předpolitickou či potenciálně politickou aktivitu.

Různorodé způsoby, jak lze angažovanost stratifikovat, dokládá další navrhované dělení z knihy kolektivu autorů a autorky pod vedením Cliffa Zukina (Zukin et al., 2006) s názvem *A new engagement? political participation, civic life and the changing American citizen*¹⁴. V úvodu knihy je angažovanost opět rozdělena do dvou hlavních směrů – na politickou a komunitní. V definování politické angažovanosti autoři a autorka navazují na Verbu, Schlozmana a Bradyho, když ji popisují jako: „*aktivitu, které zaměřené nebo ovlivňující jednání vlády – buď přímo ovlivňováním tvorby či implementace veřejné politiky nebo nepřímo ovlivňováním výběru lidí, kteří budou vytvářet tuto politiku*“¹⁵ (Verba, Schlozman, Brady, 1995, citováno z Zukin et al., 2006: 6). Nejdůležitější aktivitou politické angažovanosti je účast ve volbách, ale zahrnuje také práci pro politickou stranu nebo kandidáta, přemlouvání lidí k určité volbě a ovlivňování tvorby či implementace veřejných politik (Zukin et al., 2006). Komunitní angažovanost kolektiv popisuje jako: „*organizovanou, dobrovolnou aktivitu zaměřenou na řešení problému a pomoc ostatním*“¹⁶ (Zukin et al., 2006: 7). Pro fungování demokratických systémů by měla být standardem široká participace občanů v obou oblastech angažovanosti – v politické i komunitní. V tomto dělení angažovanosti lze vysledovat určitou podobnost s kolektivní a individuální formou občanské angažovanosti, se kterou přišli autoři Ekman a Amnå (2009), kdy občanskou angažovanost řadí do skupiny jevů s názvem občanská participace, kterou

¹⁴ Tato rozsáhlá studie se věnuje mezigenerační proměně angažovanosti v americké společnosti.

¹⁵ Z angličtiny přeložila autorka práce.

¹⁶ Z angličtiny přeložila autorka práce.

považují za latentní formu politické participace (latentní proto, že se dá nazvat též předpolitickou či potenciálně politickou aktivitou). Samotnou občanskou angažovanost dělí do dvou skupin, a to na již výše zmíněné individuální formy a kolektivní formy. Za kolektivní formy považují: „*dobrovolnou práci pro zlepšení podmínek lokální komunity, pro charitu nebo na pomoc druhým* (vně vlastní rodiny a okruh blízkých přátel)¹⁷“ (Ekman, Amná, 2009: 16). Individuální formu mají takové aktivity, které jsou: „*založeny na osobním zájmu a věnování pozornosti politickým a společenským záležitostem*“¹⁸ (Ekman, Amná, 2009: 16).

Ačkoliv Zukin et al. (2006) oddělili politickou a občanskou angažovanost, u občanské angažovanosti mám k definici několik připomínek. Do jejich definice pojmu je možné zahrnout obrovské množství aktivit, ale některé opět mohou při doslovné interpretaci zůstat stranou. Nevhodné se mi jeví použití v definici spojení „řešení problému“ (v původním jazyce *problem solving*), aktivita občanské angažovanosti dle mého názoru může být i upozorňování na problém či snaha o jeho vymezení. Druhou mou výtkou je aspekt organizovanosti aktivit – dle mého názoru lze jako občansky angažovanou hodnotit i činnost, která znaky organizovanosti nevykazuje. Proto považuji za vhodnější popsat občanskou angažovanost jako dobrovolnou aktivitu zaměřenou na určitý problém a pomoc ostatním. Základní rozdělení na politickou a občanskou angažovanost je jistě přínosné pro výzkum angažovanosti, i když autoři sami uznávají, že mezi nimi nelze vytyčit jasnou hranici (Zukin et al., 2006: 52).

Zpřesnění pojmu občanská angažovanost přináší autor Amná ve svém článku z roku 2012¹⁹, kde se zabývá občanskou angažovaností mladých občanů. Občanskou angažovanost obecně dává autor do kontextu se zaměřením na vnější možnosti v navazování vztahů, která má základ v orientaci na reciprocitu (Amná, 2012: 613). V textu se snaží Amná rozlišit neparticipaci (která je oproti staršímu článku z roku 2009 novou kategorií zařazenou do jeho analýzy, viz tabulku 1), občanskou a politickou participaci. Občanská angažovanost je zde stejně jako v kategorizaci z roku 2009 (Ekman, Amná, 2009) zařazena jako aktivní forma pod občanskou participaci (pasivní formu nově

¹⁷ Z angličtiny přeložila autorka práce.

¹⁸ Z angličtiny přeložila autorka práce.

¹⁹ Tento článek nese název *How is civic engagement developed over time? Emerging answers from a multidisciplinary field*.

pojmenovává sociální zapojení se). Zároveň popisuje tři úrovně, na kterých může být občanská angažovanost zkoumána. Jsou jimi individuální úroveň, interpersonální úroveň (zaměřuje se na sociální vztahy jedince a přidružené aspekty vzájemnosti) a společenský rozvoj (nejčastěji zkoumání občanské angažovanosti na makroúrovni jednotlivých států) (Amnå, 2012: 616).

Právě na makroúrovni jednotlivých států se vztahem mezi prostředím a občanskou angažovaností zabývají Evan Schofer a Marion Fourcade-Gourinchas (2001). Občanskou angažovanost sledují prostřednictvím členství v dobrovolných organizacích, které vidí jako důležitý útvar pro interakci mezi jednotlivcem a širším společenským prostředím (Schofer et al., 2001: 806). Dospívají ke zjištění²⁰, že členství v dobrovolných organizacích se velmi liší mezi jednotlivými národy, a to jak v množství členů, tak i v typech organizací, ve kterých se lidé sdružují. Hlavní rozdíly mezi státy se dají rozdělit do dvou kategorií: „(1) rozdíl mezi *etatistickými a neetatistickými (občas jsou nazývány “liberální“) společnostmi, a (2) rozdíl mezi korporativistickými a nekorporativistickými společnostmi*“²¹, které shrnují historicky daný rozdíl ve struktuře státu, politických institucích a národní kultuře – to všechno je propojeno s legitimitou a podporou nejrůznějších typů aktivit organizací (Schofer et al., 2001: 806). V etatistických státech je omezená individuální aktivita v organizacích všech typů a to hlavně v nových sociálních hnutích, oproti tomu korporativistický stát má pozitivní vliv na členství, zejména ve starých sociálních hnutích (Schofer et al., 2001).

2. 1. 3. TEORETICKÉ PERSPEKTIVY POHLEDU NA OBČANSKOU ANGAŽOVANOST

Existují také čtyři typy teoretických perspektiv, kterými je možné na občanskou angažovanost pohlížet. Představuje je kolektiv autorek Amanda Moore McBride, Margaret S. Sherraden a Suzanne Pritzker²² (2006). Podle nich jsou těmito typy perspektiv institucionální teorie, kulturní teorie, teorie životního cyklu a teorie založené na zdrojích.

²⁰ Na základě dat ze *Světových výzkumů hodnot* (World Values Surveys) z roku 1991 se výzkumník a výzkumnice zaměřili na členství v dobrovolných organizacích ve 32 zemích světa.

²¹ Z angličtiny přeložila autorka práce.

²² Ve zmíněném článku se autorky zabývají občanskou angažovaností v nízkopříjmových rodinách.

Základem *institucionálních teorií* je příležitost pro angažovanost, kterou je myšlena jak existence základních politických práv a svobod, tak potřeba zapojení občanů či přímo pobídka k jejich zapojení. Dle výzkumu z roku 1999, předkládaného autorkami, vykonává 71% dobrovolníků a 61% filantropických dárců svou činnost na základě toho, že je o to jednoduše někdo požádal. *Kulturní teorie* se zabývají dopady socializace, programů se zaměřením na vštěpování občanských hodnot a jevy ovlivňujícími celou generaci (jediným takovým je například 2. světová válka), které mají zásadní vliv na posílení či oslabení národní sounáležitosti či občanské angažovanosti. *Teorie životního cyklu* se zaměřují na skutečnost, že občanskou angažovanost člověka mohou ovlivňovat jedinečné procesy a události, které se odehrávají v rozdílných fázích života. *Teorie založené na zdrojích* poukazují na důležitost přístupu k určitým zdrojům pro občanskou angažovanost. (McBride et al., 2006: 153 - 154)

2. 2 SOCIÁLNÍ KAPITÁL

Pojem sociální kapitál je v sociálních vědách zkoumán od 70. let 20. století (Jirků, 2013). I přesto, že se jedná ve vědecké obci o zavedený pojem, mezi výzkumníky nepanuje shoda na jeho definici. Samotnou myšlenku, že participace probíhající ve skupinách, má pozitivní vliv na jednotlivce a komunitu, lze sledovat již u Durkheima a Marxe (Portes, 2000). Prvními teoretiky, kteří se soustředěně zabývali tímto sociálním kapitálem, byli v 80. letech 20. století Pierre Bourdieu a James Coleman.

Francouzský sociolog a antropolog Pierre Bourdieu přichází s první systematickou analýzou sociálního kapitálu, kdy koncept vytvořil v rámci svého výzkumu reprodukce sociálních tříd. V tomto výzkumu dospívá k závěru, že schopnost reprodukovat sociální postavení (zejména u buržoazie), nezáleží pouze na vlastnictví ekonomického kapitálu, ale sociální postavení je utvářeno také na základě investic do kulturní spotřeby a praktik (kulturní kapitál), a do sociálních vztahů (sociální kapitál, který vzniká na základě tzv. klubového efektu²³) (Šafr a Sedláčková, 2006). Sociální kapitál pak Bourdieu definuje jako: „*množinu aktuálních nebo potencionálních zdrojů, které jsou spojené s vlastnictví*

²³ Klubový efekt vzniká na základě blízkosti ve fyzickém a sociálním prostoru a dochází k němu tehdy, když se lidé odlišující od majority společnosti dlouhodobě sdružují (např. v exkluzivních čtvrtích nebo luxusních domech). Při tomto sdružování dochází k exkluzi jedinců bez žádoucích vlastností. (Šafr a Sedláčková, 2006)

*trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů a známostí – nebo jinými slovy členství ve skupině – které poskytují každému z jejích členů „reputaci“ a uznání na základě kolektivně vlastněného kapitálu*²⁴ (Bourdieu, 1986: 248), čímž dává důraz na zdroje, které pramení ze sociální struktury (Burt, 2005). Autor viděl sociální kapitál jako jednu ze tří forem kapitálu (ekonomický, kulturní a sociální), které dohromady vysvětlují rozdíly ve struktuře a dynamice různých společností (Edwards a Foley, 2001). Bourdieu pojímá sociální kapitál individualisticky, přičemž ho chápe jako výhody ve vlastnictví elit (Šafr a Sedláčková, 2006). Ačkoliv Bourdieu analyzoval pojem sociální kapitál již počátkem 70. let 20. století, své práce publikoval zpočátku pouze ve francouzském jazyce, čímž došlo ke zpoždění v rozšíření jeho myšlenek, které vešly ve větší známost až poté, co byly jeho publikace přiloženy do anglického jazyka (Portes, 2000).

Dalším teoretikem zabývajícím se sociálním kapitálem byl ekonom Glen Loury, jenž zkoumal příjmovou nerovnost na základě rasy a s tím souvisejícími politickými důsledky (Portes, 2000). Loury roku 1977 přišel s kritikou ortodoxních ekonomických teorií, které dle jeho názoru byly příliš individualistické, zaměřovaly se výhradně na lidský kapitál jednotlivce a na vytváření pole pro soupeření založené na kapitálu jednotlivce (Portes, 2000). Dle Louryho vychází sociální kapitál z rodinných vztahů a sociální organizace v komunitě, z nichž pochází sada zdrojů hrajících důležitou roli při kognitivním vývoji dítěte a mladého člověka (Šafr a Sedláčková, 2006). Na Louryho práci navazuje další významný autor v této oblasti, James Coleman.

James Coleman přichází s konceptem sociálního kapitálu v roce 1988, kdy jej využívá pro svou analýzu zabývající se studenty, kteří nedokončili střední školu (Coleman 1988: S95). Návaznost jeho práce na Glenu Louryho je znát zejména v tom, že Coleman chápal sociální kapitál jako způsob, jak propojit sociální teorii s ekonomickou teorií (Field, 2003). Autor došel k této definici: „*Sociální kapitál je definován svou funkcí. Nejedná se o jedinou entitu, ale o celou škálu různorodých entit, které mají společné dva elementy: všechny se skládají z některého aspektu sociální struktury a usnadňují určité aktivity jednotlivců – ať už osob nebo korporálních aktérů - kteří jsou v této struktuře. Jako ostatní formy kapitálu, sociální kapitál je produktivní, umožňuje dosažení určitých cílů, které by nebyly dosažitelné při jeho absenci*“²⁵ (Coleman, 1988: S98). Autor chápe sociální

²⁴ Z angličtiny přeložila autorka práce.

²⁵ Z angličtiny přeložila autorka práce.

kapitál jako nástroj k vysvětlení problému kolektivního jednání, tedy toho, proč v určitých situacích rozdílní lidé kooperují, i když se na první pohled jeví, že by pro ně bylo výhodnější naplňovat své zájmy prostřednictvím vzájemné soutěže (Field, 2003).

Přitáhnout pozornost širší veřejnosti ke konceptu sociálního kapitálu se podařilo Robertu Putnamovi. Tento autor propojuje sociální kapitál s produkcí kolektivních statků, jako je občanská angažovanost nebo duch spolupráce, které jsou dostupné komunitě nebo celému národu (Edwards a Foley, 2001). Putnamova často citovaná definice sociálního kapitálu pochází z práce, která se věnovala regionální správě v Itálii, kde je pojem vysvětlen jako: „*prvky sociálních organizací, jako je důvěra, normy a sítě, které zlepšují efektivitu usnadňováním koordinovaných aktivit*“²⁶ (Putnam, 1993: 167). Ve své práci o sociálním kapitálu Putnam spojuje pohled Jamese Colemana na sociální kapitál s předpoklady Alexise de Tocquevilla o dobrovolných organizacích (Skocpol a Fiorina 1999: 5). Putnam posunul Colemanův pohled na sociální kapitál z oblasti dosahování vzdělání do veřejné sféry, zaměřil se přitom na politiku a fungování demokracie obecně, čímž předpokládá roli sociálního kapitálu jako zdroje na makro-sociální úrovni (Šafr a Sedláčková, 2006).

Při srovnání tří nejdůležitějších autorů, zabývajících se koncepcí sociálního kapitálu (Pierre Bourdieua, Jamese Colemana a Roberta Putnama), lze pozorovat výrazné rozdíly v jejich pojetí. Pierre Bourdieu ve svém výkladu pojmu klade důraz na individuální úroveň, kdy prostřednictvím sociálního kapitálu (spolu s pomocí ekonomického a kulturního kapitálu) jednotlivec buduje svou pozici v rámci určité privilegované třídy. Ačkoliv se James Coleman stejně jako Pierre Bourdieu zabýval dopadem sociálního prostředí a sociálních vztahů na oblast vzdělávání, a ačkoliv oba vědci pracovali na svých konceptech sociálního kapitálu v analogii finančního kapitálu (Edwards a Foley, 2001), výstupy Colemana se od výsledků Bourdieuho zásadně liší. Jedním z hlavních rozdílů je, že pojetí sociálního kapitálu je u Jamese Colemana kolektivistické (tento výchozí předpoklad sdílí i Robert Putnam). Coleman přitom vnímal sociální kapitál jako funkci sociální struktury produkující výhody (Burt, 2005). Robert Putnam navázal na Jamese Colemana a jeho pojetí sociálního kapitálu značně rozšířil, když jej vztáhl na fungování demokraticky spravovaných oblastí obecně, čímž umožnil široké využití tohoto konceptu v sociálních vědách. Ačkoliv je Robert Putnam často kritizován za nepřesnosti ve svých

²⁶ Z angličtiny přeložila autorka práce.

výzkumech, učinil tak zásadní krok pro popularizaci sociálního kapitálu, který je dnes veřejně známým pojmem.

V závěru této kapitoly je ještě důležité zmínit nejčastější dělení sociálního kapitálu. Tento koncept je v mnoha pracích dělen do dvou částí, na svazující a přemostňující sociální kapitál. První z nich je spojován s tím, že znám a věřím své vlastní rodině, blízkým přátelům a pracovním kolegům, druhý je navázán na to, že věřím lidem mimo současnou sociální síť, ve které se pohybují (Chloupková, Bjornskov 2002: 246).

2. 3. OBČANSKÁ SPOLEČNOST A OBČANSTVÍ NA VENKOVĚ

Občanská společnost a občanství na venkově jsou témata, která nestojí v centru pozornosti výzkumníků. V česky psané odborné literatuře najdeme k této problematice minimum článků, což je způsobeno tím, že experti se vztahem k rurální sociologii (což je jedna z vědních disciplín zkoumající zmiňovaná témata) reprezentují minoritu v českém výzkumném prostředí a zároveň jsou prostředky na tento typ výzkumu limitované (Salus et al., 2013: 37). Vztah mezi občanskou angažovaností a velikostí obce byl v České republice prozatím zkoumán především v rámci sledování politické participace (např. Čermák et al., 2011).

V České republice jsou dle demografického úzu za venkovské obce považována sídla do počtu 2 000 obyvatel (Librová, 1997: 28). V sociologickém slovníku je venkov definován jako „*obydlený prostor mimo městské lokality (...) charakterizovaný orientací na zemědělství a menší hustotu obyvatel, ale i jiným způsobem života většinou propojeným s přírodou.*“ (Petrušek et al., 1996: 1380). Při průzkumu literatury zjistíme, že tématu občanské společnosti na venkově se doposud věnovalo velmi malé množství českých autorů. Stav občanské společnosti je přitom dle Věry Majerové důležitým aspektem pro rozvoj venkovských oblastí (Majerová, 2006). Malá pozornost věnovaná nejen výzkumníky, ale i tvůrci politik občanské společnosti na venkově může vést k několika negativním jevům. Prvním z nich je marginalizace hlasu venkovských obyvatel. Jak poznamenává Oliver: „*malým obcím často chybí kapacita pro nastolení významných politických otázek*“ (Oliver, 2000: 361). Ačkoliv venkovské oblasti zaujímají okolo 79% rozlohy České republiky a obývá je okolo 30% procent obyvatel (Salus, 2013: 37), může docházet k tomu, že občané těchto oblastí nemají dostatečně silný hlas k tomu, aby své

požadavky dokázali artikulovat a prosazovat. Občanská společnost je jedním z prostředků, jak tento hlas posílit a dát mu formu. Dalším negativním jevem může být oslabování fungování demokracie, pokud dochází k dlouhodobému přehlížení části obyvatel. Jak k tomu dodává Sydney Verba: „*demokracie se zdá být slabší, pokud se na ní podílí jen malý okruh lidí*“²⁷ (Verba, 2001: 4). Ale i samotný nedostatek pozornosti výzkumníků směrem k venkovu může vést k problémům, jelikož: „*zejména v době krize je nedostatek prostředků (pro výzkum venkova), ale současně situace, spojená s urgentními problémy venkova, nemůže být vyřešena bez posouzení odborníky*“ (Salus et al., 2013: 37).

Rurální sociologie

Dlouhodobému sledování venkova ze sociologického pohledu se věnuje obor sociologie venkova či rurální sociologie. Jedná se o vědní disciplínu zabývající se sociologickými otázkami ve venkovských oblastech. Tento obor má svůj počátek na přelomu 19. a 20. století ve Spojených státech amerických, přičemž se zabývá především studiem venkovských komunit a jejich vztahy s městskými komunitami, případně jejich odlišnostmi (Majerová, 2009). Již v roce 1937 byla založena ve Spojených státech amerických *Společnost rurální sociologie* (Rural Sociological Society) (Rural, 2014). V roce 1957 pak byla v Evropě založena *Evropská společnost pro rurální sociologii* (European Society for Rural Sociology), která vydává od roku 1960 odborný časopis *Sociologia ruralis* (European, 2014). Od roku 1969 funguje *Latinskoamerická asociace pro rurální sociologii* (dále ALASRU - La Asociación Latinoamericana de Sociología Rural), která je dodnes významnou organizací pro podporu rozvoje rurální sociologie v zemích Latinské Ameriky (Asociación, 2014). Na nadnárodním poli *existuje Mezinárodní asociace rurální sociologie* (International Rural Sociology Association), jejíž počátky sahají až do roku 1962, kdy *Evropská společnost pro rurální sociologii* a americká *Společnost rurální sociologie* začaly vyvíjet mezinárodní platformu pro plánování mezinárodní konference rurální sociologie (International, 2014). Všechny zmíněné organizace pořádají pravidelné kongresy, kde dochází k výměně nejnovějších poznatků výzkumníků, následně publikované ve sbornících, ze kterých čerpám informace i pro tuto práci.

²⁷ Z angličtiny přeložila autorka práce.

Se zájmem o rurální sociologii se v českém odborném prostředí setkáváme až po roce 1989 (Salus et al., 2013). Teprve v nových poměrech se mohli rurální sociologové nejprve zaměřit na empirický výzkum a ustavení rurální sociologie jako předmětu vyučovaného na univerzitní úrovni, neboť předchozí období dlouhého odtržení od kontaktu s odborníky z jiných států vytvořilo informační propast (Salus et al., 2013). V 90. letech 20. století byla výuka sociologické teorie a metodologie navracena na fakulty českých univerzit, které se zabývají zemědělstvím a venkovem. Na počátku 21. století se česká rurální sociologie začala zabývat aktuálními tématy, jakými jsou ochrana kulturního a historického dědictví či tematikou evropských a světových venkovských oblastí (Salus et al., 2013).

Občanská společnost na venkově

Přímo občanskou společností na venkově se zabýval autor Davide Torsello, který se ve své práci z roku 2008 věnuje na slovenské vesnici, která prošla epochou socialismu. Zaměřil se především na důvěru mezi lidmi v této obci, přičemž se snaží dokázat, že ji lze podrobit empirickému zkoumání jakožto sociální fakt. Pro tento svůj výzkum zvolil vesnici jménem Kráľová²⁸. V úvodu práce se zabývá důležitostí přítomnosti důvěry ve všech oblastech života společnosti. Sociální důvěru pak vidí jako aspekt, prostřednictvím něhož je pěstována spolupráce, vzájemnost a reciprocita v mezilidských vztazích, naproti tomu nedůvěra v těchto vztazích brání fungování občanské společnosti (Torsello, 2008: 514). Dle Torsella teoretici v souvislosti s přechodem postsocialistických zemí k demokracii často zmiňují nízkou míru důvěry ve společnosti, přičemž jako důvod tohoto jevu uvádí obtíže při vytváření občanské společnosti a kolektivního jednání (Torsello, 2008: 519). Právě rozvoj kolektivního jednání a sdružení pak Torsello vidí jako jednu z možností pro konsolidaci demokracie a ekonomický rozvoj střední a východní Evropy (Torsello, 2008: 520). Důležitým hlediskem pro posouzení funkčnosti občanské společnosti na venkově je pro Torsella pořádání akcí v obci. Pořádání akcí v obci má ten důsledek, že: *„kolektivní účast na těchto akcích pěstuje mezilidskou důvěru a redukuje odstup, a tím se stává*

²⁸ Davide Torsello se formou terénního výzkumu spojeného s antropologicky orientovaným 15tíměsíčním pobytem a dotazníkovým šetřením konaným ve stovce náhodně vybraných domácnostech na tyto výzkumné otázky: Jaká je spojitost mezi sociální nejistotou a fungováním sociálních a ekonomických institucí? Na jakých sociálních základech jsou důvěra a nedůvěra konstruovány a tvoří základy procesů sociální interakce? Nachází se nedůvěra i v rodinách a příbuzenských skupinách? (Torsello, 2008: 516).

*paradigma všeobecné nedůvěry chabou tezí*²⁹ (Torsello, 2008: 522). Torsello vidí jako spojnicí mezi mezilidskou důvěrou a kolektivním jednáním právě občanskou společnost, která zde nabývá forem bohatých aktivit sociálních a kulturních spolků (Torsello, 2008: 526). Právě konání akcí ve zkoumaných obcích bude jedním z aspektů, které budu sledovat v empirické části této práce.

Dalším autorem, zabývajícím se občanskou společností na venkově je John Harriss (2001), který se zaměřuje na předpoklady o venkovské společnosti. Dospívá však ke značně rozdílným zjištěním, než ostatní autoři. Upozorňuje, že v době vzniku jeho článku byl k dispozici dostatek empirických zdrojů dat vypovídajících o tom, že komunita/sousedství často nejsou místem reciprocity, vzájemnosti a kolektivního jednání, jelikož jsou často rozděleny na základě rozdílných identit či příslušnosti k určité třídě. Také zmiňuje, že silná komunitní pouta mohou být spojena se sociální exkluzivitou nebo mohou být komunity, kde je mnoho vzájemnosti a reciprocity, ta však nevede k něčemu dalšímu (Harriss, 2001). Autor také popisuje výsledky práce Petera Evanse, který na základě svého výzkumu v Maďarsku a v šesti asijských a latinskoamerických zemích dospívá ke zjištění, že kapacita pro kolektivní jednání komunity není závislá na historických souvislostech, ale může být konstruována i v nepravděpodobných komunitách (Harriss, 2001: 7). Zároveň zjišťuje, že na základě Evansova výzkumu je: *„realizace potenciálu prostřednictvím energie místních komunit závisí na vztahu (komunity) s množstvím dalších aktérů, mezi nimiž jsou političtí a státní aktéři klíčovými hráči*³⁰ (Harriss 2001: 8). Poslední Harrissův předpoklad se týká místních organizací a komunitních aktivit, které jsou dle autora ve své podstatě náchylné k tomu být neefektivní, nebo být nástroji pro naplňování zájmů mocných osob, pokud nemají vnější vazby, zejména (ale ne výlučně) prostřednictvím politických organizací (Harriss 2001: 10). Tento předpoklad autora je v kontrastu s tím, k čemu dospívají někteří výše zmínění autoři (Torsello, Sitek, Chloupková, Bjornskov), kteří vidí občanskou angažovanost jako faktor zlepšující vztahy a život v komunitě.

Jedním z významných faktorů, který souvisí s občanskou společností je i sociální kapitál, jehož vlivem na rozvoj venkova se zabývá i článek s názvem *Může sociální kapitál pomoci českému zemědělství?* od autorské dvojice Chloupkové a Bjornskova z roku 2002.

²⁹Z angličtiny přeložila autorka práce.

³⁰Z angličtiny přeložila autorka práce.

Článek je věnován především sociálnímu kapitálu mezi jedinci spjatými s podnikáním v českém zemědělském sektoru. Jednou z otázek v práci je, zda „*může sociální kapitál fungovat v ekonomickém smyslu, a který mechanismus spojuje sociální kapitál s ekonomickou výkonností*“³¹ (Chloupková, Bjornskov, 2002: 246). Na počátku svého článku autor a autorka vymezují vliv totalitárních režimů v komunistických systémech střední Evropy jako destruktivní pro sociální kapitál (Chloupková, Bjornskov 2002: 245). Chloupková a Bjornskov dospěli ke zjištění, že: „*země s nízkou úrovní sociálního kapitálu vykazují spíše špatné výstupy politiky, nízkou úroveň investic a problémy s korupcí – faktory, které brání růstu a rozvoji*“³² (Chloupková, Bjornskov, 2002: 245). V závěru svého článku si kladou otázku, zda český stát může podpořit rozvoj sociálního kapitálu. Vzhledem k tomu, že v textu jsou toho názoru, že sociální kapitál může být posílen spoluprací menší zemědělských subjektů například ve formě půjček od bank pro nevelké skupiny subjektů (zde by měla být žádoucím efektem vzájemná kontrola subjektů), má stát podporovat právě budování legálního a ekonomického prostředí pro sdružování menších podniků do spolupracujících skupin - toho by mělo být dosaženo minimalizováním bariér pro neformální spolupráci a účast ve formálních dobrovolných organizacích (Chloupková, Bjornskov, 2002: 248). Pohled autorky a autora je však zaměřený pouze na ekonomické stránky problematiky a lze mu vytýkat, že se nezaměřuje i na další aspekty života obyvatel venkova, které nejsou měřitelné pomocí ekonomických ukazatelů.

Na faktory, které ovlivňují potenciál venkovských komunit při formování lokálních iniciativ, které jsou jedním z projevů občanské společnosti na venkově, se zaměřil ve svém textu Liga Paula³³, když identifikuje několik klíčových faktorů ovlivňujících potenciál lokálních komunit. Potenciál na komunitní úrovni Paula definuje jako schopnost komunity:

³¹ Z angličtiny přeložila autorka práce.

³² Z angličtiny přeložila autorka práce.

³³ Tento text je sepsán jako výstup z kongresu Evropské společnosti pro rurální sociologii, který se konal roku 2013 v italské Florencii. Paulova studie nese název *Factors Affecting Capability of Rural Communities* a autor v něm dochází ke svým závěrům na základě výzkumu provedeného v Litvě. Metodou sběru dat byly polostrukturované rozhovory provedené v letech 2012 a 2013 v litevských venkovských oblastech odborníky ze Služby podpory venkova (Rural Support Service) a zástupci programu LEADER, které se zaměřovaly na účast komunit v lokálním rozhodovacím procesu; komunitní iniciativy; komunitní aktivity v sociálním, kulturním, ekonomickém a politickém kontextu; a konečně na faktory ovlivňující potenciál, ať již konstruktivní či destruktivní (Paula, 2013).

„mobilizovat své zdroje a schopnosti, vědomí příležitostí a schopnost jejich rozpoznání, a schopnost vyvíjení smysluplných aktivit na základě cílů vytyčených komunitou, (... která) je ovlivněna schopností samoorganizace pro dosahování cílů či zájmů komunity a pro ochranu před její marginalizací, chudobou a jinými negativními procesy“ (Paula, 2013: 35). Na základě výsledků svého výzkumu autor zjišťuje, že realizace lokálních aktivit je často založena na úsilí několika mála klíčových osob bez velké a udržitelné podpory místních obyvatel (Paula, 2013). Rozvinuty jsou více sociální a kulturní předpoklady pro využití místního potenciálu než předpoklady ekonomické a politické, přičemž v průběhu výzkumu byla zjištěna nízká míra zapojení se místních obyvatel do rozhodovacích procesů (Paula, 2013). Respondenti uváděli jako důvod nedostatek motivace věnovat svůj čas rozvoji komunity, způsobený socio-ekonomickými podmínkami (nedostatkem pracovních míst a chybějící pravidelný příjem); skeptický pohled na možnost ovlivnit rozhodovací procesy a nedostatek pozitivních zkušeností. Zároveň místní obyvatelé často měli nereálná očekávání (autor uvádí jako příklad požadavky na služby nebo infrastrukturu s příliš vysokými náklady na provoz pro konkrétní lokalitu). Nejdůležitějšími faktory ovlivňující potenciál venkovských komunit při formování lokálních iniciativ jsou dle autora interní i externí, a konkrétně se jedná o: „socio-demografické změny a procesy ve venkovských oblastech (migrace, depopulace, nezaměstnanost, sociální problémy); interní sítě (svazující sociální kapitál) a struktury; zdroje komunit (přírodní, fyzické, lidské, finanční); externí vazby (přemosťující sociální kapitál); institucionální prostředí a požadavky při realizaci politik“ (Paula 2013: 36).

Organizace občanské společnosti na venkově

Anna Sitek vidí organizace občanské společnosti jako důležitý motor, který může pomoci rozvoji občanské společnosti na venkově. Ve svém výzkumu organizací občanské společnosti na polském venkově vyzdvihuje autorka důležitost animace v procesu formování občanské společnosti (Sitek 2013). Množství organizací občanské společnosti (dále také OOS) vidí autorka jako jeden z hlavních indikátorů dobrého stavu občanské společnosti, jelikož na jedné straně OOS pomáhají obyvatelům venkova ve zlepšování jejich schopností, a zároveň poskytují arénu, ve které občané mohou začít něco konat pro svou komunitu (Sitek 2013: 40). Sitek vidí animaci prováděnou skrz OOS jako nástroj pro sociální změnu (2013). To, jak konkrétně přispívají OOS k rozvoji blahobytu občanů, zkoumají Charles M. Tolbert, Michael D. Irwin, Thomas A. Lyson a Alfred R. Nucci v práci z roku 2002. Některé organizace dle jejich názoru jsou zakládány pro vylepšení

konkrétního aspektu veřejného dobra (jako jsou například organizace typu charit), další poskytují prostor pro vytváření pout mezi členy komunity (Tolbert et al. 2002: 95). Ray Oldenburg ve své knize *The Great Good Place* dodává, že kromě OOS jsou i další místa, tzv. *third places*, jako pivnice, kavárny, holičství, obchody s potravinami či jiné obchody a místa poskytování služeb, která nabízejí prostor pro vytváření horizontálních vztahů v komunitě a tím zvyšují občanskou angažovanost (Oldenburg 1991), čímž zdůrazňuje, že na rozvoj vztahů v obci mají vliv i fyzické prostory pro sdružování.

Občanská angažovanost u mladých lidí na venkově

Mnoho autorů se v současnosti zabývá problematikou občanské angažovanosti u mladých lidí. Patří mezi ně i Alison Bryant Ludden, která v článku *Engagement in School and Community Civic Activities Among Rural Adolescents* sleduje zapojení adolescentů do občanských a komunitních aktivit. Jejím předpokladem je skutečnost, že mladí lidé, účastníci se dobrovolných občanských aktivit, jsou více akademicky angažovaní, mají v životě větší pocit osobní pohody, vykazují méně problémového chování a s větší pravděpodobností také oceňují vztahy ve své komunitě než ti, kteří se nezapojují (Ludden 2011: 1254). Do svého výzkumu provedeného v malých venkovských školách amerického středozápadu vybrala autorka výzkumný vzorek, v němž polovina studentů byla zapojena do občanských aktivit (nebo do nábožensky orientovaných skupin mládeže). Výsledky výzkumu potvrdily, že adolescenti, kteří byli občansky angažovaní, vykazovali více mimoškolních aktivit, méně problémového chování, měli lepší hodnocení ve škole, větší motivaci pro studium a více podpory od rodičů a přátel než studenti, kteří se neangažovali (Ludden 2011). Občanská angažovanost se tedy ukazuje jako důležitý prvek pro rozvoj mladých lidí ve venkovských oblastech.

Občanská angažovanost ve vlastní komunitě může mít u mladých lidí na venkově i jiné důsledky, jak dokládá dvojice autorů Matthew R. Lee a John P. Bartkowski v článku *Love Thy Neighbor? Moral Communities, Civic Engagement, and Juvenile Homicide in Rural Areas* (2004). Článek je primárně věnovaný výzkumu míry vražd provedených mladistvými a hodnocení vlivu náboženství na tento fenomén, avšak zaměřuje se i na zkoumání ochranného efektu občanské angažovanosti náboženských skupin v předcházení vražd provedených mladistvými, přičemž je komparativně sledován tento fenomén i v městských oblastech. Analýzu provádí Lee et al. na základě dat dostupných na národní úrovni. V textu autoři pracují s argumentem, že občansky angažované populace by měli

fungovat na základě sdíleného normativního porozumění toho, jaké je přijatelné a nepřijatelné chování (Lee et al. 2004). Občanská angažovanost má dle autorů pozitivní vliv v tom, že podporuje: „*etiku pomoci ostatním prostřednictvím dobrovolnictví a participací ve sdruženích namísto extrémně individualistické orientace*“ (Lee et al. 2004: 2011). Na základě svých poznatků dochází k závěru, že v náboženských komunitách, které se občansky angažují, je menší míra vražd v rámci rodiny provedených mladistvými osobami (Lee et al. 2004: 2014).

Změny ve venkovských společnostech

Změnami, které probíhají na současném venkově, se zabývají především autoři ze španělsky mluvících oblastí. U článků autorů z Latinské Ameriky je třeba kriticky nahlížet rozdílný kontext venkova, ve kterém jsou jejich výzkumy prováděny. Přes tuto omezující skutečnost nicméně považuji práce těchto autorů za inspirující i mimo latinskoamerickou oblast a dva z nich zde uvádím.

Občanským praktikám ve venkovské oblasti Argentiny je věnován článek *Representaciones sociales y prácticas ciudadanas en la comunidad rural: Un aporte desde la comunicación estratégica*, který napsala dvojice autorek Luciana Trimano a Paulina-Beatriz Emanuelli (2012). Text se zabývá nejen občanskými praktikami, ale i analýzou sociální reprezentace a interakcemi mezi aktéry z nově přichozí a stávající kultury, využívá přitom perspektivu komunikačních studií. Nově přichozí obyvatelé argentinské obce Las Calles přezdívali autorky *hippies* a stávající obyvatelé nazývají *paisos*³⁴ (Trimano et al. 2012: 495). Při zjišťování stavu dosavadního bádání ohledně proměny venkova v posledních desetiletích autorky dospěly k názoru, že diskuze na toto téma: „*prezentuje tendenci zániku „venkovanství“ a přechod k totální „nepřirozenosti“ tohoto prostředí*“ (Trimano et al. 2012: 497), důvod přitom vidí v nárůstu nezemědělských aktivit ve venkovském prostředí, které s sebou nesou i změny ve struktuře rodiny a v profilech poptávaných pracovních míst a s tím spojenou migrací obyvatel. „*Migrace způsobuje kulturní změny, nenávratné vykořenění, přetržení sociálních, kulturních a citových vazeb, (...) vždy sebou nese náklady v podobě formy, jakou je možné se spojit s novým světem*

³⁴ Španělské slovo *paisas* by se dalo volně přeložit jako krajané, myšleno ve významu starousedlíci, původní obyvatelé.

*symbolů, významů, zvyků a hodnot*³⁵ (Trimano et al. 2012: 498). Při výzkumu hippies ve sledované oblasti výzkumnice zjišťují, že nově přistěhovalí obyvatelé nikdy nedosáhnou úrovně přirozenosti a kulturních kompetencí starousedlíků – vždy existují detaily v jejich užívání kódů, v akcentu, v tělesných rysech, které poukazují na to, že jsou jiní, vetřelci, někdo, o jehož legitimitě je třeba pochybovat (Trimano et al. 2012). Trimano a Emanuelli zjišťují, že konstrukce každodenního světa je rozdílná mezi *hippies* a *paisas*, což určují i formy sdružování v komunitě – kulturní tlaky se projevují v otázce přeceňování lokální kultury a historie z pohledu rodilých obyvatel, dokonce probíhá významný symbolický zápas těchto obyvatel za zachování jejich formy života (Trimano et al., 2012).

Vlivu globalizace na změny ve vzájemném působení měst a venkova se věnuje Thierry Linck v článku *El campo en la ciudad: reflexiones en torno a las ruralidades emergentes* publikovaném roku 2001. V úvodní části Linck říká, že: „s rozšířením nových vzorů konzumu a životního stylu, megapolizací městských systémů, spektakulárním rozvojem komunikace a rostoucí mobilitou obyvatelstva se radikálně změnil styl organizace území a byly přemístěny či úplně smazány hranice mezi tím, co je venkovské a co je městské. (...) Pod vlivem nových očekávání směrem k venkovu a rozvoje nových funkcí rurálních oblastí přestala dávat smysl stará dichotomie venkov - město³⁶“ (Linck, 2001: 87).

2.4 KOMUNITA

Mnoho autorů zmiňuje ve svých pracích k občanské angažovanosti důležitost komunity, proto věnují stručnou kapitolu i tomuto pojmu. Komunitu totiž považují za jeden ze základních pojmů při pohledu na občanskou společnost na venkově, jelikož na společnost ve venkovských obcích je vzhledem k malému počtu obyvatel, a v případě existence sdíleného zájmu, možné pohlížet jako na komunitu.

Termínem komunita je v českém kontextu nejčastěji označováno: „*společenství lidí spojených určitými sociálními a emocionálními vazbami*“ (Frič a Vávra 2012: 11). Hlavní atributy komunity jsou dle Gerarda Delantyho solidarita (pocit sounáležitosti a kolektivity, který se odráží v zodpovědném přístupu k členům komunity i ke komunitě celkově), důvěra a autonomie (jednotliví členové komunity jsou ostatními rozeznáváni jako

³⁵ Ze španělštiny přeložila autorka práce.

³⁶ Za španělštiny přeložila autorka práce.

individuality) (Delanty 2000: 118). Pohled na komunitu v posledních 150 letech prošel několika vývojovými stádii, tímto pojmem se zabývali přední sociologové jako Ferdinand Tönnies, Emil Durkheim, Amitai Etzioni či Robert Putnam. Frič a Vávra přitom v návaznosti na historický vývoj pohledu na komunitu identifikují 3 ideální typy komunity:

1. lokální komunitu, která spojuje lidi na společném území, se společnou historií, sdílející společné hodnoty, účastníci se společně různých aktivit a vyznačující se vysokým stupněm solidarity

2. zájmovou komunitu, která spojuje lidi se společným zájmem, jejich činnost je obvykle organizovaná a prezentovaná vně komunity prostřednictvím nějaké organizace (tento typ odhlíží od teritoriálního ohraničení)

3. virtuální komunitu, kdy se jedná o síť lidí, kteří sdílejí společné zájmy, ideály a pocit, přičemž jejich sociální vazby vznikají při vzájemné komunikaci v kyberprostoru (Frič a Vávra 2012)

Komunita jako taková je vyzdvihována v souvislosti se sociálně-filozofickým proudem, nazývaným *komunitarismus*, jenž upozorňuje na důležitost komunity v moderní společnosti a snaží se prosadit posílení její role jako protiklad k liberalismu a individualismu současné společnosti a v návratu ke komunitnímu soužití někteří vidí řešení pro opětovné nalezení sdílených hodnot a sounáležitosti ve společnosti (Frič a Vávra 2012). Toto těsné spojení však ve své práci kritizuje Delanty (2000), podle něj sepjetí komunity (kterou vidí jako centrální pojem pro teorii občanství) s jedním partikulárním diskursem (komunitarismem) dochází k redukci občanství na pouhou organickou představu kulturní komunity.

2. 5 AKTUÁLNÍ TRENDY VE SPOLEČNOSTI

Pro úplné pochopení toho, co se na současném venkově odehrává, je třeba nahlížet zjištěné fenomény v kontextu aktuálního celospolečenského dění, proto se v tomto oddílu věnuji několika důležitým celospolečenským trendům, které mohou ovlivňovat sociální angažovanost a objevují se ve výše uvedené odborné literatuře k problematice občanské společnosti na venkově.

Individualizace

Autor a autorka knihy *Individualization* Ulrich Beck a Elisabeth Beck-Gernsheim (2001) přicházejí s rozdělením pojmu individualizace na dva rozdílné koncepty. Prvním z nich je neoliberální myšlenka jednotlivce v souvislosti s volným trhem, druhý se zabývá individualizací ve smyslu institucionalizovaného individualismu (Beck 2001). Jejich kniha se zabývá druhým z těchto konceptů. Pohled na jednotlivce skrze neoliberální ideologii, kdy je člověk viděn jako naprosto soběstačné individuum, je totiž v přímém rozporu s každodenní zkušeností, která nám říká, že skrze svět práce, rodiny a místní komunity, ale dokonce i virtuální svět, jsme těsně spjati jeden s druhým (Beck 2001). Individualizace je v knize definována jako: „*sociální stav, který nepřichází ze svobodného rozhodnutí jednotlivce (...) je to nutkání, třebaže paradoxní, vytvářet a řídit nejen vlastní biografii, ale také pouta a sítě, které ji obklopují, a aby toho bylo dosaženo, jsou měněny preference v po sobě následujících fázích života, přičemž dochází k neustálému přizpůsobování se podmínkám pracovního trhu, vzdělávacího systému, systému sociálních dávek a dalšímu*“ (Beck 2001: 4). Individualizující se společnost klade na jednotlivce mnoho nároků – musí být schopni dlouhodobého plánování, adaptace na změny, sebeorganizace, improvizace, nastavovat si cíle, rozpoznávat překážky, přiznat si porážku a schopnost nového začátku (Beck 2001). Důležité je, že příležitosti, nebezpečí a nejistoty, které dříve byly předdefinovány rodinou, komunitou nebo na základě pravidel dané třídy či sociálního stavu, musejí být nyní rozpoznány, interpretovány, rozhodnuty a zpracovány samotným jednotlivcem (Beck 2001).

Globalizace

Při výzkumu dění v současné společnosti je téměř vždy třeba brát ohled na mnoho vnějších faktorů, protože díky různým vlivům (masové rozšíření internetu, zrychlení dopravy, pohyb zboží napříč planetou atp.) má skoro na každou společnost na světě větší či menší dopad tzv. globalizace.

Definovat globalizaci není snadné, jelikož toto slovo je používáno pro proces, stav, systém, sílu a epochu (Steger 2010). Manfred B. Steger ve své knize *Globalization* (2010) navrhuje používat termín globalita (*globality*), který popisuje jako: „*sociální stav charakterizovaný těsnými globálními ekonomickými, politickými, kulturními a*

environmentálními vztahy a toky, které činí většinu v současnosti existujících hranic irelevantními“ (Steger 2010: 10). Globalizace je také sadou sociálních procesů, které mění náš sociální stav tím, že oslabují fenomén státní příslušnosti (Steger 2010).

Konzumní styl života

To, jakým způsobem a proč konzumujeme a parametry za kterých konzumujeme, získávají čím dál větší úlohu v tom, jakým způsobem konstruujeme naše každodenní životy (Miles, 1998). Steven Miles ve své knize *Consumerism – as a Way of Life* (1998) dokonce nazývá konzumní způsob života dokonce náboženstvím pozdního dvacátého století. Konzumace je klíčovým ekonomickým fenoménem západní civilizace a její kulturní dimenze nemůže být tedy zkoumána v izolaci, přičemž dle autora je zajímavé, že se jedná o: *„set sociálních, kulturních a ekonomických praktik, který spolu s ideologií konzumního stylu života, slouží k legitimaci kapitalismu v očích milionů obyčejných lidí“* (Bocock, 1993: 2, citováno z Miles, 1998). Konzumní styl života autor definuje jako: *„kulturní vyjádření a manifestace zjevně všudypřítomného aktu konzumace“* (Miles, 1998: 4).

2. 6 OBČANSKÁ SPOLEČNOST V OBLASTI SUDET

Obce, na které se v této práci zaměřuji, se nacházejí v historické oblasti nazývané v minulosti Sudety (Sudetenland). Toto území je v rámci České republiky specifické z několika důvodů, stručně je představím v této kapitole. Z oblasti Sudet bylo v období po roce 1945 vyhnáno okolo tří milionů českých Němců, kteří tvořili většinu obyvatel mnoha obcí v pohraničí (Šmídová, 2010). Výjimečnost občanské společnosti v historické oblasti Sudet tak spočívá v tom, že mezi lety 1945 až 1947 zde s odchodem německých obyvatel zmizely veškeré spolky, tradice, hodnoty, zvyky a celkově zde byl přetřen veškerý společenský život. V poměrně krátké době byl region znovu osídlen - nově příchozí obyvatelé, jichž bylo okolo dvou milionů, si s sebou přinesli i své sociální návyky z původních domovů – na přelomu 40. a 50. let 20. století díky tomu žily severočeské obce bohatým spolkovým životem (Matějka, 2008). Zlom přichází v roce 1948, kdy moc v zemi převzala komunistická strana, Ondřej Matějka (2008) následný vývoj nazývá „zmrtněním“ společnosti v Sudetech. Příčinu tohoto „zmrtnění“ vidí autor v nespravedlnosti, násilnosti a

především absurditě nového režimu, přičemž jeho tlak se v pohraničí projevoval mnohem silněji, jelikož zdejší společnost byla nejen nezakořeněná a nestabilní. Svou roli jistě hrála i sociální skladba nových obyvatel, znovuosídlit Sudety přišli zejména lidé, kteří se nedokázali ve vnitrozemí dobře uplatnit (Matějka, 2008), nebo sem byli umísťováni z politických a náboženských důvodů za trest (Šmídová, 2010).

Rozvoj bývalých Sudet lze zaznamenat skokově po roce 1989, přičemž na pozitivní změny ve společenském životě oblasti měly, kromě nově nabyté svobody, vliv především 3 faktory: existence důvěryhodného společenského řádu, nové konstruování sudetské identity (umožňující lokální patriotismus nového obyvatelstva) a „sudetští aktivisté“ (osobnosti, které iniciují a organizují společenský život) (Matějka, 2008). Zásadní roli pro společenský život hrají především posledně zmiňovaní „sudetští aktivisté“ - Ondřej Matějka (2008) je popisuje jako pravé původce změn po roce 1989 v oblasti Sudet, kteří dokázali využít důvěryhodné společenské uspořádání a nový lokální patriotismus a při využití výhodných vnějších podmínek přispívají významnou měrou k oživení sudetských obcí, tito lidé pocházejí z mladé generace sudetských obyvatel – v severních Čechách se již narodili a jejich vztah k místu je rozdílný než u jejich prarodičů a rodičů. Rostoucí občanská aktivita se pak projevuje budováním nových sítí vztahů a růstem sociálního kapitálu (Matějka, 2008). Příchod nových generací je důležitým mezníkem i pro překonání historických traumat v česko-německých vztazích, v budoucnu bude docházet k jejich oslabování, případně překrytí jinými otázkami (globální změny klimatu, terorismus, hospodářská deprese, energetická krize a další) (Houžvička, 2010).

EMPIRICKÁ ČÁST

3. METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem této práce je zkoumat sociální angažovanost ve venkovské oblasti, přičemž je důraz kladen na hloubku a bohatost výpovědi výzkumu. Snažím se o zachycení životních zkušeností jednotlivců, spíše než o testování či tvorbu hypotéz. Z tohoto důvodu jsem zvolila kvalitativní přístup, který umožňuje získat podrobný vhled a popis při zkoumání fenoménu v přirozeném prostředí (Hendl 2005). Kvantitativní analýza by mi sice umožnila postihnout větší výzkumný vzorek, avšak nedocílila bych jí potřebné hloubky výpovědí a dostatečného vhledu do problematiky. Výzkumným designem této práce je případová studie o dvou případech s prvky komparace, tento výzkumný design jsem zvolila pro možnost odhalit rozdílnost či podobnost obou případů. Komparativní studie je výzkumný design, zabývající se soustředěným studiem případů, tedy příkladů určitého jevu. (Drulák et al. 2008: 62). Komparace poskytuje účinnou možnost, jak odpovědět na výzkumné otázky položené v této práci a zároveň při správném výběru vzorku a sběru dat zajišťuje, že data získaná v průběhu výzkumu jsou srovnatelná. Z tohoto důvodu byly v obou obcích respondentům v rámci polostrukturovaného rozhovoru pokládány otázky ke stejným tématům. Obce pro provedení výzkumu byly vybrány tak, že jedna z nich vykazuje řádově větší aktivitu v oblasti sociální angažovanosti občanů než druhá. Vymezení pojmu sociální angažovanost jsem provedla v teoretické části této práce.

Výzkumné otázky

Prvním krokem této práce, ke kterému jsem přistoupila při přípravě výzkumného projektu, byl výběr vhodných výzkumných otázek. Při jejich tvorbě jsem se inspirovala doporučeným procesem pro výběr výzkumné otázky z knihy *Case Study Research* (Yin 2009). Výchozí myšlenkou pro můj výzkum bylo zaměřit se na venkovské prostředí a občanskou společnost v něm. Obě témata jsou mi osobně blízká a v průběhu svého studia jsem nenarazila na výzkumy, které by je propojovaly po stránce sociální angažovanosti. Nejprve jsem tedy začala hledat odborné publikace, které by se zabývaly občanskou

společností na venkově. Využívala jsem zejména elektronickou databázi *MetaLib*³⁷, která umožňuje vyhledávání několika klíčových slov naráz, dále webový vyhledávač *Google Scholar*³⁸ a portál *Ebsco*³⁹. U prací nalezených v databázích jsem podle abstraktů hodnotila jejich relevanci k danému tématu a vhodné texty jsem prostudovala, abych si udělala základní přehled o problematice. Dále jsem vybrala několik z mého pohledu důležitých prací k tématu občanské společnosti na venkově. Na základě studia literatury jsem zúžila výzkumné pole na sociální angažovanost a dále vyhledávala i hesla týkající se tohoto jevu. Po prostudování základních prací o občanské angažovanosti na venkově jsem vytvořila dvojici výzkumných otázek, přičemž při jejich formulaci si odpovídala na tyto otázky, které mi k tvorbě výzkumných otázek přijdou důležité:

- Bude na otázku možné najít odpověď?
- Směřuje její zodpovězení k rozvoji znalostí o občanské společnosti na venkově?
- Je pro můj výzkum opravdu důležitá?
- Neptá se na to samé, co jiná otázka?

U každé výzkumné otázky jsem si následně rozpracovala stručné poznámky, ve kterých jsem zaznamenala, na co konkrétně se budu při hledání odpovědi zaměřovat.

Operacionalizace výzkumných otázek

Při operacionalizaci první výzkumné otázky: „Jaké faktory jsou potřebné pro sociální angažovanost ve zkoumaných obcích?“ jsem si nejdříve vytyčila, co konkrétně pod pojmem sociální angažovanost (dále SA) budu sledovat. V odborné literatuře jsem zjistila, že se jedná o sdružování osob s jiným než politickým cílem (Berger, 2009), tuto definici Bena Bergera však ještě doplňuji o pohled autorů Ekmana a Amnå (2009) tím, že se zaměřuji na sdružování mimo vlastní rodinu a okruh blízkých přátel (tento okruh osob vymezují autoři se ve svém pojetí občanské angažovanosti – SA je její součástí, proto považují toto své zúžení pohledu za relevantní). SA jsem si operacionalizovala jako účast

³⁷ metalib.cuni.cz

³⁸ scholar.google.cz

³⁹ search.ebscohost.com

na společenských, kulturních a sportovních akcích (včetně zapojení se do jejich organizace), členství v organizacích občanské společnosti a neformální sdružování občanů ve zkoumaných obcích mimo vlastní rodinu a blízké přátele. Při odpovídání na tuto výzkumnou otázku se zaměřuji na ty části výpovědí respondentů, kde hovoří o důvodech, motivaci a překážkách své SA.

Pro odpověď na druhou výzkumnou otázku, „Jak přispívá sociální angažovanost k rozvoji sociálního kapitálu ve zkoumaných obcích?“, jsem potřebovala operacionalizovat i pojem sociální kapitál (dále SK). Pro účely této práce využívám definici Robert Putnama. Vymezení SK na základě Putnamovy definice není jednoduché zejména pro její nevyhraněnost, kterou také mnoho dalších odborníků kritizuje. Pro operacionalizaci SK jsem se inspirovala prací od autorů Li, Picklese a Savage (2003), kteří ve své práci sledují při zkoumání SK tři dimenze:

- Sociální sítě – tato dimenze je zaměřena vztahy s lidmi mimo vlastní rodinu. Tuto dimenzi sleduji ve své práci na základě výpovědí respondentů o vztazích v obci.
- Sousedské vztahy – touto dimenzí je myšleno, jak se lidé cítí být zapojeni ve svém sousedství. Tuto dimenzi sleduji na základě výpovědí respondentů o tom, jaké vztahy jsou mezi novousedlíky a starousedlíky v obci, jelikož přijetí nových obyvatel do sousedské komunity považují za významný indikátor kvality sousedských vztahů.
- Občanskou participaci – občanská participace je brána jako jeden z formálních zdrojů SK. Při sledování této dimenze se výzkumníci zaměřují buď na sledování členství v určitých organizacích, nebo na zjišťování počtu členů takových organizací. V této práci se zaměřuji na zapojení členů OOS do pořádání kulturních, společenských a sportovních akcí v obci.

Výběr případů

V této práci se zaměřuji na obce venkovského charakteru, které jsou v odborné literatuře nejčastěji definovány jako obce s počtem obyvatel do 2000⁴⁰. Jelikož jsem

⁴⁰ Při studiu literatury jsem narazila na to, že na jednotném vymezení venkovských oblastí nepadají mezi výzkumníky shoda, v českém výzkumném prostředí je nejčastěji používáno právě toto vymezení.

vybrala výzkumný design komparativní studie o dvou případech a chci se zaměřit na region, ze kterého pocházím, jsou těmito případy dvě obce na severu Čech v bývalém okrese Děčín. Za účelem srovnání jsem vybrala obce, kdy jedna vykazuje vyšší sociální angažovanost a druhá naopak nízkou sociální angažovanost. Prvním případem tedy bude sociální angažovanost v obci s vysokou mírou sociální angažovanosti (dále též angažovaná obec), druhým případem sociální angažovanost v obci s nízkou mírou sociální angažovanost (dále též neangažovaná obec). Na základě poznatků z teoretické části byly pro výběr angažované a neangažované vesnice posuzovány vesnice dle následujících parametrů:

- řádově podobný počet obyvatel
- množství pořádaných akcí v průběhu roku
- přítomnost a počet fungujících organizací občanské společnosti
- ideálně sousední obce
- obdobná vzdálenost od města

„Angažovanou“ a „neangažovanou“ obec jsem vybrala tak, že jsem zjistila informace o počtu konaných společenských, kulturních či sportovních akcí v obci za posledního roku, hodnotila jsem také vybavenost obce prostory pro sdružování občanů (zda disponuje sálem, hřištěm pro děti, sportovním hřištěm či dalšími prvky občanské vybavenosti) a existenci organizací občanské společnosti vykazujících občanské aktivity.

Metoda sběru dat

Metodou sběru dat, která umožňuje srovnání dvou obcí v této práci, je polostrukturovaný rozhovor realizovaný v těchto obcích. V přípravné fázi jsem si stanovila dvojici výzkumných otázek, které se staly úhelným kamenem pro vypracování jednotlivých otázek do rozhovoru. Výzkumné otázky nejsou v rozhovoru přímo pokládány, avšak otázky, které se v rozhovoru objevují, mají za cíl najít na ně odpověď. Rozhovor je také doplněn o otázky zjišťující základní údaje o respondentech a popisující jejich vztah k obci, kterou obývají. Jak je již zmíněno výše, v obou obcích jsou všem respondentům kladeny stejné otázky v rámci strukturované části rozhovoru, u nestrukturované části se u

otázek držím stejných témat. Rozhovory byly provedeny jedním výzkumníkem, čímž se snižuje efekt nazývaný *interviewer bias*⁴¹. Při tvorbě základních otázek do rozhovoru jsem se snažila nevytyčovat předem provázání s teoretickou literaturou, ale spíše směřovat témata k občanské angažovanosti jako celku. Až při samotné analýze rozhovorů byly využity kategorie nastíněné prací předchozích autorů či tvořeny nové poznatky o tomto pojmu. Rozhovory byly realizovány v průběhu měsíců dubna a začátkem května roku 2014 a jejich průběh byl zaznamenán prostřednictvím nahrávek na diktafon.

Druhou využívanou metodou bude analýza dokumentů a webových stránek. Těmito jsou webové stránky Českého statistického úřadu (www.czso.cz) a oficiální webové stránky obou obcí zahrnutých do výzkumu, a další literatura poskytující relevantní data pro tento výzkum.

Výběr respondentů

V rámci mé práce jsem provedla výzkumné rozhovory s celkem 12ti respondenty. Respondenti byli vybíráni tak, aby se jednalo o obyvatele zkoumaných obcí, kteří se sociálně angažují, přičemž tyto respondenty jsem vyhledávala dvěma způsoby:

- vyhledáváním členů organizací občanské společnosti, které v obci fungují prostřednictvím komunikace přes kontakty uvedené na webových stránkách těchto organizací
- v případě, že se mi členy nepodařilo oslovit přes kontakty uvedené na webových stránkách, jsem se s nimi spojila prostřednictvím kontaktů na konkrétní osoby poskytnuté obecním úřadem (tuto možnost jsem využila pouze u dvou respondentů v obci Bynovec)

Celkem jsem provedla 12 polostrukturovaných rozhovorů, v každé z obou zkoumaných obcí jsem provedla polovinu. Při výběru respondentů jsem buď telefonicky, nebo prostřednictvím e-mailu oslovila 22 respondentů, z těchto respondentů jich 13 souhlasilo s provedením rozhovoru, jeden však nakonec odmítl zaznamenání rozhovoru na diktafon (v Bynovci), tudíž se uskutečnilo 12 rozhovorů. Při oslovování respondentů byl

⁴¹ Pojem *interviewer bias* označuje stav, kdy názory nebo předpoklady tazatele jsou jím proječovány v průběhu rozhovoru a ovlivňují výsledek tohoto rozhovoru. (Disman, 2002)

mezi obcemi diametrální rozdíl v jejich ochotě se na výzkumu podílet. Abych získala v každé z obcí 6 respondentů, musela jsem v obci Bynovec oslovit 15 potenciálních dotazovaných, v obci Růžová pouze 7. Dva rozhovory byly expertní se starostkami daných obcí, byly provedeny jako jedny z posledních, a to v době, kdy jsem z předchozích rozhovorů měla vytvořeno několik předpokladů a expertními rozhovory jsem se pokoušela o jejich ověření či doplnění.

Etika výzkumu

Se všemi daty získanými od respondentů bylo nakládáno po jejich anonymizaci. Na začátku každého rozhovoru byli respondenti seznámeni s tématem výzkumu, byla jim sdělena informace o následné anonymizaci (včetně jejích limitů souvisejících se zveřejněním názvu obce v práci) rozhovoru a byli požádáni o informovaný souhlas se zapojením do výzkumu, který byl nahrán na diktafon. Při přepisování rozhovorů byla respondentům přiřazena čísla, pod nimi se objevují i jejich výpovědi v této práci.

Analýza dat

Prvním krokem zpracování dat získaných pomocí rozhovorů byl jejich doslovná transkripce. Přepis rozhovorů byl okódován za použití otevřeného kódování.

Po okódování byla data kategorizována, kategorie pak seskupeny do tematických celků, které byly dále interpretovány výzkumníkem a byla hledána souvislost mezi získanými daty, výzkumnými otázkami a teoretickou částí práce. Výsledky analýzy dat jsou popsány v části nazvané *Diskuze*.

Kvalita výzkumu

Celý výzkum, od tvorby projektu, přes sběr a analýzu dat, až po psaní výzkumné zprávy je prováděn jedním výzkumníkem. Tím se významně zvyšuje riziko zkreslení ze

strany výzkumníka⁴² spojeného také s reflexivitou⁴³. Těmto jevům nelze předejít, proto v práci uvádím svůj profil, aby si čtenář mohl sám udělat představu o mém dosavadním životě a jeho vlivu na tento výzkum. V práci také zahrnuji více zdrojů informací jak výběrem dostatečného počtu respondentů v obou obcích, tak doprovodným studiem dokumentů a expertními rozhovory se starostkami obcí. Datovou triangulaci zajišťuji uskutečněním dvou typů rozhovorů (provedla jsem standardní rozhovory s „běžnými“ občany, kteří se v obci sociálně angažují, tak i expertní rozhovory se starostkami obcí, zahrnující zpětnou vazbu na předpoklady zjištěné předchozí analýzou standardních rozhovorů) a analýzou dokumentů.

Postup výzkumu

V průběhu studia literatury jsem sbírala informace do teoretické části práce, díky které jsem si definovala občanskou a dále sociální angažovanost, které chci zkoumat a zároveň jsem zjistila, co ve svých výzkumech zjistili moji předchůdci o občanské společnosti a občanské angažovanosti na venkově. Jak bylo předesláno, celkem jsem provedla 12 rozhovorů, 6 v každé ze dvou sledovaných obcí a z celkového počtu rozhovorů byly 2 expertní rozhovory se starostkami obcí. Při expertních rozhovorech jsem se snažila ověřit některé předpoklady a prohloubit získaná data z rozhovorů se standardními respondenty. Rozhovory trvaly průměrně okolo 30 minut, několik z nich se protáhlo až zhruba na hodinu, což bylo většinou zapříčeno sdílností respondenta a jeho „odbíháním“ od tématu. Na začátku rozhovorů jsem nejdříve požádala respondenta o svolení s nahráním rozhovoru výhradně pro pořízení zápisu za podmínky, že nahrávka nebude použita jinak než pro přepis a nebude nikde jinde použita. Po zapnutí diktafonu jsem požádala respondenta ještě jednou o svolení s nahráváním tak, abych jej měla zaznamenané a informovala jsem je o tématu mého výzkumu a o anonymizaci přepisu rozhovoru spolu s omezením této anonymizace (jejich výpověď bude použita pod jiným jménem, ale čtenářům mé práce bude znám název obce, kde byl rozhovor pořízen, a tudíž

⁴² Zkreslení ze strany výzkumníka je jev, kdy výzkumník jako pozorovatel přenáší do výzkumu informace v podobě svých subjektivních teorií a předpokladů či vlastností (Hendl 2005).

⁴³ Reflexivita postihuje způsob, kterým sociální identita, osobnost či vzdělání výzkumníka mohou ovlivnit výzkumný proces či jeho výstupy (Hendl 2005).

hypoteticky hrozí, že si budou moci z kontextu identifikovat respondenta v případě detailní znalosti obyvatel obce). Po provedení rozhovorů (pro otázky ve strukturované části rozhovoru viz přílohu č. 1) jsem na základě nahrávky provedla jejich doslovný přepis. Jednotlivé úryvky rozhovorů jsem v přepisu okódovala a kódy jsem uskupila do kategorií. Na základě těchto dat a analýzy dokumentů jsem sepsala tuto výzkumnou zprávu.

Pro popis výchozí situace v obci jsem použila analýzu dokumentů jako metodu sběru dat. Jejím zdrojem byly webové stránky obou obcí, data Českého statistického úřadu⁴⁴, část dat pro výchozí informace o obcích pochází i z výpovědí respondentů – jedná se zejména o informaci, které akce v obci přestaly být pořádány a informace k organizacím občanské společnosti v obou obcích. V další literatuře se mi nepodařilo dohledat data relevantní pro tento výzkum.

Výzkum byl proveden ve dvou obcích, nacházejících se v bývalém okrese Děčín. Jedná se konkrétně o Bynovec a Růžovou. Detailní informace o obcích, včetně interpretace výsledků rozhovorů s respondenty jsou poskytnuty v následujících dvou podkapitolách. Jelikož se v této práci zaměřuji na sociální angažovanost, kterou Berger definuje jako účast na jakémkoli spolčování či shromažďování s jiným než politickým cílem (Berger 2009), všímám si především tohoto jevu, konkrétně sdružování osob na veřejně přístupných akcích, v organizacích občanské společnosti a v rámci neformálního sdružování osob v obci.

⁴⁴ www.czso.cz

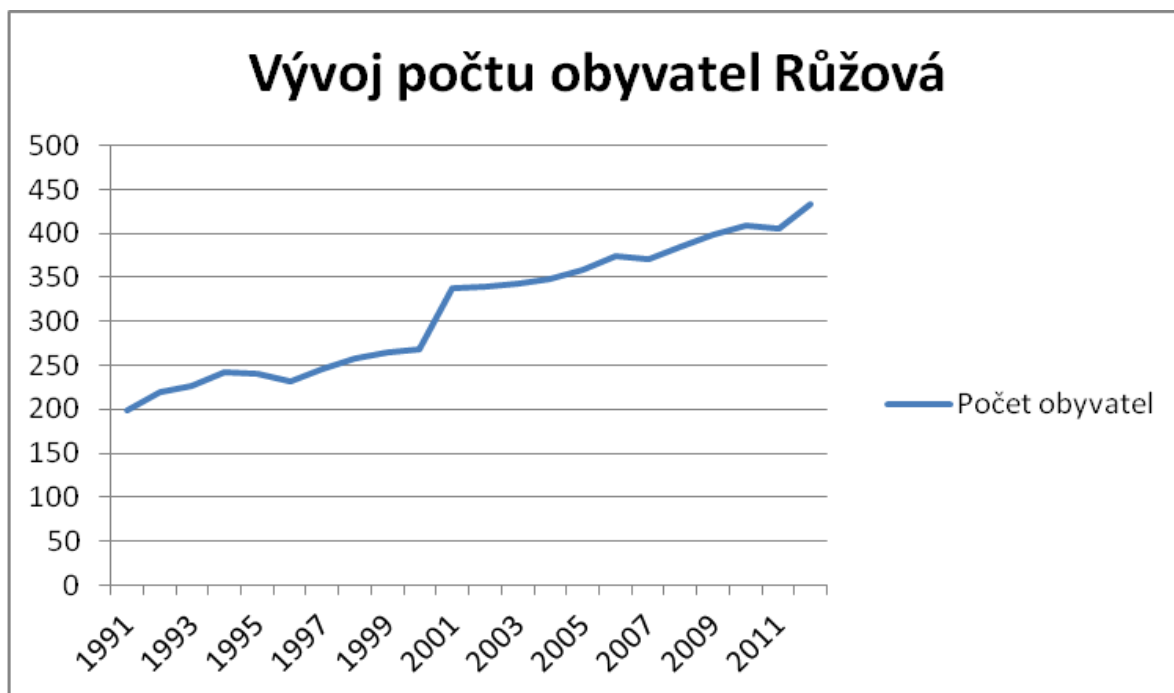
4. VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této kapitole představuji výsledky provedené analýzy dokumentů a polostrukturovaných rozhovorů v Růžové a v Bynovci. Následně porovnam zjištění z obou obcí mezi sebou a odpovídám na výzkumné otázky.

4.1 VÝSLEDKY VÝZKUMU V OBCI RŮŽOVÁ

Růžová leží 10 kilometrů severovýchodním směrem od města Děčín. Obec tvoří osady Kamenická Stráň, Nová ves, Hájenky a samotné sídlo Růžová. Obec trvale obývá 432 obyvatel (vývoj počtu obyvatel od roku 1991 viz graf 2), jejichž průměrný věk je 40,28 let. Celková rozloha území obce je 17 870 hektarů. Část území obce zasahuje do Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce a Národního parku České Švýcarsko, přičemž Růžovský vrch je od roku 1973 prohlášen za Národní přírodní rezervaci. V osadě Kamenická Stráň se nachází soubor památkově chráněných lidových staveb, postávkových domů. Původní název obce byl *Rosendorf*, většinu jejích obyvatel tvořili až do odsunu sudetští Němci. V roce 2010 obec získala ocenění *Zelená stuha* v krajském kole soutěže *Vesnice roku 2010*, v roce 2014 získala titul *Vesnice roku 2014 Ústeckého kraje*. (www.obec-ruzova.cz)

GRAF 2 VÝVOJ POČTU OBYVATEL V OBCI RŮŽOVÁ MEZI LETY 1991 AŽ 2012

Zdroj dat: Český statistický úřad (www.czso.cz), provedení grafu autorka

První písemná zmínka o obci je z roku 1352 (Růžková et al., 2006). V této době náležela Růžová k majetkům panství Ostrý/Šarfenštejn, správním centrem tohoto panství byl stejnojmenný hrad u Benešova nad Ploučnicí (Barus et al., 2012). Toto panství patřilo do začátku 14. století rodu Michalovců, poté Berkům z Dubé a následně Vartenberkům, od roku 1515 vesnici i s celým panstvím vlastnil rod Salhausenů (Barus et al., 2012). Po bitvě na Bílé hoře se panství rozpadlo na několik menších celků, část z nich včetně území s obcí Růžová, sloučil na počátku 18. století rod Clary – Aldringen (Barus et al., 2012). V 18. století patřila Růžová mezi největší vesnice v okolí, přičemž až dvojnásobně překračovala velikost okolních vesnic, ve vsi byl vystaven kostel sv. Petra a Pavla, byla zde škola, a v roce 1786 získala obec zpět statut farnosti, o který přišla v pobělohorské době (Barus et al., 2012). Ve druhé polovině 19. století v Růžové fungovalo několik spolků, nejstarším z nich byl spolek dobrovolných hasičů (1878), pěvci (1880) a divadelníci (1881), dále zde byla katolická a evangelická farní obec či diskusní kroužek kolem Floriana Gutha (Barus et al., 2012).

Mezi lety 1930 a 1950 došlo v obci k obrovskému úbytku obyvatel vlivem vyhnání původních německých obyvatel. V roce 1930 měla obec 1487 občanů, v roce 1950 (tedy již v době znovuosídlení novými obyvateli) čítalo obyvatelstvo 437 osob (Růžková et al., 2006). Po vyhnání sudetských Němců zaniklo i mnoho domů v obci – mezi lety 1930 a 1991 bylo zbořeno 83%, z původních 337 stavení zůstalo zachováno pouhých 55 domů (Růžková et al., 2006). Následkem poklesu obyvatelstva byla roku 1980 Růžová sloučena se střediskovou obcí Arnoltice, k opětovnému rozdělení došlo v roce 1990 po změně politického režimu (Joza, 2006).

V roce 1934 se 72 místních rodin živilo převážně zemědělstvím, po násilném odsunu původních obyvatel noví přistěhovalci jen těžko navazovali na místní tradiční výrobu (www.obec-ruzova.cz). S nástupem komunismu dochází k intenzifikaci zemědělské výroby a výstavbě areálu JZD spolu s bytovými domy. Roku 1991 byl dokončen areál místního JZD, pro které byly vybudovány i bytové domy, do kterých se stěhovali noví obyvatelé za nabídkou práce v této organizaci, avšak nikdy nedošlo k uvedení JZD do provozu (www.obec-ruzova.cz). Po roce 1989 zažívá původní zemědělská výroba v obci strmý propad. V části areálu je v současnosti jezdecký klub Apollo. Nově v obci funguje farma Růžová, která vedle mléčné výroby nabízí i agroturistiku. Nacházejí se zde také tři pohostinství, a jelikož se zde daří rozvíjet cestovní ruch, jsou zde 2 hromadná ubytovací

zařízení a několik menších penzionů. Nejaktuálnější dohledatelná statistika nezaměstnanosti v Růžové na webovém portálu Ministerstva práce a sociálních věcí je z prosince roku 2011, kdy nezaměstnanost v obci dosahovala 15,0 %. (Český statistický úřad, 2014)

Organizace občanské společnosti v obci Růžová

V současnosti je v obci Růžová registrováno 9 OOS, jedná se konkrétně o:

- občanské sdružení Růženky

Občanské sdružení Růženky bylo založeno roku 2000 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz). Jedná se o spolek sdružující obyvatelky obce Růžová, schází se pravidelně ve čtvrtek v budově obecního úřadu Růžová. Sdružení je členem Místní akční skupiny Šluknovsko (www.mas-sluknovsko.cz).

- občanské sdružení Indiánská vesnička Rosehill

Občanské sdružení Indiánská vesnička Rosehill bylo založeno roku 2005 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz). Hlavním předmětem činnosti tohoto sdružení je provozování indiánské vesničky, sloužící jako muzeum pod širým nebem (rosehill.webnode.cz). Po vesničce sdružení provádí průvodcovskou činnost, dále vyrábí repliky indiánských předmětů a pořádá indiánská vystoupení na zakázku (rosehill.webnode.cz).

- církevní organizace Římskokatolická farnost Růžová

Církevní organizace Římskokatolická farnost Růžová byla založena roku 1995 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz). Tato farnost spadá pod Vikariát děčínský, který je součástí Biskupství litoměřického. Správcem farnosti je R. D. František Segeřa (katalog.dltm.cz).

- občanské sdružení Sportovní klub Růžová

Občanské sdružení Sportovní klub Růžová (dále SK Růžová) bylo založeno roku 1992 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz). Součástí tohoto sdružení je Fotbalový klub Růžová zaměřený na fotbal, dále se pod SK Růžová hraje tenis a nohejbal. Sdružení provozuje i taneční kroužek pro děti Country Rose se zaměřením na country tance. (www.obec-ruzova.cz)

- občanské sdružení Jezdecký klub APOLLO Růžová

Občanské sdružení Jezdecký klub APOLLO Růžová bylo založeno roku 2003 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz).

- Občanské sdružení pro záchranu a konzervaci Dolského mlýna

Občanské sdružení pro záchranu a konzervaci Dolského mlýna bylo založeno roku 2008 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz).

- Občanské sdružení pro ekologický geologický průzkum

Občanské sdružení pro ekologický geologický průzkum bylo založeno roku 2006 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz).

- Honební společenstvo Růžová

Honební společenstvo Růžová bylo založeno roku 2000 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz).

Místa k setkávání obyvatel v obci Růžová

V Růžové je k dispozici několik prostorů pro setkávání obyvatel anebo pořádání akcí:

- dětské hřiště (v současné době zde probíhá rekonstrukce, budou zde vybudovány prvky pro cvičení seniorů)
- hřiště na tenis, nohejbal a volejbal
- fotbalové hřiště
- sál obecního úřadu
- kostel sv. Petra a Pavla
- obecní knihovna
- restaurace s bowlingovou dráhou U kostela
- restaurace U zastávky
- pohostinství Růžová

Akce v obci Růžová

Přehled kulturních, společenských, zájmových a sportovních akcí v obci otevřených pro veřejnost (www.obec-ruzova.cz):

Akce konané každý týden:

- HIP HOP cvičení pro děti (každé úterý od 16 hodin v sále obecního úřadu)
- JOGA (každé úterý od 18 hodin v sále obecního úřadu)

- Kroužek ručních prací (každý čtvrtek v 16 hodin v 1. patře budovy OÚ)
- ZUMBA cvičení (každý pátek od 18 hodin v sále obecního úřadu)
- nově se v obci začíná scházet dětský pěvecký sbor v budově obecního úřadu
- taneční kroužek Country Rose
- fotbalové tréninky FK Růžová
- tenisové a nohejbalové tréninky SK Růžová
- bohoslužba v kostele sv. Petra a Pavla

Akce konané jednou ročně v posledním roce (období březen 2014 – březen 2013):

- Keltský telegraf – přenos světelné zprávy z Pastevního vrchu poblíž obce
- Masopustní průvod
- Maškarní rej v restauraci U kostela
- Novoroční výšlap na vrch Růžák
- Adventní koncert v kostele sv. Petra a Pavla
- Hubertovská zábava v restauraci U kostela
- Setkání seniorů v restauraci U kostela
- Vítání občánků v přístavbě kostela sv. Petra a Pavla
- Zelená zábava v restauraci U zastávky
- Růžovský drak – přehlídka country tanečních skupin
- Sportovní hry mládeže
- 19. mezinárodní hudební festival Srbská Kamenice – několik koncertů se uskutečnilo v kostele sv. Petra a Pavla
- Dětský den
- Rock fest
- Přehlídka mažorettek a dechové hudby
- Oslavy pouti sv. Petra
- Noc kostelů v kostele sv. Petra a Pavla

- Křapík cup – fotbalový turnaj
- Pálení čarodějnic

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ROZHOVORŮ V OBCI RŮŽOVÁ

4. 1. 1 PROČ SE OBČANÉ ANGAŽUJÍ

Při rozhovorech jsem se snažila zjišťovat motivace občanů pro zapojení se do organizace akcí, OOS a neformálního sdružování v obci. Nejvýrazněji se do organizace společenských akcí, které lze považovat za projev sociální angažovanosti, zapojuje spolek místních žen Růženky, o.s.. Jeho členky se začaly sdružovat proto, aby se mohly aktivně podílet na dění v obci. Respondentka, která je členkou tohoto spolku přiznává, že roli hraje i to, že ženy byly zvyklé se sdružovat již za minulého režimu (ačkoliv jim toto sdružování připadalo násilné) a na tento zvyk navázaly i v novém politickém uspořádání. Důvodem zapojování žen do spolku je vykročení z každodenních stereotypů, jistá forma odpočinku při činnostech sdružení (např. při ručních pracích), dobrý pocit z práce vykonané pro obec a také možnost společenského vyžití a setkávání se s ostatními ženami v obci: *„Pro ty ženský je to svým způsobem taky relax. Odtrhnou se od toho běžného života doma, třeba i od toho sezení, co jsou s mužem celý dny a taky rádi třeba i utečou. Zároveň něco udělaj, něčím pomůžou, takže je to může hřát, že to k něčemu je, že to není bohupustý nějaký drbání nebo povalování v hospodě nebo něco. No my jsme s tím vlastně vznikly, že jsme něco chtěly dělat pro tu obec.“* (Rozhovor 12).

Dalším z důvodů, proč se občané angažují, je navázání vzájemných kontaktů. Tento důvod uvádí nový obyvatel obce, který zde žije druhým rokem a předtím pobýval ve vesnici 7 let jako chalupář⁴⁵. Důležitým místem pro navazování kontaktů jsou místní pohostinství, čímž potvrzuje důležitost tzv. *third places* dle konceptu Raye Oldenburga (1991), tedy fyzických prostor pro sdružování, které podporují rozvoj občanské angažovanosti. Zároveň v „hospodě“ přicházejí s nápady na nové akce: *„Jako třeba ten Keltskej telegraf (...) To jsme taky vymysleli v hospodě, v podstatě.“* (Rozhovor 6), dochází zde i k jejich organizování a náboru členů do realizačních týmů. Místem důležitým pro

⁴⁵ Chalupář je osoba, která v obci vlastní či má v pronájmu nemovitost určenou k rekreaci a pravidelně zde tráví čas.

angažovanost se vedle *third places*, stal v poslední době i virtuální prostor, který dále v návaznosti na Oldenburga (1991) nazývá *fourth place*. Občané využívají zejména internetové sociální sítě⁴⁶ pro vzájemnou komunikaci a organizaci společného sdružování, v tomto prostoru vznikají i podněty pro nové aktivity: „(Odpovídá na otázku, proč začal s organizováním výletů) *Když jsem dával fotky na Facebook, tak se lidi ptali kde to je, a kdy jsem tam byl... a říkali, že kdybych někam zase šel, tak abych jim dal vědět. Tak jsem založil tu uzavřenou skupinu na Facebooku.*“ (Rozhovor 6). Občané Růžové využili i možnost založit „komunitu“ (pojmenovali ji *Růžová/Rosendorf*) na internetovém portálu www.facebook.com, prostřednictvím které se informují o dění v obci, zejména o připravovaných společenských, kulturních a sportovních událostech (www.facebook.com/ruzova.rosendorf?fref=ts).

Dva respondenti se do aktivit v obci zapojují, jelikož se na akcích a pořádání akcí jednoduše baví, říkají, že: „*je to psina*“ (Rozhovor 6). Respondent 6 také začal organizovat hromadné výlety, jelikož ho o to občané v obci požádali. Důvodem pro zapojení tedy může být jednoduše to, že je o to občan požádán, což zmiňuje i autorský kolektiv okolo A. M. McBride (2006). Respondentka 7 dodává, že její angažovanost souvisí i se snahou, aby obec „žila“, pulzovala: „*Takže mě baví tadyhleto, že ta vesnice nějakým způsobem prostě pulzuje.*“ (Respondentka 7).

Respondent 8 se zapojil do celostátní akce Noc kostelů, aby ukázal, že i obec Růžová má co nabídnout, a aby napomohl její propagaci. Respondentka 10 se pořádáním akcí snaží změnit přístup mladé generace ke sdružování, ačkoliv vidí, že mezi mladými lidmi zájem se spolčovat opadá a orientují se spíše na materiální hodnoty než mezilidské vztahy, říká, že se nevzdá a akce bude pořádát dál: „*Je potřeba, aby se ty lidi stýkali spolu, to je bez debat. (...) Říkám, to si spíš uvědoměj až ty starý, pak, že jsou úplně jiný hodnoty (než peníze). Ale ty mladý holt... nevím, proč se nesdružujou. Ale my se nevzdáme. My budeme pořád pořádát ty akce, a furt je na ně budeme zvat a uvidíme.*“ (Rozhovor 10). Tento nezájem může mít devastující vliv nejen na společnost v obci, ale i na členy této generace samotné. Autorka Ludden totiž zjišťuje, že mladí lidé, účastníci se dobrovolných občanských aktivit, jsou více akademicky angažovaní, mají v životě větší pocit pohody,

⁴⁶ Jako sociální sítě jsou ve virtuálním prostředí běžně označovány portály pro virtuální sdružování osob, jako je Facebook, Google+, Twitter a mnoho dalších.

vykazují méně problémového chování a také s větší pravděpodobností oceňují vztahy ve své komunitě než ti, kteří se nezapojují (Ludden 2011: 1254). Pro budoucnost obcí je tedy velkou výzvou aktivizace mladých lidí v rámci sociální angažovanosti.

Důležitým aspektem pro sociální angažovanost je zapojení do sociálních sítí, kdy účast konkrétních lidí na určité aktivitě motivuje další lidi k zapojení se: *„To všechno záleží na osobních kontaktech a vztazích. Kdybych já měl jít dělat dříví na hranici s cizíma lidma, tak to mě ani nenapadne. Ale když vím, že tam bude tenhle a tenhle a vím, že se známe, tak to už potom nechápeš jako pomoc nějakýmu většímu společenství, ale jdu tam pomoci Pepovi, jinak to tam bude dřít sám, že jo.“* (Rozhovor 6). Další motivací zmiňovanou respondentkou je pochvala, která je vyřčena z úst místního lídra i ostatních obyvatel. Takový lídr by měl být schopný využívat metod vedení lidských zdrojů, především když se jedná o vedení dobrovolníků, kteří věnují svůj čas určité aktivitě bez nároku na finanční odměnu.

V této kapitole se objevuje několik faktorů důležitých pro sociální angažovanost v obci Růžová. Jsou jimi motivace občanů pro sociální angažovanost (sem lze zahrnout snahu o aktivní zapojení do dění v obci, vykročení z každodenních stereotypů, navazování nových kontaktů, snaha o oživení obce, propagace obce, snaha o zapojení mladých obyvatel do dění v obci), zapojení do sociálních sítí (prostřednictvím něhož se občané mohou vzájemně oslovovat s novými nápady a hledat podporu při organizaci aktivit SA), zdroje (materiálním zdrojem je existence fyzických prostor pro sdružování a setkávání občanů) a existence lídra (který ovládá vedení lidských zdrojů).

4. 1. 2 FORMY SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOSTI

V současnosti je v obci Růžová pořádáno velké množství kulturních, společenských i sportovních akcí. Tradičně je pořádáno Pálení čarodějnic (jedna respondentka jej označuje za legendární), Dětský den, Novoroční výšlap na Růžák⁴⁷, Adventní koncert v kostele, Vítání občánků a Oslavy pouti sv. Petra a Pavla. Víceletou tradici mají i další akce, konkrétně Masopustní průvod, Maškarní rej, Setkávání seniorů, Rock fest, Noc

⁴⁷ Růžák je slangový výraz pro Růžovský vrch, horu nedaleko od obce.

kostelů a další. V letošním roce se poprvé konal Keltský telegraf⁴⁸ a výlety za turisticky atraktivními místy blízkého Svobodného státu Sasko - Expedice za hranice, obě akce organizuje jeden z respondentů. Některé akce se přestaly pořádat pro malý zájem občanů, jedná se například o Loučení se sezonou, které bylo určeno lidem ve středním věku, avšak pro nezájem nové generace byla zrušena. V průběhu roku se v obci koná i celá řada periodicky opakovaných akcí, jako je setkání spolku Růženky v rámci ručních dílen, taneční country kroužek pro děti, cvičení ZUMBA, kurzy jógy, cvičení pro děti a sportovní aktivity pro dospělé v rámci Sportovního klubu. Akvitit pořádá obec v současnosti tolik, že dokonce vydává kalendář akcí, aby občané měli jejich termíny v paměti. Jednou ročně obec pořádá i dobrovolnou brigádu za účelem úklidu obce.

Lidé v obci se sdružují i neformálně při různých příležitostech: „*Navštěvujeme se, někam chodíme, беру od nich vajíčka, grilujeme. Nebo máme facebookovou skupinu Expedice za hranice, posledně na akci přijelo 23 lidí a půlka z toho byli lidi z Růžový. Teď jedeme do Drážďan do ZOO, prvního.*“ (Rozhovor 6), významnou roli v tomto ohledu hrají již výše zmíněná 3 pohostinství v obci.

Ke sdružování dochází i v OOS, těm je věnovaná samostatná kapitola 4. 1. 7., proto je zde podrobně nezmiňuji.

4. 1. 3 FAKTORY DŮLEŽITÉ PRO SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOST

Důležitým faktorem pro sociální angažovanost je dostatek prostor v obci pro setkávání lidí, a to v podobě fyzických prostor pro setkávání (jako jsou již výše zmíněná pohostinství a další *third places*). V rámci setkávání občanů na těchto totiž dochází ke zvyšování potenciálu pro sociální angažovanost tím, že při vzájemném potkávání lidé navazují kontakty, které jim umožňují zapojení do existujících sociálních sítí a vytváření nových sítí vztahů, může docházet i ke zvyšování důvěry mezi jednotlivci s tím, jak se vzájemně lépe poznávají. Lidé se na místech určených k setkávání také dozvídají o plánovaných akcích a jsou oslovováni pro zapojení do jejich přípravy: „*Ale třeba teď jsem prošvih stavění hranice na čarodějnice, a to právě když jde o tu práci, tak už takovej zápreh zase není. Tak jde o to, že je to potřeba nějak zpropagovat. A člověk když do tý hospody nejde, tak to neví.*“ (Rozhovor 6).

⁴⁸ Keltský telegraf je celorepubliková akce, kdy je z východu na západ České republiky vyslán světelný signál prostřednictvím zapalování ohňů či světlic na rozhledově významných bodech v krajině, nejčastěji kopcích.

Důležité jsou i finance na zajištění materiálu a občerstvení pro pořádání akcí v obci, které není problém získat od obecního úřadu, pokud občané přijdou s návrhem přímo za starostkou obce. Zásadní roli hraje přítomnost lídra či lídryně, tomuto jevu se věnují v samostatné kapitole 4. 1. 8.

V této kapitole popisují další faktor důležitý pro SA v Růžové, kterým jsou finanční zdroje pro zajištění aktivit SA.

4. 1. 4 PŘEKÁŽKY PRO SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOST

Jako hlavní překážku uvádí respondenti vesměs nedostatek času, který je dán větším zapojením do pracovního procesu a také většími nároky na zaměstnance, které jsou v současnosti zaměstnavateli kladeny: *„ať chceme nebo nechceme, tak si myslím, že v devadesáti procentech vás převálcuje právě ta práce. A právě jakoby ten váš osobní život, který je. Takže že by vymýšleli něco aktivního, pokud by nechtěli podnikat, nebo něco, to tady bych řekla, že ani moc ne.“* (Rozhovor 7). Zároveň hraje roli i celkové nastavení soudobé společnosti, která je více orientována na materiální hodnoty a méně na vztahy: *„Prachy, prachy, prachy. Všichni honěj jenom prachy. Vztahy je nezajímaj. Je to blbě naštelovaný, ta společnost, no.“* (Rozhovor 10).

Překážkou může být i nezájem nové generace o sdružování - starší generace žen se v obci schází dodnes v rámci občanského sdružení Růženky, mladé ženy však nemají zájem se sdružovat, ale neprojevují zájem ani celkově o dění v obci. Nezájem mladých žen si vysvětluje jedna z respondentek opět nedostatkem času: *„Já musím říct, že prostě jsem zklamaná z toho, že mladý ženský nemá vůbec žádný zájem o dění v obci. Přitom mají děti, ale že by pořádaly nějaký akce, nebo přišly jako pomoci, tak to ne. Já chápu, že jsou v dnešní době vytížené, že jo. (...) No jsou v práci, no. Třeba do pěti, do šesti jsou ty mladý v práci, že jo. Než obstaraj děti, rodinu, zahradu, barák, tak se vyprdnou na nějaký společný aktivity, no. To můžou dělat buď ženský na mateřský anebo důchodkyně.“* (Rozhovor 10). Překážkou může být i nepřízeň počasí v případě pořádání akcí pod širým nebem.

Zde opět nalézáme několik faktorů nutných pro rozvoj SA, které však v určité míře v obci chybí. Jsou jimi zdroje (čas), motivace (orientace na budování vztahů, zájem se sdružovat s ostatními lidmi v obci).

4. 1. 5 VZTAHY V OBCI

To, že se lidé v obci často sdružují u příležitosti různých akcí pořádaných v obci, má pozitivní vliv na vztahy v obci. Mezi starousedlíky a novousedlíky nepanuje rivalita, naopak je zde příjemná atmosféra v mezilidských vztazích: *„Já mám pocit, že v ostatních obcích se tam ty lidi furt šňafou a maj tam různý spory, ale já mám pocit, že tady jsou ty lidi tak nějak v pohodě. Že je tam hezkej, takovej ten štyfunk, taková ta náladička.“* (Rozhovor 6), ačkoliv i zde se objevují problémy ve vzájemném soužití, nedochází k jejich gradaci: *„Je jasný, že třeba někdo někoho nemusí, ale vysloveně, že by se dělil nějaký takový, tak to ne. Takže ta atmosféra je tady úplně klidná, vyrovnaná.“* (Rozhovor 12). Respondenti vidí jako důležitý „ventil“ proti vzniku sporů v obci právě setkávání obyvatel na akcích se ale lidé mají možnost sejít a spory si „vyříkat“, nedochází tak k jejich eskalaci a nárůstu vzájemné nevráživosti: *„Protože když se tak spolu (místní obyvatelé) viděj, tak zaprvé si daj spolu třeba frčana, nebo pivo. Vypovídaj si spolu to co – třeba dva sousedi spolu nemluvěj, tak většinou se to takhle napraví, nebo i někdo třetí do toho vstoupí a řekne: „vy blbouni dva, nehádejte se!“ . Je potřeba, aby se ty lidi stýkali spolu, to je bez debat. A na těch se viděj, že jo. Myslím si, že to je moc dobrý, tohleto spolčování se.“* (Rozhovor 10).

Vztahy v obci se dají chápat jako jedna z dimenzí sociálního kapitálu dle autorů Lia, Picklese a Savage (2003), konkrétně jako dimenzi zaměřenou na vztahy mezi lidmi mimo vlastní rodinu, kterou autoři nazývají sociální sítě. Mezilidské vztahy v obci hodnotí respondenti pozitivně, což ukazuje na přítomnost sociálního kapitálu mezi občany. Aktivita SA přispívají v obci k rozvoji sociálního kapitálu tím, že opakovaná sociální angažovanost poskytuje arénu pro řešení konfliktů mezi občany. Tím je předcházeno vzniku hlubších konfliktů a narušování mezilidských vztahů v obci.

4. 1. 6 STAROUSEDLÍCI VERSUS NOVOUSEDLÍCI⁴⁹

Ačkoliv se mezi starousedlíky a novousedlíky v obci vyskytuje několik problémů, celkové vztahy mezi nimi jsou dobré: „*Já myslím, že to klapě (vztahy mezi novousedlíky a starousedlíky). Jako problém je třeba tady s tím, s farmářem. Když mu utečou krávy, tak oni se s tím prostě nemůžou smířit, když jim vlezou na zahradu. Ale prostě to je vesnice a stává se to. Kohout kokrhá a pes štěká, tak at' si trhnou nohou. To měli zůstat v Děčíně, nebo já nevím, že jo.*“ (Rozhovor 10). Novousedlíci se zapojují do dění v obci a účastní se obecních akcí, i když ne v plné míře – někteří se do dění v obci zapojí, protože nemají celkově zájem se sdružovat. Ale ani ve vyzítí s těmi novousedlíky, kteří se do akcí nezapojují, není v obci zásadní problém. Respondenti se pouze pozastavují nad tím, že mají jiný životní styl a návyky, které si přinášejí z měst a nemění je ani po přestěhování na venkov: „*Pravda je to, že tím příchodem těch novejších lidí, který sem přišli, tak ty už jsou zvyklý z těch měst a z těch paneláků se nesdružovat. Stejně tak jako v těch panelácích de facto se neznaj navzájem, tak vlastně oni ani nemaj moc chuť se aktivně podílet na něčem aby, aby tady do tý vesnice nějakým způsobem zapadli. Oni nemaj chuť zapadnout, si myslím.*“ (Rozhovor 7). Starousedlíci berou sdružování se obyvatel jako jeden ze základních projevů života na venkově a obávají se mizení vesnického způsobu života, noví obyvatelé však často nejsou zvyklí se sdružovat.

Dříve v obci více fungovalo „*uvedení*“ nových obyvatel do místního způsobu života. Hned jak se noví obyvatelé přistěhovali, navštívil je místní *Svaz žen*, prostřednictvím něhož měly nově příchozí ženy šanci se zapojit do aktivit v obci, v dnešní

⁴⁹ Rozdíl mezi novousedlíky a starousedlíky se mi v této práci nepodařil přesně vytyčit. Respondenti v odpovědi na otázku, koho považují za novousedlíka a koho za starousedlíka nebyli jednotní. Jejich odpovědi lze však shrnout do dvou směrů. První část respondentů definovala starousedlíka na základě doby jeho trvalého pobytu v obci jako osobu, která trvale žije v obci po dobu delší než určitý počet let (často se jako hranice objevoval rok 1989). Druhá, početnější skupina respondentů, se zaměřovala na to, s kolika lidmi v obci se daná osoba aktivně stýká, jestli dodržuje tradice a zvyky místních obyvatel a zda se zapojuje do dění v obci – tedy jestli se sociálně angažuje, přičemž zde nebylo rozhodující trvalé bydliště v obci, za starousedlíka tak bylo možné považovat i chalupáře. S těmito termíny tedy pracuji dále tak, jak je používali sami respondenti.

době už tento svaz nefunguje⁵⁰. Mužská část obyvatelstva se tradičně stýká především v místních pohostinstvích, která jsou vnímána jako vstupní brána pro navázání vztahů s obyvateli obce. Na základě dřívějšího zapojení nových obyvatel do vztahů v obci měli starousedlíci možnost novousedlíkům předávat typické zvyky a tradice vesnice, které tvořili její specifický charakter. Jedna z respondentek jej nazývá „vesničkovost“ a pozoruje, že se v posledních letech začíná charakter obce přibližovat městskému prostředí vlivem tlaku nových obyvatel na změny v obci: *„Takhle, co se v tý vesnici vytratilo, což opravdu můžu říct, tak se vytratila „vesničkovost“. Ono bohužel tady se začalo strašně stavět, a já jsem vždycky tvrdila jednu věc, že když dřív jeden se sem přistěhoval, tak ta vesnice si ho prostě zpacifikovala. Ona prostě buď ho přijala anebo ho nepřijala. A můžu klidně konkrétně říct, že i byly typy lidí, který chtěli jakoby se nastolit takový ty městský móresy, a většinou neuspěli. Většinou prostě je ta vesnice totálně odmítala. Na což já jsem byla strašně hrdá, protože mám pocit, že ta vesnice prostě má žít tím svým životem. (...) Teď je to přesně bohužel naopak. Protože těch lidí, co sem přišlo stavět je strašná spousta a ta vesnice přestala mít ráz klasické vesnice a bohužel nás ty městský lidi totálně převálcovali. Já to nemyslím jako špatně, co se tedy týče jakoby názvu městský lidi. Ale oni už chtějí ten komfort, který mají v tom městě. A to jsou dvě věci, který nejsou až tak, až tak běžný, takže když třeba vezmu, chodila jsem do práce pravidelně, teďko radši než to vobcházet po cestě tak jsme chodili přes louku a přísahám, že u zastávky jsme měla schovanou hadr, udělala jsem ze sebe dámu, utřela jsem boty a nastupovala jsem do autobusu. Tohle už si ty lidi vůbec nedovedou představit a budou nadávat na tu starostku, proč tam je zrovna ten kousíček toho bahna, jo. Prostě funguje to takhle. Vrchol všeho je teda, co mě do dneška vytáčí, že opravdu přišla na obec stížnost, na to že sousedovi kokrhá kohout. Tak to je teda, ale bohužel je to přesně to, o čem já mluvím. Prostě ty lidi nechápou, oni si chtějí postavit baráček a nechápou, že si ho stavěj na vesnici, a že ta vesnice prostě musí žít, že jo.“* (Rozhovor 7). Tuto změnu popisuje i teoretik Thierry Linck, který si všimá toho, že *„s rozšířením nových vzorů konzumu a životního stylu, megapolizací městských systémů, spektakulárním rozvojem komunikace a rostoucí mobilitou obyvatelstva se radikálně změnil styl organizace území a byly přemístěny či úplně smazány hranice mezi tím, co je venkovské a co je městské.“* (Linck, 2010: 87).

⁵⁰ Částečně na aktivity Svazu žen navazuje občanské sdružení Růženky, to se však nezabývá uvedeným kontaktováním nově příchozích obyvatel.

Tím, že se někteří noví obyvatelé neúčastní společenského života v obci a starousedlíci tak nemají možnost jim předávat své zvyklosti, naráží původní obyvatelé například na to, že novousedlíci mají jiná očekávání ohledně chování lidí v obci a péče o své okolí, čímž mění charakter obce: „*Za těch dvacet let se tady postavilo spoustu baráků. I když je problém v tom, že městský lidi si sebou přinášej takový městský móresy. Koupí si pozemek, vystřihá to, domrtě jako trávnik, jo. Samozřejmě žádný stromy, nic, maximálně nějaký jehličnany. Ono to svým způsobem tady devastuje v tom, že je to pak taková sterilní krajina, potom, jo. Nebo nemaj slepice, nebo psy. Fakt, je to sterilní pozemek. To je jedna věc. Druhá věc je, že ty lidi maj psa, přijedou z práce, naložej psa, zajedou za vesnici a tam ho vyvenčej. A ne že by s nim šli na procházku, normálně jen vypustěj psa, za vesnicí. Z auta, což mi připadá takový absurdní.*“ (Rozhovor 8). Přitom starousedlíci vnímají rozdíl mezi novousedlíky a lidmi, kteří před přistěhováním byli v kontaktu s komunitou v obci prostřednictvím chalupaření v Růžové: „*Je rozdíl mezi lidma, co sem jezdili na chalupu, teď tu bydlej, a ty co sem přišli opravdu z města, jo. Je to strašnej rozdíl mezi nima, takhle v nějakých těch názorech, a i maj takovou spíš tendenci jako... my platíme daně, tak se o nás postarejte – o tu kulturu nebo tak. Takový trošku zvláštní.*“ (Rozhovor 8).

Vztahy mezi starousedlíky a novousedlíky odkazují na přítomnost SK mezi obyvateli obce, konkrétně na dimenzi sousedských vztahů dle členění sociálního kapitálu dle Lia, Picklese a Savage (2003). I přes mnohé výhrady starousedlíků vůči novousedlíkům však jejich soužití v Růžové hodnotím jako nekonfliktní. Na základě provedeného výzkumu lze tvrdit, že opakovaná sociální angažovanost (zejména neformální sdružování a účast na akcích v obci) v Růžové usnadňuje začlenění nově přistěhovaných obyvatel, kteří mají zájem se zapojit, do společenského života v obci.

4. 1. 7 ROLE MÍSTNÍCH ORGANIZACÍ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Organizace občanské společnosti se aktivně zapojují do dění v obci. Indiánská vesnička Rosehill a Jezdecký klub APOLLO se aktivně účastní akcí. Spolek Růženky pořádá samostatně některé akce, jako jsou masopustní průvod a maškarní rej, na které shání finanční prostředky sběrem železa, v létě pak pomáhají obci s údržbou zeleně. Samotný důvod založení občanského sdružení Růženky byl: „*První a největší důvod je pomoci tý obci, při všech akcích.*“ (Rozhovor 12). Předpoklad autorů Schofera a Fourcade-Gourinchas, že dobrovolné organizace jsou útvarem důležitým pro interakci mezi jednotlivcem a širším společenským prostředím (Schofer et al., 2001) se tak u tohoto

spolku potvrzuje. Růženky jsou velmi aktivní při organizaci akcí, prvotní impuls obvykle vychází od starostky obce, která akce vymýšlí a pak využívá aktivity členek tohoto spolku.

Občanské sdružení Růženky částečně navazuje ve své činnosti na Český svaz žen, tedy na organizaci orientovanou na sdružování žen v období komunismu, která byla součástí Národní fronty. Tato organizace po roce 1989 zaniká, avšak na její působení částečně navazuje občanské sdružení Růženky: „*Za mě, samozřejmě za totáče, tady byly Svazy žen, ono to vypadá strašně takový zprofanovaný, ale je úplně jedno, jestli se tomu teď říká Růženky tady u nás třeba, který tady fungujou, nebo jakkoliv jinak. Je to přesně o tom, že prostě skupina ženskéjch se domluvila a dělaly se neuvěřitelný akce.*“ (Rozhovor 7). Členky Růženek se začaly scházet po již v 90. letech 20. století, zpočátku se však bránily formalizaci tohoto spolku právě s ohledem na „násilnost“ sdružování v Českém svazu žen. K formálnímu založení organizace došlo roku 2000.

V této kapitole popisují jeden z formálních zdrojů sociálního kapitálu – občanskou participaci (Li et al., 2003), která se v obci projevuje zapojením členů místních OOS do pořádání kulturních, společenských a sportovních akcí. V obci funguje jeden velmi aktivní spolek (Růženky, o.s.), všechny jeho členky se aktivně zapojují do pořádání akcí v obci, za tímto účelem byla organizace dokonce založena. Členové dalších dvou spolků (Jezdecký klub APOLLO a Indiánská vesnička Rosehill) se podílí na pořádání akcí v menší míře, ale i tak přispívají aktivně k realizaci aktivit SA v obci. Prostřednictvím akcí v obci mají členové OOS možnost se v Růžové sociálně angažovat, a zároveň je tak vytvářen sociální kapitál, jelikož tím, jak se tito členové zapojují, je do budoucna zlepšována efektivita pro usnadňování koordinovaných aktivit (Putnam, 1993).

4. 1. 8 LÍDŘI A LÍDRYNĚ

Zásadní roli pro dění v obci má místní starostka, která plní funkci lídryně v sociální angažovanosti. Drtivá většina aktivit, které se v obci uskuteční, vzniká z jejího popudu a na základě jejích nápadů. Respondenti si tuto její roli uvědomují a oceňují její aktivitu. Přiznávají, že je potřeba, aby lídr vystupoval do určité míry imperativním způsobem, kterým se daří lidi probouzet z nečinnosti a aktivně je zapojovat do dění v obci: „*Ono kdyby nebyli ti lídři, tak se tam nehejbe vůbec nic. Ono když nemáš lídra, tak to prostě nikdo neudělá. A tam je právě dobřej, ona ta starostka je sice takovej svéraz, ale je to lídr imperativním způsobem, ona nepřijde a neřekne Ti: „hele, nemohl bys něco udělat pro ty děti?“. Ona řekne: „hele, ty máš děti, Vašek má děti, něco udělejte, jinak tady nic nebude.*“

A řekni mi, co potřebuješ“. A ona ti to oznámí, v podstatě, a ne takový to nechtěl byste někdo něco udělat? To pak jasně že nikdo nic neudělá, každý má své práce dost.“ (Rozhovor 6).

Dříve plnil úlohu lídra v sociální angažovanosti místní učitel, jakožto zpravidla nejnvdělanější občan vesnice: *„Tady tu osvětu místní, vedla paní Lasičková, místní učitelka. Protože fakt je jeden, že na těch vesnicích, pokud tam byl učitel, byl to většinou nejnvdělanější člověk ve vsi, po leta, po staletí. A v podstatě to bylo jako na něm, takovýhle kulturní záležitosti.“* (Rozhovor 8)

Důležitým faktorem pro sociální angažovanost se tak v Růžové ukázala být přítomnost lídra v obci, který nejen přichází s novými nápady na aktivity SA, ale je i schopen oslovit občany pro zapojení se do těchto aktivit a efektivně je řídit. Důležitosti lídrů a lídryň pro dění ve venkovské komunitě si všímají i Ondřej Matějka a Liga Paula. Zejména ve specifické oblasti Sudet jsou pro rozvoj občanských aktivit dle Matějky (2008) aktivní lidé klíčovým elementem – ačkoliv se autor primárně nezabývá venkovem, vzhledem k především venkovskému charakteru regionu zkoumaného autorem lze předpokládat, že jeho závěry jsou aplikovatelné i pro mou práci. Liga Paula poznamenává, že realizace lokálních aktivit je často založena na úsilí několika mála klíčových osob bez velké a udržitelné podpory místních obyvatel (Paula 2013). Toto tvrzení však dle mého výzkumu není v této obci zcela platné. Pokud jsou místní aktivní občané nebo občanky zároveň i schopnými lídry či lídryněmi, dokáží dlouhodobou podporu místních obyvatel pro rozvoj sociální angažovanosti získat tak, jak je tomu v obci Růžová, kde se místní starostce podařilo aktivně zapojit do dění v obci mnoho obyvatel.

4. 1. 9 PROMĚNA SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOSTI

Většina respondentů, kteří obývají obec delší dobu, se shodla na tom, že dochází k poklesu sociální angažovanosti mezi občany obce. V období před rokem 1989 byla angažovanost v obci větší, lidé měli více volného času a byli více orientovaní na budování mezilidských vztahů. Větší míra angažovanosti souvisela i s existencí specifických organizací, v nichž bylo členství těsně spjata s politickou mocí, jako byl například výše zmíněný Český svaz žen. Po revoluci začalo centrálně organizované sdružování upadat: *„(Mluví o akcích v obci) Je to špatný. Je to špatný. Protože já si to pamatuju od 90týho roku, tady. V tom 90tým to byla euforie, to chodilo daleko víc lidí a navštěvovali všechny akce. Pak se to začalo rozvíjet a pak to zase začalo upadat, no. (...) No, ta generace*

zestárla, ta co byla zvyklá, ještě za komoušů, na ty hromadný autobusový zájezdy. (...) Jo, protože po tý revoluci se všichni měli rádi, všichni mysleli, že to tady převrátíme. A teďka opravdu se každé stará (jen o sebe), je to špatně nastartovaný, no.“ (Rozhovor 10)

S nastolením nového politického uspořádání se zejména mladší generace obyvatel orientuje na materiální hodnoty, zároveň je i na venkově znát jejich individualizace: *„Tím, že fakt je jedna věc, je to jiný. Ta vesnice, ač má 400 obyvatel, tak opravdu se jakoby diametrálně změnila. Ale já bych řekla, že to je opravdu tím vývojem té společnosti, a té situace, která nastala, po revoluci. Každé má boj o přežití, takže každé se trošičku jinak, jinak stýká.“ (Rozhovor 7). Lidé jsou více vytížení v zaměstnání a mají méně volného času, který by mohli věnovat aktivitám sociální angažovanosti: „Je pravda, že lidi k sobě měli dřív blíž, než teďko. Protože dneska, člověk když je zaměstnaný, tak je opravdu zaměstnaný. Není to jako kdysi, že docházel, jenom do zaměstnání, odkroutili si svých osm hodin a pak leželi doma.“ (Rozhovor 8)*

4. 1. 10 ANGAŽOVANOST OBČANŮ MIMO OBEC

Z respondentů se mimo obec angažuje pouze jeden, který je členem sdružení pro ochranu přírody a horolezeckého sportovního klubu. Okolo těchto zájmů neexistuje v obci žádné sdružení, což je zřejmě příčinou toho, že se tento respondent angažuje mimo obec: *„Jsem členem Českého svazu ochránců přírody. A pak horolezecký záležitosti.“ (Rozhovor 6). Ostatním respondentům stačí příležitosti k angažovanosti, které nabízí obec, nemají tak potřebu se angažovat i mimo ni.*

4. 1. 11 PROČ RESPONDENTI BYDLÍ PRÁVĚ V TÉTO OBCI

Žádný z respondentů nežije v obci celý svůj život. Jedna z respondentek zde žila téměř celých padesát let (její rodina sem přišla v období znovuosídlování Sudet), na několik let se však odstěhovala za svým manželem do jižních Čech, po nějaké době se však do obce vrátila, jelikož jí chyběla zdejší krajina. Další respondent se do obce přistěhoval se svou ženou, která měla v rámci místního JZD pracovat jako zootechnička a dostala tak přidělený pracovní byt. Respondent 6 se do obce nastěhoval po několikaletém období chalupaření, jako místo pro koupi domu si obec vybral, jelikož se mu líbila více než okolní vesnice: *„Je to částečně shoda okolností, částečně náhoda, ale my jsme obec si vybrali ... je to tak, že jsem do obce přišel náhodou, ale mně se vždycky líbila. Jako obec na mě působila líp než ostatní obce tady kolem, no.“ (Rozhovor 6). Respondentka 12 se do obce*

přistěhovala v období těsně před rokem 1989, jelikož se chtěla i se svou rodinou přesídlit z města na venkov. Život v Růžové si stejně jako všichni ostatní respondenti pochvaluje, zásadní vliv na její spokojenost má dostatek akcí pořádaných v obci: „*Já jsem vyrostla na vesnici, mám k tomu vztah, prostě mě to baví, no. Já město nemusím, no (...) Pro nás je výhodné to, že se tu pořád něco děje. A kor pro nás důchodce, protože ty důchodci v tom městě musí být hodně ošizený.*“ (Rozhovor 12)

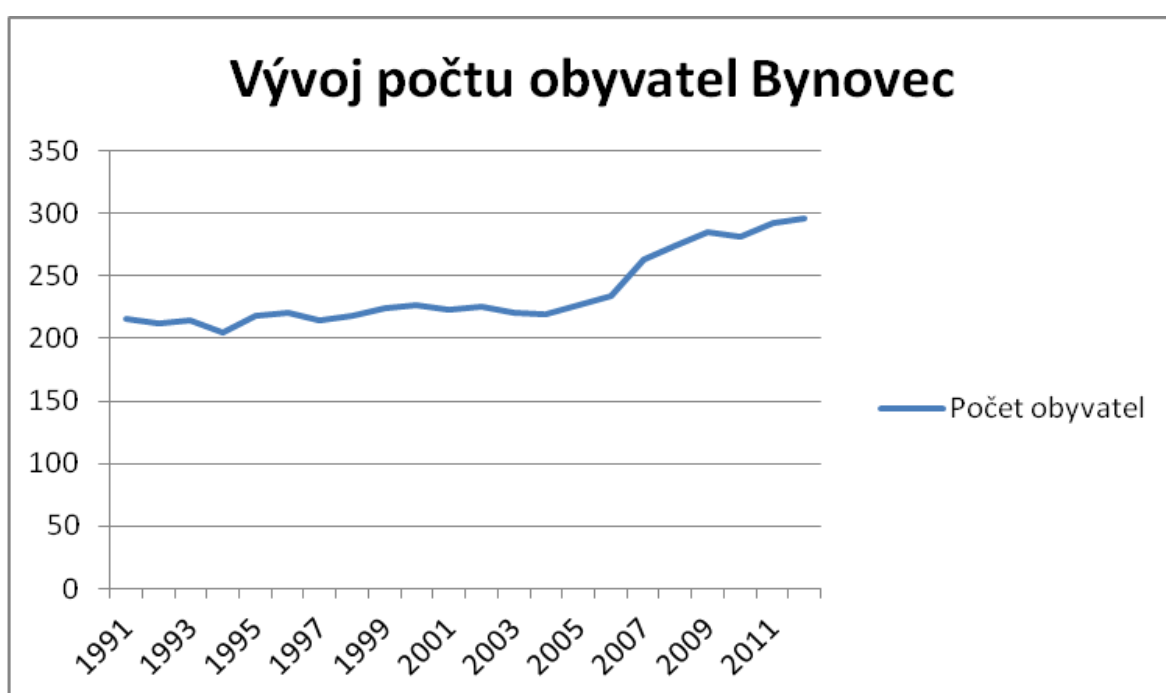
4. 1. 12 CO OBČANŮM V OBCI CHYBÍ

Respondenti v obci Růžová jsou se životem a nabídkou vyžití v obci spokojeni, nenapadá je nic, co v obci schází. Na otázku, co jim v obci chybí tak reagují výčtem toho, za co jsou v obci rádi: „*Více méně my tady máme všechno. Protože tady je jak fotbalový hřiště, tak volejbalový, tak tenisový kurty jsou tu, teďko úžasný se udělali tady i různý cvičební jakože nástroje ve vesnici, což mě úplně fascinuje, protože to je jak pro dospělé, tak pro děti, takže to funguje tadytou formou, dělaj se tady jak ty tenisový turnaje, tak i pro malý děti fotbalový turnaje, v různých takovejch těch záležitostech, bowling je tady. (...) Takže já si myslím, nenapadá mě, co by jako ta vesnice mohla fungovat, nebo co mít novýho.*“ (Rozhovor 7)

4. 2 VÝSLEDKY VÝZKUMU V OBCI BYNOVEC

Obec Bynovec se nachází v údolí Bynoveckého potoka 6 kilometrů severovýchodním směrem od města Děčín. V současné době obec obývá 297 obyvatel s trvalým bydlištěm (vývoj počtu obyvatel od roku 1991 viz graf 1), přičemž 251 z nich je starších 18 let. Průměrný věk obyvatel obce je 37,62 let. Celková rozloha území obce je 636 hektarů, celé území obce náleží do Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce. Východně od obce se nachází přírodní rezervace Čabel. Obec nesla původně německý název *Binsdorf*, české pojmenování má od roku 1946. (www.bynovec.cz)

GRAF 1 VÝVOJ POČTU OBYVATEL V OBCI BYNOVEC MEZI LETY 1991 AŽ 2012

Zdroj dat: Český statistický úřad (www.czso.cz), provedení grafu autorka

První písemná zmínka o obci je z roku 1543 (Růžková et al., 2006). Původní osada, která se nacházela v místech, kde později vyrostla obec, však byla založena zřejmě již ve 13. století a nesla německý název *Rondungssiedlung* (www.bynovec.cz). Bynovec vlastnilo několik pánů, nejdříve patřil Scharfensteinům, poté Kinským (www.bynovec.cz) a do roku 1620 patřil Bynovec do držby rodu Salhausenů, který se do Čech přistěhoval z Míšeňska (Barus et al., 2012). Rod sídlil v nedalekém Benešově nad Ploučnicí, kde nechal vystavět jako své sídlo zámek ve stylu saské renesance (Pažourek, 2012). Po prohrané bitvě na Bílé hoře skončilo působení Salhausenů v oblasti a došlo k rozdrobení jejich panství (Barus et al., 2012). Část panství se podařilo sloučit na počátku 18. století rodu Clary-Aldringenů, ti

také přeložili správní sídlo z Benešova nad Ploučnicí do Bynovce, dle něhož dostalo panství nové jméno (Barus et al., 2012). Mezi lety 1703 – 1709 byl v Bynovci vystavěn zámek, u něhož fungoval i pivovar, od zámku vedla 4 kilometry dlouhá alej až k vyhlídce Belveder v Labské Stráni (www.bynovec.cz). Zámek byl zbořen roku 1846, jelikož byl poškozen požárem, a na jeho místě byl postaven nový panský úřad, ve kterém od roku 1850 sídlila Clary-Aldringenská lesní správa a finanční úřad, tato budova stojí v obci dodnes (www.bynovec.cz).

Mezi lety 1930 a 1950 došlo k významnému úbytku obyvatel vlivem vyhnání německých usadlíků. Roku 1945 žilo v celém okrese Děčín 124 625 obyvatel, přičemž 2 933 bylo Čechů, 121 692 byli Němci (Joza, 2006). V roce 1930 měla samotná obec Bynovec 529 občanů, v roce 1950 (tedy již v době znovuosídlení novými obyvateli) čítalo obyvatelstvo 302 osob (Růžková et al., 2006). Po vyhnání sudetských Němců zaniklo i mnoho domů v obci – mezi lety 1930 a 1991 jich byla zbořena celá polovina, z původních 114 stavení zůstalo zachováno pouhých 56 domů (Růžková et al., 2006). S poklesem počtu obyvatel začalo docházet ke slučování obcí do větších celků, roku 1980 tak byl Bynovec sloučen se střediskovou obcí Arnoltice, k opětovnému rozdělení došlo až se změnou politického režimu (Joza, 2006).

V období kolektivizace českého zemědělství bylo v Bynovci vybudováno Jednotné zemědělské družstvo (dále JZD). V JZD byly pravidelně pořádány brigády místního hasičského i fotbalového sdružení, pomocí výdělků z brigád byly financovány aktivity těchto sdružení (Rozhovor 2). Po roce 1989 došlo k postupnému úpadku místního JZD a i zemědělské produkce, většina obyvatel dnes buď dojíždí za prací do města Děčína, nebo jsou nezaměstnaní. Nejaktuálnější dohledatelná statistika nezaměstnanosti v Bynovci na webovém portálu Ministerstva práce a sociálních věcí je z prosince roku 2011, kdy nezaměstnanost v obci dosahovala 18,3% (portal.mpsv.cz).

Organizace občanské společnosti v obci Bynovec

V současnosti se v obci nachází celkem 3 OOS:

- občanské sdružení Fotbal klub Bynovec

V současnosti je v rámci klubu 1 fotbalové mužstvo hrající pravidelnou soutěž III. Českomoravského fotbalového svazu, členská základna čítá 28 osob (www.bynovec.cz). Klub byl založen 27. února v roce 1991 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz).

- organizační jednotku sdružení Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska – Bynovec (dále též Sdružení dobrovolných hasičů Bynovec)

Sdružení dobrovolných hasičů Bynovec vzniklo v roce 1995 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz), v současnosti má 29 členů (www.bynovec.cz). Výjezdová jednotka sdružení je zařazena do kategorie JPO V⁵¹.

- občanské sdružení Sportovní letecký klub Bynovec

Sportovní letecký klub Bynovec byl založen 16. července 1999 (www.rejstrik-firem.kurzy.cz/).

Místa k setkávání obyvatel v obci Bynovec

K dispozici je několik prostorů pro setkávání obyvatel, anebo pořádání akcí:

- pohostinství Bynovec
- areál fotbalového hřiště s kioskem a posilovnou
- dětské hřiště
- nohejbalové hřiště
- obecní knihovna

Akce v obci Bynovec

Přehled kulturních, společenských, zájmových a sportovních akcí v obci otevřených pro veřejnost je uveden na webových stránkách obce (www.bynovec.cz), na základě rozhovorů jsem ale zjistila, že většina z níže jmenovaných akcí se však v současné době nekoná (viz poznámka za názvem akce):

- vepřové hody (v současnosti se nekonají)
- pálení čarodějnic
- hasičská zábava (v současnosti se nekoná)
- čertovský rej (v současnosti se nekoná)
- velikonoční karneval (v současnosti se nekoná)

⁵¹ Jedná se o rozdělení Jednotek požární ochrany, kategorie JPO V znamená, že se jedná o jednotku sboru dobrovolných hasičů obce s členy, kteří vykonávají službu v jednotce požární ochrany dobrovolně, výjezd jednotky je přítom do 10 minut od vyhlášení poplachu jednotce. (sdh.nmm.cz)

- dětský den

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ROZHOVORŮ V OBCI BYNOVEC

4. 2. 1 PROČ SE OBČANÉ ANGAŽUJÍ

V rámci rozhovorů jsem se snažila zjistit, co je důvodem toho, že se občané v obci sociálně angažují. Sledovala jsem jejich motivaci a důvody pro zapojení se do organizace akcí, OOS a neformálního sdružování v obci. Respondenti, kteří žijí ve sledované obci celý svůj život, a dají se řadit mezi starousedlíky, se sdružují především ve dvou místních OOS, konkrétně ve *Sdružení dobrovolných hasičů* a ve *Fotbalovém klubu*. Prostřednictvím těchto organizací se zapojují do organizace akcí, na kterých mají možnost se sdružovat i ostatní obyvatelé obce. Tyto akce vidí jako důležité pro zlepšení mezilidských vztahů v obci (hovoří o nich jako o příležitosti pro „tmelení lidí“): *„No tak to tmelí lidi. To není jenom, že se dělá ta akce, ale to zároveň sblíží lidi, protože spolu ty akce pořádaj a navíc na ty akce přijdou další lidi, jo s dětma malejma a to, tak se uceluje život vesnice. To je celý.“* (Rozhovor 3). V současnosti je nejčastějším motivem pro zapojení se do dění v obci oslovení rodinným účastníkem: *„No, to jsme přišli, řekli jsme si jako že bych jako já jsem se tam dostal přes bratra, že jsem tam chtěl, že mě vzali, dostal jsem monterky, chodili jsme po vesnicích, dělali jsme brigády, že jsme se za to nakupovali vybavení, vysílačky a takhle.“* (Rozhovor 4).

Jeden z respondentů se již přímo při pořádání akcí neangažuje, jelikož zjistil, že pro jeho snahy není v obci příhodná skladba obyvatel, resp. v obci nepoznal lidi, kteří by vyhledávali takové aktivity, které by měl zájem pořádat: *„(Odpovídá na otázku, zda se podílí na pořádání akcí v obci) No, ťuknul jsem, ťuknul jsem, ale já si myslím, nebo mám dojem, že ta skladba toho obyvatelstva není pro mě úplně příhodná, protože ty lidi jsou vesměs tak o deset let starší, minimálně. A často v takový životní fázi jako, už jako třeba s těma rodinama, staršíma dětma, už tak jako maj ten klid a kdyby tady byli mladý lidi, který jako by měli chuť třeba aby sem přijeli třeba já nevím kdo, nějaká kapela prostě, to si můžeme říct cokoliv, to tady prostě jako není. Prostě jsme se zatím neměli šanci potkat, úplně. Ty lidi tady jsou tak jako zalezlí v těch barácích, a já jsem jednou měl chuť třeba udělat nějakou jako drakiádu, nebo nějaký výlet na Růžák, třeba jako novoroční, sebereme se. (...) Ale jak jsem řek, tak prostě jako s pocitama, který mám z těch lidí, co potkávám, tak nemám prostě chuť. A kdybych tam třeba šel a potkal někoho, s kým si můžu normálně*

povídat, tak bych byl rád.“ (Rozhovor 1). Hlavní překážku pro svou angažovanost vidí tento respondent v tom, že lidé, které v obci poznal, se nachází v rozdílné fázi života, nesdílí s nimi společné zájmy či pohled na svět nebo mají jiný důvod se nestýkat plynoucí z jejich charakteru (mluví o tom, že mezi nimi není „chemie“). Zároveň připomíná, že neměl za dobu svého pobytu ještě šanci obyvatele obce poznat, pravidelně potkává pouze několik málo obyvatel na zasedání obecního zastupitelstva. Tento respondent bydlí v obci druhým rokem, lze ho tedy považovat za novousedlíka. Pokusil se zapojit do některých aktivit v obci (do fotbalového klubu, sdružuje několik obyvatel za účelem opravy drobných sakrálních památek v katastru obce, snaží se najít podporu pro omezení dopravy v obci), podařilo se mu postoupit pouze v opravě drobných sakrálních památek, pro ostatní aktivity nenašel podporu mezi ostatními obyvateli a také s tím, jak poznal ostatní obyvatele, opadla jeho snaha o to být v obci více aktivní.

Příklad z okolních obcí, může být inspirací pro občany se angažovat tak, jak tomu je u respondenta 1 a jeho angažovanosti s cílem obnovit drobné sakrální památky na území obce: *„Jenom že mě překvapuje, to je takovej známěj příběh s těmi různými drobnými sakrálními památkami, co jsou prostě takhle v katastru obce, a že sem tam vlna jakoby toho, že se o ty věci je potřeba nějak starat dochází jakoby nějak pomaleji. Třeba v tý Ružový, nebo v těch Arnolticích už to jako je, že se tam ty věci opravujou. A sem to tak jako ještě... nedošlo. My jsme jako opravili něco, ted' obec něco dělá, ale ještě to pořád jako není hotový a už je to jako dvacet let, po tý revoluci, že už by to jako mohlo bejt, když jsou ty granty a tak.*“ (Rozhovor 1)

Občané byli dříve⁵² schopni věnovat mnohem více energie a času do sociální angažovanosti, čímž si uskutečněných akcí účastníci více vážili. Respondenti celkově velmi často srovnávají současný stav sociální angažovanosti na venkově s dobou před rokem 1989 a krátce po tomto historickém milníku. Pozorují celkový úpadek při sdružování obyvatel venkova a postupnou ztrátu zájmu o mezilidské vztahy. Proměně sociální angažovanosti i vztahům v současnosti ve sledované obci je věnována samostatná kapitola (viz kapitolu 4. 1. 9.).

Motivací pro občany účastnit se akcí pořádaných obcí může být i dárek od obce. Respondentka se podivuje, že noví obyvatelé se neúčastní obecní akcí ani v případě, když

⁵² Před rokem 1989.

ví, že něco dostanou: „(Mluví o tom, jestli se novousedlíci účastní akcí) *Vůbec. Dokonce nám nechoděj ani na ty dětský dny, který jsou tady oblíbený. Nechoděj. Ani když dostanou ten balíček, tak prostě ne.*“ (Rozhovor 5).

Silnou motivací organizovat společnou akci pak byla živelná katastrofa, konkrétně povodeň v obci Markvartice. Ta dokázala zaktivovat starousedlíky, kteří prostřednictvím Sdružení dobrovolných hasičů Bynovec jeli odstraňovat škody, ačkoliv nebyli členy tohoto sdružení: „*Není moc čas, takže nescházej se už jako moc, tolik. A navíc když se scházej, ale ne tak často, jako když jsme jezdili na brigády tadyto. Ale když byly povodně, to jsme tam byli všichni, kdo měl nohy, ruce, to jsme si vzali tejděn volno v práci a pomáhali jsme tam. Jako to neštěstí, to je tak nějak semklo, že i ty, co nebyli dobrovolný hasiči, tak tady z tý vesnici šli, a šli ty Markvartice uklízet, jako. (...) Zase to byli ty starousedlíci, ty co tady bydleli, jak jsme tady všichni spolu chodili do školy, tak furt to ještě držíme, prostě. Že se prostě sebereme a šli jsme do těch Markvartic a šli jsme to tam uklízet, kolikrát tam byli i celý rodiny. Nebo taky když tady byly požáry v Českosaským Švýcarsku.*“ (Rozhovor 4)

Jedna z respondentek se angažuje jen proto, že je spjata s obecním úřadem. Kdyby tomu tak nebylo, neangažovala by se – ze života v obci a z mezilidských vztahů v ní je totiž zklamaná. Akcí pořádaných v obci se totiž účastní čím dál méně lidí, starousedlíci se na nich nechtějí potkávat s novousedlíky: „*Protože jsem vlastně v tom centru toho dění, takže vlastně vím o tom dění od začátku, takže jsem do toho zapojit musím. Ale kdybych nebyla v tom centru, tak bych se neangažovala. (...) Když já už jsem tak zklamaná tím vším, že mi přijde, ať už se pro ty lidi tady dělá cokoli, tak oni to stejně neocení. (...) Nechoděj, nechoděj, no. Oni vlastně nechtěj chodit jak ty starousedlíci, tak ty novousedlíci, protože se tam nechtěj potkávat.*“ (Rozhovor 11)

Faktory potřebnými pro SA v Bynovci lze dle výpovědí respondentů opět rozdělit na zdroje, motivace a zapojení do sociálních sítí. Jako konkrétní motivaci dotazovaní občané uvádí zlepšení mezilidských vztahů v obci, vytváření příležitostí pro sdružování obyvatel obce, oslovení rodinným účastníkem pro členství v OOS, inspirace činností okolních obcí, zájem o budování mezilidských vztahů a pomoc při živelné katastrofě. Zdroje nutnými pro SA jsou dle respondentů čas, energie a materiální zdroje – dárky pro účastníky. Pro zapojení do sítí je důležitá přítomnost osob v obci, se kterými se chtějí respondenti stýkat, vztahy v rámci sociálních sítí pak mohou občanům poskytovat podporu ostatních obyvatel v určité činnosti.

4. 2. 2 FORMY SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOSTI V OBCI

První ze zjištěných forem sociální angažovanosti v obci je účast na společenských, kulturních a sportovních akcích, přičemž počet akcí konaných v Bynovci dlouhodobě klesá: „*Léta zpátky se dělali plesy, vinobraní se pořádalo. Tam se hrálo i divadlo, tam byl sál, malý pódium, a normálně se hrálo divadlo, ještě jako kdysi, když já jsem byl dítě. Ale to pak zbourali to pódium, herci hráči to upadlo. A veškerý ty zábavy, to pořádali buď hasiči, nebo fotbalisti. Ona to byla jedna banda, většinou, ale řeklo se buď hasiči, nebo fotbalisti.*“ (Rozhovor 3). Částečně je to dáno opravou sálu v místním pohostinství, částečně také tím, že lidé ztrácejí zájem o účast na akcích a jen menšina je ochotná se podílet na jejich organizaci. Nejčastěji zmiňovanou akcí v obci Bynovec je pálení čarodějnic spojené se stavěním májky poslední dubnový den. Dále se pořádá dětský den a fotbalový turnaj, který však organizuje nájemce občerstvení u hřiště, jelikož hráči nejeví zájem o jeho pořádání. Dříve⁵³ se v obci konalo mnoho dalších akcí, jako byly vepřové hody, vinobraní a další. Nové akce v obci téměř nejsou, pouze se rozšířila podoba dětského dne.

Neformálně se občané scházejí v místním pohostinství, ale i tam sdružování výrazně upadá. Obyvatelé obce se také scházejí ve třech OOS, ve Fotbalovém klubu Bynovec, ve Sdružení dobrovolných hasičů Bynovec a v Sportovním leteckém klubu Bynovec. Tyto spolky bývaly dříve⁵⁴ výrazně aktivnější, byly tahouny v organizování akcí, jak popisují v oddíle věnovaném proměně sociální angažovanosti. Dnes mají problémy s úbytkem a nezájmem členů a nemají tak kapacitu ani zájem akce samostatně pořádat. Další neformální sdružování v obci probíhá zejména mezi starousedlíky, kteří mají zájem se ve svém volném čase scházet. Novousedlíci podobné aktivity nevyhledávají a obě skupiny se vzájemně téměř nestýkají.

⁵³ V době, kdy byl ještě v provozu sál místního pohostinství.

⁵⁴ Před rokem 1989 – je zde myšlen Fotbalový klub a Sdružení dobrovolných hasičů, které v této době již fungovali.

4. 2. 3 FAKTORY DŮLEŽITÉ PRO SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOSTI

Mnoho příležitostí ke sdružování občanů v obci zaniklo kvůli havarijnímu stavu sálu místního pohostinství, který se v současnosti opravuje: „(Hasiči) dělávali si svůj ples, ale teď je v opravě sál pohostinství, tak od toho upustili“ (Rozhovor 5). Zároveň jedna respondentka uvádí nedostatek financí mezi lidmi jako důvod nízkého počtu pořádaných akcí i jako důvod, proč se občané akcí neúčastní: „A vlastně taky zas je to o penězích, protože ta kapela se musí něčím zaplatit, no a kde vezmete peníze? No a nemáte pro to svoje dítě peníze, dát mu něco do kapsy, aby si šel něco koupit, když dneska limonáda stojí víc jak pivo.“ (Rozhovor 5).

Respondent žijící v obci krátce uvádí jako důležitý předpoklad pro sociální angažovanost zapojení do sociálních sítí: „No já bych řekl, že hodně na to má vliv třeba to, že tady mají rodinu, příbuzenstvo a nějaký dlouhodobý prostě budování vztahů, mezi sebou. Tak se prostě, že máte tatínka v Kámeni a maminku prostě támhle v Arnolticích, tak se to prostě propojí, no.“ (Rozhovor 1).

Dalšími faktory potřebnými pro rozvoj sociální angažovanosti jsou materiální zdroje (prostor pro pořádání akcí a dostatek finančních zdrojů mezi občany) a samotné zapojení do sociálních sítí.

4. 2. 4 PŘEKÁŽKY PRO SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOST

Jako zásadní překážku pro sociální angažovanost v obci vidí respondenti nezájem mladé generace o sdružování: „A teď už, ta generace, už tolik jich tady není, a ty mladý hoši už tak o to nemaj zájem. Dneska každé tadyhle má motorku, auto, počítač a tak. To je člověk musí do toho fotbalu furt nahánět. Nejdřív říkaj, žhavý, žhavý, fotbal, udělejte nám registračky. Uděláme registračky a pak nakonec zjistíme, že nám nechtěj chodit.“ (Rozhovor 2). Ke snižování zájmu vede dle jednoho z respondentů to, že dnešní obyvatelé mají zapojení do organizací v obci „snadnější“ a nemusí o svůj zájem se společně za určitým cílem scházet „bojovat“ tak, jak tomu bylo dříve⁵⁵: „Všecko dostanou zadarmo a nemusej o nic bojovat, nemaj zájem. My jsme si začali sekat hřiště kosama. Pak, když jsme začali chodit do JZD na brigádu, tak nám to Jzdáci posekali. A dneska? Dneska se sežene sponzor.“ (Rozhovor 2).

⁵⁵ Před rokem 1989.

Respondent, který je členem Sdružení dobrovolných hasičů Bynovec udává jako důvod odchodu členů ze sdružení nedostatek času a také to, že pro předání funkcí ve vedení hasičů nejsou následovníci. S poklesem členů také dochází k poklesu podílu organizace na pořádání akcí v obci: „(Mluví o tom, jaké akce pořádalo Sdružení dobrovolných hasičů Bynovec) *No a pak to už nějak skončilo. (...) No vlastně teďko už to tolik nefunguje, protože odešlo hodně členů (...) Není čas. Prostě všichni nestíhají, všichni schánějí práci, tadyto. Prostě není čas, všichni něco schánějí, prostě ten... a taky hlavně kvůli tomu, že funkce zastávali furt stejný lidi. Že jako velitel hasičů už nechtěl být velitel, ale prostě nebyl nikdo jiný, a jeho to prostě už nebavilo, jako být ten velitel hasičů.*” (Rozhovor 4).

Ve stávajících sdruženích sice klesá počet členů, nové členy se ale nedaří získávat, mladí lidé nemají o členství v organizacích zájem. Stejně jako u fotbalového klubu i u hasičů respondent zmiňuje, že mladé lidi zajímají spíše aktivity ve virtuálním světě u počítače: „*No nevím, jako noví kluci, co jsou tady, tak ten vůbec jako ho to nezajímá, ten je doma zalezlejší u počítače a je rád, že je rád. Ale jako vo hasiče, vo to nikdo nemá zájem. Maj třeba jiný aktivity, než třeba hasiče.*” (Rozhovor 4).

Jako překážku pro pořádání akcí vidí jeden z respondentů samotnou skladbu obyvatel v obci, u sebe samého pak svou stydlivost a nedostatek energie na komunikaci s úřady. Jedná se přitom o občana, který žije v obci krátkou dobu a lze ho považovat za novousedlíka. Z jeho slov lze poznat předsudky a odstup vůči starousedlíkům: „*Ale jak jsem řekl, tak prostě jako s pocítama, který mám z těch lidí, co potkávám, tak nemám prostě chuť. A kdybych tam třeba šel a potkal někoho, s kým si můžu normálně povídat, tak bych byl rád. Tím, že to je pálení čarodějnic, neznamená to, že je to něco špatnýho nebo míň hodnotnýho. Společenská událost jako každá jiná. Ale nejdu tak jako kvůli předsudkům, řekněme.*“ (Rozhovor 1).

Nezapojení novousedlíků do pořádání akcí vnímá i další respondent, který spatřuje v současné situaci ten problém, že není dostatek lidských zdrojů pro pořádání akcí díky nezapojení se části obyvatel: „*Chybí spíš to, že by bylo o dalšího aktivního člověka víc. Že by mohli dělat třeba ještě třeba další nějaký přívlastky, který by se hodily k té situaci, k té zábavě, nebo zrovna k té akci, co se děje. Že by přidali ruku k dílu, jak se říká, většina je potřeba každá ruka, když se něco pořádá.*“ (Rozhovor 3).

Posledními faktory pro rozvoj SA, které však respondenti v obci postrádají, jsou zájem občanů o sdružování, čas, zájem o členství v OOS, dobré vztahy mezi obyvateli obce a dostatek lidských zdrojů.

4. 2. 5 VZTAHY V OBCI

Respondenti často zmiňují, že nejsou s životem v obci spokojeni kvůli tamním špatným mezilidským vztahům. Pro jejich zlepšení měly sloužit Vepřové hody, tedy akce, kterou obec pořádala s cílem seznámit starousedlíky s novousedlíky. Od té doby, co není v provozu místní sál, se tato akce nekoná. Avšak i v době, kdy se pořádaly, zůstávala pomyslná zeď mezi starousedlíky a novousedlíky vysoká, prvním krokem však bylo alespoň to, že se lidé pak začali zdravit. V posledních 4 letech pak dochází k eskalaci napětí v obci i díky výměně ve vedení obce, které občany rozdělilo na dvě nesmiřitelné tábory. Sdružování občanů dříve⁵⁶ napomáhalo tomu, aby lidé mezi sebou budovali vzájemné vztahy, následkem čeho pak žili v „lepší atmosféře“, v současnosti je však situace v obci napjatá: „(Hovoří o své spokojenosti se životem v obci) *Spokojená v obci? Já si žiju svým životem doma, že by se mi tady žilo dobře, to bych neřekla. Nelíbí se mi tady žít. (...) Bych řekla, že ty lidi tady, nemaj k sobě hezkej vztah, že mezi těma lidma tady je taková nevraživost. A hlavně v posledních čtyřech letech. (...) No po volbách, že jo. Rozdělili, rozdělili vesnici na půlku. Jeden tábor zastává to, že starostka, která v současné době tady je, tak že je dobrá starostka, že pro tu vesnici hodně udělá. A druhý tábor poslouchá drby bývalýho starosty, kterej vlastně háže špínu na současnou starostku a vyvolává tady nevraživost, a to z toho důvodu, aby ukázal, že on je lepší. Aby prostě se prosadil, zviditelnil, a takhle.“ (Rozhovor 11).*

Dle jedné z respondentek má na vztahy v obci vliv doba – tím myslí nedostatek financí mezi lidmi v obci. Jako důležité pro sdružování pak vidí materiální zabezpečení obyvatel: „*No že je prostě taková doba, že člověk si není jistej, tou prací. Že nejsou peníze, všechno je drahý.* (Dále respondentka odpovídá na otázku, zda lidem tedy chybí pro zlepšení vztahů materiální věci) *Ty materiální, no. Když by ty lidi měli to svoje jistý, tak by byli spokojený. Víc by se vyhledávali... (Rozhovor 5).*

Respondent „novousedlík“ se vyjadřuje, že mu v obci chybí především dobré mezilidské vztahy. Zároveň však dodává, že skladba obyvatel v obci je pro sdružování se

⁵⁶ V období před funkčním obdobím současného obecního zastupitelstva.

nevyhovující, opět zde potvrzuje své předsudky o lidech v obci: „(Mluví o tom, že účast na akcích může zlepšit vztahy v obci) *Myslím si že jo, samozřejmě. Tak otázka, tak jako v každých mezilidských vztazích, to vždycky závisí taky na nějaký jako chemii nebo tak. To je tak, když se sejde špatnej manšaft, tak jakákoliv akce kulturní s tím jako nic neudělá. To možná není znakem Bynovce jako takovýho, my možná máme smůlu jako na blbej mix, nebo blbej, ne úplně šikovnej mix jako lidí, kterej tady je.*“ (Rozhovor 1).

Mezilidské vztahy hodnotí jako špatné všichni respondenti v obci, čímž odkazují nízkou úroveň sociálního kapitálu v obci, konkrétně jeho dimenze sociálních sítí. Jako příčinu tohoto stavu označuje většina dotazovaných probíhající konflikt mezi starousedlíky a novousedlíky. Vztahu mezi těmito dvěma skupinami obyvatel je věnována následující kapitola.

4. 2. 6 STAROUSEDLÍCI VERSUS NOVOUSEDLÍCI

V posledních letech se v obci postavilo mnoho nových domů a situace mezi starousedlíky a novousedlíky je napjatá. Starousedlíci si myslí, že noví obyvatelé do obce „nezapadají“, nechápou jejich požadavky na obec, je cítit ironie, pokud starousedlík mluví o nápadech na zlepšení života v obci novousedlíka (konkrétně o zpomalení rychlosti na hlavní silnici: „*A on by prostě chtěl tu komunikaci natřít narůžovo, a namalovat na to pejsky a kočičky*“ (Rozhovor 5). Respondenti popisují rivalitu mezi oběma tábory, starousedlíci vnímají, že je novousedlíci považují za méněcenné a také se odkazují na „jinou mentalitu“ novousedlíků. Starousedlíci nechápou životní styl novousedlíků a naopak.

Starousedlíci jsou zvyklí na svůj styl života, který se projevoval tím, že každý každého v obci znal, obyvatelé se mezi sebou všichni zdravili, nikomu nevadily nepřijemnosti spojené s drobnou zemědělskou činností (hluk, zvýšený výskyt much, občasný zápach), lidé se zapojovali do společných prací pro zlepšení infrastruktury v obci (zpevnování cest, vybudování vodovodu), celá vesnice se scházela při konání akcí v obci a další. S příchodem novousedlíků se však pospolitost obce začala rozpadat, charakteristické rysy venkovského života se začínají ztrácet. Novousedlíci se snaží měnit zvyky na vesnici: „*Prostě oni sem přijdou a vadí jim takovej ten běžnej život na tý vesnici. Oni by nám tady chtěli prostě zavádět jiný zvyky, no.*“ (Rozhovor 11). Dříve⁵⁷ se obě skupiny scházely na Vepřových hodech, které byly pořádány na základě iniciativy starostky s tím, že se snažila

⁵⁷ V době, kdy byl v provozu sál místního pohostinství.

o seznámení novousedlíků se starousedlíky. Cílem konání této akce bylo zapojení nových obyvatel do stávající společenské sítě, o což však tito obyvatelé neprojeví zájem a tato akce po uzavření místního sálu přestala být pořádána.

Novousedlíci jsou zvyklí z měst klást požadavky na obec a očekávat jejich splnění bez svého dalšího přičinění. Starousedlíci znají limity fungování obce a mají zkušenost, že pokud chtějí lidé něčeho dosáhnout, musí přiložit ruku k dílu. Novousedlíci v současnosti využívají i některých součástí infrastruktury, které starousedlíci budovali vlastními silami a noví obyvatelé z jejich pohledu pouze kladou požadavky na další rozvoj na obec bez hlubší znalosti kontextu rozvoje obce, což starousedlíci vnímají nelibě: „(Mluví o svém pohledu na novousedlíky) *nezapadaj. (...) No nevim, přistěhovali se z města a už jako prostě... všechno jako hned by chtěli mít, prostě neznaj problémy na vesnici. My jsme si tady všechno museli vybudovat sami a dneska... jsme tady museli si vodu vykopat, abychom měli vodu. Oni akorát přijdou napojej se... Cesty, já cestu k baráku neměl donedávna, já jsem si návažel tam věci, abych měl... oni se sem přistěhujou a hned si stěžujou, že nemaj cestu. Maj divný nápady, no. My jsme asi jiná mentalita...*“ (Rozhovor 2).

Starousedlíci si vysvětlují špatný vztah s novousedlíky tím, že se přistěhovali z města, kde lidé nejsou zvyklí se sdružovat a mají mezi sebou špatné sousedské vztahy, a proto se takto chovají i po přestěhování na vesnici, žijí zde jako obyvatelé „satelitu“ a nesnaží se zapadnout, objevovat místní kulturu. Starousedlíci mají dokonce z chování novousedlíků pocit, že jimi pohrdají: „*mě to přijde chvílema jako že oni jsou podnikatelé, a jako kdyby těma starousedlíkama pohrdali, jako jo. Že jsou jako méněcenný. Takže ty starousedlíci je neberou, a jsou jako takový napjatý vztahy mezi těma sousedama.*“ (Rozhovor 5).

Respondent v rozhovoru 1 si všimá, že v některých ohledech se i mladá generace starousedlíků chová jako novousedlíci, kteří přišli z měst: „*A to je přesně takovej ten příklad dobrej, že na tý vesnici jsou přirozeně k dispozici různý tadyty zdroje a co jinýho dělat než právě mít takovýhle jako drobný zvířectvo. A na tohleto lidi úplně rezignovali a paradoxně i třeba ten dům, kterej vidíme támhle – tak to jsou jakoby starousedlíci - novousedlíci, protože támhle bývalo pole, prý bramborový, chalupa, kde maj rodiče a druhá generace, která tady je (ukazuje vedlejší dům, novostavbu) a ty to úplně opouští. Ty místo, aby v tom jako pokračovali, a rozvíjeli to, tak se na to vykašlou a stanou se vlastně obyvateli satelitu. Ačkoliv reálně jako nejsou.*“ (Rozhovor 1).

Jako nejvýraznější štěpící linie se mezi občany obce v rámci provedeného výzkumu se ukázal být konflikt mezi starousedlíky a novousedlíky. V rozdílu mezi starousedlíky a novousedlíky však není zásadní samotná doba trvalého pobytu v obci, ale fakt, že noví obyvatelé přicházející z měst si sebou přinášejí svůj odlišný způsob života, který je jiný než tradiční životní styl a zvyky obyvatel Bynovce. Konflikt mezi oběma skupinami obyvatel pramení právě z tohoto rozdílu – novousedlíci se život v obci snaží přiblížit tomu, jak fungovali ve městě, starší generace starousedlíků proti tomu udržují zvyky a životní styl tak, jak jej v něm vyrůstali a fungovali celý svůj předchozí život.

Informace z rozhovorů shrnuté v této kapitole potvrzují špatný stav sociálního kapitálu i v další z jeho dimenzí – v sousedských vztazích.

4. 2. 7 ROLE MÍSTNÍCH OOS V SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOSTI

Všechna sdružení v obci se zapojují do tamního společenského dění, nedá se ovšem říci, že by byla aktivními organizátory společenských aktivit. Sdružení dobrovolných hasičů pomáhá s přípravou dětských dnů, pálením čarodějnic, dříve⁵⁸ také pořádali hasičský ples. Fotbalový klub se zapojuje méně, jeho členové pouze pomáhají s organizací fotbalového turnaje, ale nejsou hlavními pořadateli: *„Dělá se turnaj, teď byl naposledy minulej rok. Ale to nepořádaj fotbalisti, ale pořádá to Větvička ve spolupráci s obcí. A snaží se ty lidi motivovat, aby se tam scházeli. Fotbalisti tak maximálně obvolaj družstva, aby přijely hrát.“* (Rozhovor 2). Letecký spolek poskytl prostor pro konání dětského dne, v minulosti pořádal i letecké přehlídky, na jedné však došlo k havárii letadla a je jeho aktivita minimální: *„No, leteckej tady spolek je, v loňským roce vlastně na den dětí, se to vlastně konalo u tady místních, u rodiny Tučňákových, kde teda byla vystavený nějaký letadla, děti se tam na to mohly šáhnout, ale jinak... ne. (...) Oni nás pak i oslovili, že by pořádali něco ohledně letiště, ale tady se kdysi stala vlastně nehoda, na hřišti, když dělali ten leteckej den. Vlastně zřítel se nějakej ten ultralight, došlo tam k nějakým těm zraněním, a no... Od té doby už ne (nepořádají se tam akce). Je to já nevím, otázka patnácti let zpátky... že byla nějaká letecká nehoda, že se to tam zřítelo. Vlastně se to zřítelo tam na ty kabiny.“* (Rozhovor 5).

Stejně jako v předchozích dvou dimenzích sociálního kapitálu (sociálních sítích a sousedských vztazích) je v Bynovci situace špatná i v poslední dimenzi sociálního kapitálu

⁵⁸ V době, kdy byl v provozu sál místního pohostinství.

– v občanské participaci, kterou sledují prostřednictvím zapojení členů místních OOS do pořádání akcí v obci. V současnosti se do organizace akcí zapojuje Sdružení dobrovolných hasičů Bynovec, ve velmi malé míře i Fotbalový klub Bynovec. Členové Leteckého spolku se v posledním roce do dění v obci nezapojují. Žádná z OOS pak není aktivním organizátorem akcí v obci.

4. 2. 8 NEZAMĚSTNANOST A ZÁVIST

Dva z respondentů hovoří o tom, že důvodem menší míry sdružování v obci v současnosti je doba, kterou charakterizují zvýšenou nezaměstnaností a závistí: „(Odpovídá na otázku, proč se v současnosti pořádá v obci méně akcí) *je to tím, je to všechno o penězích vlastně. Nevím, jestli si toho všímáte, ale ty lidi mají mezi sebou takovou jako zášť. Že vlastně je velká nezaměstnanost, jsou tam mezi těma rodinama velký finanční, finanční jako problémy, velký finanční propady. A když obec něco pořádá, tak my už jsme si všimli, že oni přijdou, jo. To co obec nabízí, oni si odeberou, jo, a za chvíli jdou domů. Oni teďka odmítají spolu tak nějak víc komunikovat, scházet se. Ale je to všechno tadyhle v té době, že prostě materiální věci si závidějí. A že ta nezaměstnanost prostě.*“ (Rozhovor 5). Toto zjištění koresponduje s výsledkem šetření Liga Pauly, kdy i v jeho výzkumu respondenti uváděli jako důvod neangažovanosti nedostatek motivace věnovat svůj čas rozvoji komunity, způsobený socio-ekonomickými podmínkami (nedostatkem pracovních míst a chybějící pravidelný příjem) (Paula 2013).

4. 2. 9 PROMĚNA V SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOSTI

Sociální angažovanost se s postupem času v obci Bynovec významně proměnila. Je znát výměna generací, a to jak v zájmu nové generace účastnit se aktivit místních OOS, tak v zájmu o pořádání a účast na akcích konaných v obci. Před rokem 1989 se lidé více zapojovali do aktivit místního fotbalového klubu, který pořádá mnoho společenských akcí: „*Na hřišti se opravuje, občas se udělá brigáda, zábradlí se opravuje a takový, no. Ale takový jako akce, fotbalisti né. To už není, bejvávalo. To bylo za našich mladejch let, když jsme si sami hřiště sekali, když jsme chodili na brigády na JZD, na slámu, abychom si vydělali, pořádali jsme pak turnaje, každé rok. Dělali jsme tady zábavy, vinobraní. Pak prostě, výměna generací a už to není.*“ (Rozhovor 2). Docházelo také k zapojení celých rodin jednotlivých členů OOS, respondenti celkově období před rokem 1989 hodnotí jako období, kdy se lidé chtěli více sdružovat a zároveň je společné zájmy více naplňovaly. Po roce 1989 vnímala jedna z respondentek vzestup sdružování se, mezi lidmi cítila euforii.

V současnosti je však v obci znatelný pokles sociální angažovanosti: „*To je vlastně od toho 89týho to byla taková euforie, že ty lidi prostě srocovali se, drželi při sobě, debatovali, diskutovali. A teď je to zase na takovém útlumu prostě.*“ (Rozhovor 5).

4. 2. 10 LÍDŘI A LÍDRYNĚ

Zásadní roli v sociální angažovanosti občanů by dle respondentů měla hrát přítomnost charismatického lídra, který by dokázal lidi motivovat ke společnému sdružování: „(Mluví o tom, co by občany mohlo podpořit v tom, aby se více zapojili do dění v obci) *Já si myslím, že to hodně bude záviset právě na nějakým charismatu nějakého právě člověka, který prostě dokáže na sebe jako ty lidi nabalit. S nima nějak jako prostě pohnout. Někdo rozhodně aktivní. Aktivní, starší a obecně prostě charismatický typ. Třeba starosta právě, nebo starostka. Zdejší současná starostka tohleto prostě jako nemá.*“ (Rozhovor 1). V současnosti takový lídr v obci chybí, většina akcí je pořádána v obci jedním člověkem, který zapojuje do jejich přípravy pouze svou rodinu.

Příkladem toho, jak může mít negativní vliv odchod klíčového člena na chod spolku, je Sdružení dobrovolných hasičů, kdy po odchodu pana Strakapouda se úplně přestalo pracovat s dětmi: „*Dřív jsme měli i dětský (hasiče), ty tam furt jsou, ale nechoděj na nic. Protože nikdo tam nemá zkoušky, aby s těma dětma mohl něco dělat. Jedinej, kdo tam byl, byl vlastně Strakapoud malej, kterej furt chtěl, aby se jezdilo různě po soutěžích a tak, že jsme chodili nejenom koukat na nějaký akce, ale že jsme i soutěžili. Chtěl jako, aby se jezdilo i po soutěžích, ale teďko už tam není, takže nás nikdo nekope dopředu, no.*“ (Rozhovor 4).

Stejně jako v obci Růžová i v Bynovci respondenti akcentují důležitost existence lídry v obci pro SA. Oproti Růžové však v Bynovci takový lídr v současnosti chybí.

4. 2. 11 ANGAŽOVANOST OBČANŮ MIMO OBEC

Dva respondenti se angažují i mimo obec, jeden z nich se stýká s komunitou okolo animovaných filmů a komiksů kreslených ve stylu anime⁵⁹ - v obci žádný spolek s podobným zájmem není, proto respondent vyhledal skupinu mimo obec. Druhý z respondentů je členem občanského sdružení Seveřani, jako důvody svého členství uvádí to, že se sdružení zabývá činnostmi, která je mu blízká, hlavním důvodem je pak přítomnost lídryně, která respondenta dokázala pro členství a aktivitu ve sdružení získat: „(Popisuje

⁵⁹ Anime je druh komiksů a animovaných filmů či seriálů, který je kreslen japonským stylem manga.

důvody svého členství v OOS mimo obec) *Částečně v nějakých mých osobních charakterových vlastnostech, jakože mám tendenci navazovat vztah takhle různě ke krajině a žít tak jako pestrým životem, a druhak - důležitý první moment, který jsem zmínil, o kterém mluvíme- že prostě se objeví nějaká osobnost, v tomto případě jedna kamarádka, která založila tohle sdružení, která tu věc dokáže nějak zformulovat a vytvořit nějakým způsobem něco jako – a pak řekne nechtěl bys taky? A my bysme jako chtěli a pojďme to dělat společně. Takhle jsme se jako vcucli za ní.“ (Rozhovor 1).*

4. 2. 12 PROČ RESPONDENTI BYDLÍ PRÁVĚ V TÉTO OBCI

Respondenti, kteří žijí v obci celý svůj život, zde zůstávají, jelikož zde mají kořeny a vlastně s možností odstěhování se ve svém životě ani nekalkulují. Většinou v obci žijí díky tomu, že sem přišli jejich rodiny v období znovuosídlování Sudet: *„,Ne, ne já jsem se přistěhoval, od Kutné hory, rodiče tady prostě přišli jako, kvůli baráku, dostali barák.“* (Rozhovor 2). Noví obyvatelé obce, respondent 1 a 11, si obec vybral pro svůj život díky její výhodné poloze, a protože zde byl dům ke koupi v době, kdy sháněli bydlení. Jak ale uvádí dále v rozhovoru, noví obyvatelé nejsou se svým životem v obci spokojeni, důvodem této nespokojenosti jsou špatné mezilidské vztahy v obci.

4. 2. 13 CO RESPONDENTŮM V OBCI CHYBÍ

Respondent 1 uvádí, že se svým životem v obci není spokojen – chybí mu dobré mezilidské vztahy a větší zapojení obyvatel do dění v obci. Jedná se přitom o člověka, který v obci bydlí krátkou dobu a ze začátku svého pobytu v obci se snažil zapojovat do místních aktivit, byl hrát fotbal, avšak prostředí místního fotbalového klubu mu přišlo příliš vulgární. Do lokálního pohostinství také nechodí, protože zábava mu tam připadá primitivní. Zde je opět znát štěpící linie mezi očekáváním novousedlíků od života na vesnici a mezi venkovskou realitou. Dobré mezilidské vztahy v obci chybí i respondentce 11: *„Mě tady nechybí nic. Akorát ty dobrý vztahy mezi lidmi. (...) Když jdu po vesnici, tak se jako pobavím s těma lidma, s každým se pobavím. Ale jeden si stěžuje na druhýho. A když jdu, tak jenom slyším stížnosti, jo.“* (Rozhovor 11). Z akcentování špatných mezilidských vztahů respondenty lze opět usuzovat nízkou úroveň sociálního kapitálu v obci.

Další respondentce chybí v obci akce pro mladé lidi, které se dříve⁶⁰ pořádaly v obci běžně. Zde je opět problém v tom, že tyto akce byly pořádány v sále místního pohostinství, který v současnosti prochází rekonstrukcí.

⁶⁰ V době, kdy byl v provozu sál místního pohostinství.

4. 3 DISKUZE

V této kapitole nejdříve srovnávám výsledky výzkumu v obou obcích, poté zasazuji poznatky z výzkumu do širšího teoretického rámce tak, jak jsem jej představila v teoretické části této práce, a odpovídám na výzkumné otázky.

4. 3. 1 SROVNÁNÍ OBCÍ BYNOVEC A RŮŽOVÁ

Při srovnání obou obcí vycházím jak z analýzy dokumentů, tak z rozhovorů, které jsem provedla s respondenty. Všech 12 respondentů se přitom aktivně podílí na rozvoji sociální angažovanosti ve sledovaných obcích. Většina respondentů jsou členy organizací občanské společnosti ve sledovaných obcích a všichni se aktivně podílí na sociální angažovanosti ve zkoumaných obcích.

První z rozdílů mezi obcemi, se týká počtu obyvatel. Ačkoliv obě obce v roce 1991 měly přibližně stejný počet obyvatel (Bynovec měl v tomto roce 216 obyvatel, Růžová pouhých 199 obyvatel), během sledovaných 21 let se tento ukazatel významně proměnil. Zejména v Růžové se počet obyvatel více než zdvojnásobil, když přibylo celkem 234 nových obyvatel. V Bynovci přitom přibylo za sledované období 80 nových obyvatel. Výrazný nárůst obyvatel Růžové je mimo jiné dán i tím, že si trvalé bydliště do obce převedlo mnoho místních chalupářů, tedy lidí, u kterých je možné předpokládat částečné zapojení do sociálních sítí. Nezaměstnanost byla dle údaje z prosince roku 2011 vyšší v Bynovci, kde dosahovala 18,3%, v Růžové byla 15%.

V obci Růžová je také výrazně více OOS, celkem jich je tady 9 a zabývají se širokým spektrem činností od záchrany památky Dolský mlýn přes náboženskou činnost po organizaci rukodělných setkání. V Bynovci jsou celkem 3 OOS, přičemž jedna z nich se nachází na hraně fungování kvůli úbytku členů. OOS poskytují v obou obcích arénu, ve které občané mohou začít něco dělat pro svou komunitu, což potvrzuje předpoklad autorky Sitek (2013), jen v Bynovci tuto arénu občané využívají jen minimálně. Pokud bychom srovnali vybavenost obcí prostory pro scházení občanů, opět je výrazně lépe vybavena obec Růžová, kde je dětské hřiště; hřiště na tenis, nohejbal a volejbal; fotbalové hřiště; sál obecního úřadu; kostel sv. Petra a Pavla; obecní knihovna; restaurace *U kostela* s bowlingovou dráhou; restaurace *U zastávky*; pohostinství Růžová a místní obchod s potravinami. V Bynovci je možné se scházet v místním pohostinství; v areálu fotbalového hřiště s kioskem a posilovnou; na dětském hřišti, nohejbalovém hřišti, v

knihovně a v obchodě s potravinami. Místem důležitým pro angažovanost se vedle fyzických prostorů pro setkávání obyvatel (*third places*), stavá v poslední době v Růžové i virtuální prostor, prostřednictvím internetu se občané domlouvají na pořádání akcí, propagují mezi sebou akce, zároveň internet funguje jako inspirace pro společné aktivity v obci. Zejména s ohledem na to, že internetový portál www.facebook.com využívají občané k založení „komunity“ s názvem Růžová/Rosendorf, v rámci níž se potkávají ve virtuálním světě, navrhuji takový virtuální prostor pro setkávání osob nazývat *fourth place*.

V obou obcích se v průběhu roku pořádají akce, na nichž se můžou občané sdružovat. V Bynovci jich je však výrazně méně, každoročně se tu koná pouze pálení čarodějnic, dětský den a fotbalový turnaj. Pravidelně se opakují fotbalové tréninky. V Růžové je množství akcí vyšší a zároveň je tu i větší zájem ze strany občanů se akcí účastnit. Každoročně se opakuje 19 událostí, přičemž dalších 9 aktivit je pořádáno s týdenní periodicitou (cvičení pro děti, jóga, ruční práce, zumba, pěvecký sbor, taneční kroužek pro děti, fotbalové, tenisové a nohejbalové tréninky a bohoslužby v místním kostele).

V Bynovci je celkově sociální angažovanost občanů velmi nízká. Při vyhledávání respondentů pro rozhovor se mi podařilo nalézt pouze 6 občanů, kteří se nějakým způsobem v obci sociálně angažují a byli ochotní se do výzkumu zapojit. Významnou úlohu při získání respondentů v Bynovci sehrála paní starostka, která mi zprostředkovala rozhovor se členem místního fotbalového a hasičského sdružení, neboť na mé předchozí snahy o komunikaci členové těchto sdružení vůbec nereagovali. Celkově vyhledávání respondentů a navazování kontaktu s nimi bylo v Bynovci mnohem obtížnější než v obci Růžová, kde byli lidé k účasti ve výzkumu mnohem otevřenější a sami od sebe nabízeli pomoc při vyhledávání dalších respondentů.

I při samotném průběhu rozhovorů bylo obtížnější zajistit hloubku výpovědí u respondentů z Bynovce, obvykle se nad svou angažovaností v obci příliš nezamýšleli a většina rozhovorů se týkala jejich výpovědi o tom, jak obec fungovala v minulosti. V současnosti se v obci odehrává minimum akcí a občané nemají snahu (kromě jednoho respondenta) tuto situaci nějak výrazně měnit. Rozdělení na novousedlíky a starousedlíky je nejdůležitější štěpící linií mezi občany v obci Bynovec. Respondenti zde popisují napjatou situaci a rivalitu mezi oběma tábory, starousedlíci nemají novousedlíky v oblibě,

myslí si o nich, že do obce nezapadají, a že na původní obyvatele pohlížejí s despektem. Zároveň starousedlíci žijí stylem života, který měl jasně daná pravidla, vycházející z toho, že každý každého v obci znal, obyvatelé se mezi sebou všichni zdravili, nikomu nevadily nepříjemnosti spojené s drobnou zemědělskou činností (hluk, zvýšený výskyt much, občasný zápach), lidé se zapojovali do společných prací pro zlepšení infrastruktury v obci (zpevňování cest, vybudování vodovodu), celá vesnice se scházela při konání akcí v obci. Novousedlíci však tento styl života s přistěhováním na venkov nepřijímají za vlastní a dál se chovají tak, jak byli zvyklí ve městě. To nesou starousedlíci nelibě a dál si mezi sebou chrání své „staré“ způsoby a novousedlíky nepřijímají do své komunity. Ačkoliv mezi oběma tábory panuje rivalita, vzájemné předsudky, obyvatelům obce schází dobré mezilidské vztahy a se životem v obci jsou nespokojení, nejsou vlivem nízké úrovně sociálního kapitálu schopni se spojit s ostatními občany s cílem situaci zlepšit.

V Růžové jsou občané mnohem aktivnější, důležitou úlohu pro pořádání akcí zde hraje lídryně – paní starostka. Obyvatelé Růžové jsou zvyklí se scházet a poznávat nově přistěhovalé, kteří projeví zájem se do komunity zapojit. Je zde možnost širokého zapojení do aktivit pro všechny věkové skupiny - od malých dětí až po seniory. Lidé zde mají mezi sebou dobré vztahy, neprobíhají zde zásadní spory a celkově je v obci dobrá atmosféra.

4. 3. 2 JAKÉ FAKTORY JSOU POTŘEBNÉ PRO SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOST VE ZKOUMANÝCH OBCÍCH?

Touto výzkumnou otázkou (dále VO) se snažím zjistit, jaké jsou konkrétní motivace, zdroje pro SA a jak podporuje zapojení do sociálních sítí SA. Zároveň se snažím prozkoumat, zda není mimo komponenty sociální angažovanosti dle Verby, Schlozmana a Bradyho (1995) ještě další element ovlivňující sociální angažovanost.

Růžová

Konkrétními **motivacemi** občanů v obci pro jejich sociální angažmá jsou snahy o: aktivní zapojení do dění v obci, vykročení z každodenních stereotypů, navazování nových kontaktů, oživení obce, propagace obce, zapojení mladých obyvatel do dění v obci, a orientace na budování vztahů spolu se zájmem o sdružování s ostatními lidmi v obci.

Konkrétními **zdroji** důležitými pro sociální angažovanost jsou existence fyzických prostor pro sdružování a setkávání občanů, finanční zdroje pro zajištění aktivit SA a čas.

Konkrétním přínosem **zapojení do sociálních sítí** pro sociální angažovanost v obci je to, že jejich prostřednictvím se občané mohou vzájemně oslovovat s novými nápady a hledat podporu a pomoc pro realizaci aktivit SA.

Kromě třech výše zmíněných komponentů důležitých pro sociální angažovanost se mi podařilo objevit ještě další element, kterým je přítomnost **lídra či lídryně** v obci. Existence takové osoby je zásadní pro nastolování nových nápadů, oslovování a získávání občanů pro zapojení do aktivit SA a vedení lidských zdrojů při organizaci těchto aktivit.

Bynovec

Konkrétními **motivacemi** občanů v obci pro jejich sociální angažmá jsou snahy o: zlepšení mezilidských vztahů v obci, vytváření příležitostí pro sdružování obyvatel obce, dále je to oslovení rodinným účastníkem, inspirace činností okolních obcí, zájem o budování mezilidských vztahů, pomoc při živelné katastrofě a zájem občanů o sdružování.

Konkrétními **zdroji** důležitými pro sociální angažovanost v obci jsou čas, energie a materiální zdroje – dárky pro účastníky, prostory pro pořádání akcí a dostatek finančních zdrojů mezi občany a dostatek lidských zdrojů pro realizaci aktivit SA.

Pro **zapojení do sociálních sítí** respondentům chybí v obci přítomnost osob, s nimiž by se chtěli stýkat a dobré mezilidské vztahy v obci.

Stejně jako v obci Růžová i v Bynovci respondenti akcentují důležitost existence **lídra či lídryně** v obci pro SA. Oproti Růžové však v Bynovci takový lídr nebo lídryně v současnosti chybí.

4. 3. 3. JAK PŘÍSPÍVÁ SOCIÁLNÍ ANGAŽOVANOST K ROZVOJI SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU VE ZKOUMANÝCH OBCÍCH?

V rámci této VO jsem sledovala, jak sociální angažovanost přispívá k rozvoji sociálního kapitálu ve zkoumaných obcích. Při operacionalizaci sociálního kapitálu jsem využila jeho rozdělení na občanskou participaci, sociální sítě a sousedské vztahy (Li et al., 2003).

Růžová

V obci Růžová jsem zjistila dobrou úroveň všech sledovaných dimenzí sociálního kapitálu. Zásadním vztahem, který se mi podařilo vysledovat mezi aktivitami sociální angažovanosti a sociálním kapitálem, jsou dvě následující zjištění. Aktivity sociální angažovanosti přispívají v obci k rozvoji sociálního kapitálu tím, že opakovaná sociální angažovanost poskytuje arénu pro řešení konfliktů mezi občany, tak je předcházeno vzniku hlubších konfliktů a narušování mezilidských vztahů v obci. Na základě provedeného výzkumu lze tvrdit, že opakovaná sociální angažovanost (zejména neformální sdružování a účast na společenských, kulturních a sportovních akcích v obci) přispívá k rozvoji sociálního kapitálu v Růžové tím, že usnadňuje začlenění nově přistěhovaných obyvatel, kteří mají zájem se zapojit, do společenského života v obci.

Bynovec

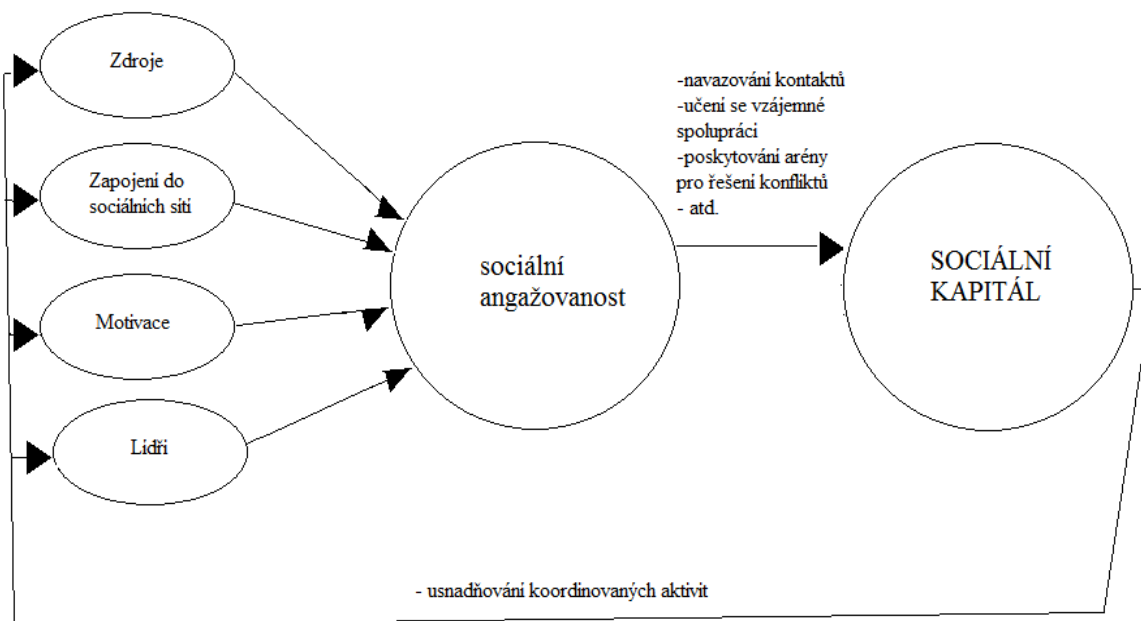
V této obci jsem zjistila nízkou úroveň sociálního kapitálu ve všech třech zkoumaných dimenzích. Tento stav má mimo jiné souvislost s nízkou úrovní aktivit sociální angažovanosti. Zřejmě jelikož zde nedochází ve významné míře k opakované sociální angažovanosti, je zde problém s nezapojením nových obyvatel do dění v obci, který je základem pro konflikt mezi starousedlíky a novousedlíky. Takový konflikt je pak výraznou štěpící linií vztahů v obci a zároveň příčinou (otázka je, jestli jedinou) nízké úrovně sociálního kapitálu.

Jelikož mezi sociální angažovaností a sociálním kapitálem existuje velmi těsné spojení, je složité vyvodit jednoznačnou odpověď na výzkumnou otázku v této obci.

4. 3. 4 SHRNU TÍ

Poznatky získané prostřednictvím odpovědí na výzkumné otázky a studiem teoretické literatury jsem graficky znázornila na obrázku č. 1. Obrázek vyjadřuje vztah mezi faktory ovlivňujícími sociální angažovanost (v levé části), sociální angažovaností a sociálním kapitálem. Jeho prostřednictvím bych chtěla vyjádřit těsné sepjetí a vzájemné ovlivňování sociální angažovanosti a sociálního kapitálu, kdy vlivem aktivit sociální angažovanosti dochází k rozvoji sociálního kapitálu, který usnadňuje koordinované aktivity tím, že posiluje faktory rozhodující pro sociální angažovanost.

Obrázek 1 Vztah mezi sociální angažovaností a sociálním kapitálem

5. ZÁVĚR

Cílem této práce je prozkoumat sociální angažovanost ve venkovských oblastech. Zaměřuji se přitom na představení faktorů, které jsou důležité pro sociální angažovanost občanů ve dvou zkoumaných venkovských obcích na severu Čech – v Růžové a v Bynovci, a také na zjištění, jak působí sociální angažovanost na budování sociálního kapitálu v těchto obcích. V teoretické části práce jsem představila významné koncepty, se kterými v práci operuji a také současné poznatky výzkumníků v problematice občanské společnosti na venkově obecně, konkrétně pak i v oblasti Sudet, kde jsem prováděla výzkum. Obcemi, na které jsem se zaměřila, jsou Růžová a Bynovec. Při výběru obcí jsem porovnávala úroveň sociální angažovanosti jejich obyvatel, tu jsem hodnotila na základě množství kulturních, společenských a sportovních akcí pořádaných v obci a dle počtu fungujících lokálních organizací občanské společnosti. Růžová je specifická tím, že je zde vysoká úroveň sociální angažovanosti, zatímco v Bynovci je nízká. Takto jsem obce vybrala záměrem s cílem komparovat výsledky v nich provedeného výzkumu. Na dvě výzkumné otázky⁶¹ odpovídám na základě poznatků získaných polostrukturovanými rozhovory a analýzou dokumentů. Do rozhovorů byli vybráni jako respondenti obyvatelé Růžové a Bynovce, kteří se ve své obci sociálně angažují, celkem bylo provedeno 12 rozhovorů, z nichž 2 byly expertní s místními starostkami.

Na základě výpovědí respondentů se mi podařilo zjistit čtveřici faktorů potřebných pro rozvoj sociální angažovanosti ve zkoumaných obcích. Tři z těchto faktorů zmiňují autoři Verba, Schlozman a Brady (1995) ve své publikaci k sociální angažovanosti, jsou jimi zdroje, motivace a zapojení do sociálních sítí. V provedeném výzkumu se objevuje jako čtvrtý důležitý faktor existence lídra pro sociální angažovanost v obci, přičemž tento faktor předchozí autoři neuvádí. V odpovědi na první výzkumnou otázku se zaměřuji i na konkrétní obsah těchto faktorů sociální angažovanosti. U prvního z nich, motivace, jsem zjistila, že zahrnuje snahy o: aktivní zapojení do dění v obci, vykročení z každodenních stereotypů, navazování nových kontaktů, oživení obce, propagace obce, zapojení mladých obyvatel do dění v obci, zlepšení mezilidských vztahů v obci, vytváření příležitostí pro sdružování obyvatel obce a dále je to orientace na budování vztahů spolu se

⁶¹ 1.VO: Jaké faktory jsou potřebné pro sociální angažovanost ve zkoumaných obcích?

2. VO: Jak přispívá sociální angažovanost k rozvoji sociálního kapitálu ve zkoumaných obcích?

zájmem o sdružování s ostatními lidmi v obci, oslovení rodinným účastníkem, inspirace činností okolních obcí, zájem o budování mezilidských vztahů a pomoc při živelné katastrofě. Druhým faktorem jsou zdroje, konkrétně čas, energie a materiální zdroje – dárky pro účastníky, prostory pro pořádání akcí, dostatek finančních zdrojů mezi občany a dostatek lidských zdrojů pro realizaci aktivit SA. Třetím faktorem je zapojení do sociálních sítí, které přináší to, že jejich prostřednictvím se občané mohou vzájemně oslovovat s novými nápady a hledat podporu a pomoc pro realizaci aktivit SA. Posledním faktorem je přítomnost lídra či lídryně, zabývajících se sociální angažovaností v obci. Právě existence lídrů je zásadní pro přinášení nových nápadů, oslovování a získávání občanů pro zapojení do aktivit SA a vedení lidských zdrojů při organizaci těchto aktivit.

V druhé výzkumné otázce jsem se zaměřila na zkoumání toho, jak přispívá sociální angažovanost k rozvoji sociálního kapitálu ve zkoumaných obcích, přičemž při sledování sociálního kapitálu jsem se zaměřila na jeho 3 dimenze - občanskou participaci, sociální sítě a sousedské vztahy (Li et al., 2003). V Růžové, tedy obci s vysokým stupněm sociální angažovanosti jsem zjistila dobrou úroveň všech sledovaných dimenzí sociálního kapitálu, přičemž jsem zde dospěla ke dvěma zjištěním. Prvním z nich je, že aktivity sociální angažovanosti přispívají v obci k rozvoji sociálního kapitálu tím, že opakovaná sociální angažovanost poskytuje arénu pro řešení konfliktů mezi občany, tak je předcházeno vzniku hlubších konfliktů a narušování mezilidských vztahů v obci. Druhým zjištěním je, že opakovaná sociální angažovanost (zejména neformální sdružování a účast na společenských, kulturních a sportovních akcích v obci) přispívá k rozvoji sociálního kapitálu ve zkoumané obci tím, že usnadňuje začlenění nově přistěhovalých obyvatel, kteří mají zájem se zapojit, do společenského života v obci. Na druhou výzkumnou otázku se mi však nepodařilo uspokojivě odpovědět v obou obcích, jelikož posouzení přispění sociální angažovanosti k rozvoji sociálního kapitálu v Bynovci, tedy obci s nízkou úrovní sociální angažovanosti, se mi nepodařilo zjistit vlivem zjištěného těsného sejetí sociální angažovanosti se sociálním kapitálem (viz obrázek č. 1).

K nízké míře sociální angažovanosti a sociálního kapitálu v Bynovci přispívá zásadní měrou vleklý spor mezi dvěma skupinami obyvatel, které se dají označit jako starousedlíci a novousedlíci. Tento spor se táhne více jak 4 roky a souvisí se snahou starousedlíků o zachování vesnického způsobu života v obci, oproti tomu novousedlíci přichází nejčastěji z měst a snaží se šířit městský způsob života i na venkově. Mezi oběma tábory panuje rivalita, vzájemné předsudky, obyvatelům obce schází dobré mezilidské

vztahy a se životem v obci jsou nespokojení, ale zároveň vlivem nízké úrovně sociálního kapitálu nejsou schopni se spojit s ostatními občany s cílem situaci zlepšit, čímž se ocitají v bludném kruhu. Oproti tomu v Růžové jsou to právě aktivity sociální angažovanosti, které přispívají k odvracení gradace podobných konfliktů. Novousedlíci jejich prostřednictvím získávají možnost zapojit se do dění v obci a starousedlíci naopak mají možnost poznat nové obyvatele bez toho, aby si o nich vytvářeli předsudky.

Jak dokládá tato práce, sociální angažovanost by měla být chápána jako významná součást života na venkově. Díky opakované sociální angažovanosti dochází k rozvoji sociálního kapitálu, který může mít blahodárný vliv na obrodu občanské společnosti na českém venkově.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Literatura

1. Adler, Richard P., Judy Goggin. 2005. „What Do We Mean By “Civic Engagement’?”. *Journal of Transformative Education* 3 (3): 236–253.
2. Amná, Erik. 2012. „How is civic engagement developer over time? Emerging answers from a multidisciplinary field“. *Journal of Adolescence* 35 (3): 611 – 627.
3. Barus, Martin, Marcel Hrubý a Václav Zeman. 2012. *Kostel sv. Petra a Pavla v Růžové (1712 – 2012)*. Růžová: Římskokatolická farnost Růžová.
4. Beck, Ulrich a Elisabeth Beck-Gernsheim. 2001. *Individualization*. London: SAGE Publications Ltd.
5. Berger, Ben. 2009. „Political Theory, Political Science, and the End of Civic Engagement“. *Perspectives on Politics* 7 (2): 335–350.
6. Bourdieu, Pierre. 1986. „The Forms of Capital“. In Richardson, John E. (ed.). *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241 – 258.
7. Burt, Ronald S. 2005. *Brokerage & Closure: An Introduction to Social Capital*. New York: Oxford University Press.
8. Burt, Ronald S. 2001. „Structural Holes versus Network Closure as Social Capital“. In Nan Lin, Karen Cook a Ronald S. Burt (eds.). *Social Capital: Theory and Research*. New Jersey: Transaction Publishers, 31 – 56.
9. Coleman, James S. 1988. „Social Capital in the Creation of Human Capital.“ *American Journal of Sociology* 94 (Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure): S95 - S120.
10. Čermák, Daniel, Jana Vobecká et al. 2011. *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
11. Delanty, Gerard. 2000. *Modernity and postmodernity*. London: SAGE.

12. Disman, Miroslav. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
13. Drulák, Petr et al. 2008. *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál.
14. Drulák, Petr. 2013. *Politika nezájmu: Česko a Západ v krizi*. Praha: SLON.
15. Edwards, Bob, Michael W. Foley. 2001. „Civil Society and Social Capital: a Primer“. In Bob Edwards, Michael W. Foley, Mario Diani (eds.) *Beyond Tocqueville: Civil Society and the social capital debate in comparative perspective*. Hanover: University Press of New England, 1-14.
16. Ekman, Joakim, Erik Amnå. 2009. „Political Participation and Civic Engagement: Towards a New Typology“. *Youth & Society working paper 2009*: 2.S.l.: s.n.
17. Field, John. 2003. *Social Capital*. London and New York: Routledge.
18. Fox, Jonathan. 1996. „How Does Civil Society Thicken? The Political Construction of Social Capital in Rural Mexico“. *World Development* 24 (6): 1089 – 1103.
19. Frič, Pavol, Martin Vávra. 2012. *Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus*. Praha: Hestia.
20. Harriss, John. 2001. „Social Capital Construction and the Consolidation of Civil Society in Rural Areas: or, Public Action and Rural Development“. London School of Economics: Working Paper Series.
21. Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
22. Houžvička, Václav. 2010. „Je česká společnost zatížena minulostí v podobě nezvládnutých předsudků a mýtů?“. In Hana Maříková, Tomáš Kostecký, Tomáš Lebeda, Markéta Škodová (eds.). *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 151 – 182.
23. Chloupková, Bjornskov. 2002. „Could social capital help Czech agriculture?“. *Agricultural Economics* 48, 2002 (6): 245 – 249.
24. Jirků, Zdeňka. 2013. *Sociální kapitál organizací občanské společnosti: Interorganizační vztahy napříč sektory*. Nepublikovaná diplomová práce. Praha: FHS UK.

25. Joza, Petr. 2006. *Okresní národní výbor Děčín, 1. díl 1945 – 1960*. Děčín: Státní okresní archiv Děčín.
26. Lee, Matthew L., John P. Bartkowski. 2004. *Love Thy Neighbor? Moral Communities, Civic Engagement and Juvenile Homicide in Rural Areas*. *Social Forces* 82 (3): 1001 – 1035.
27. Li, Yaojun, Andrew Pickles, Mike Savage. 2003. „Conceptualising and Measuring Social Capital: A New Approach.” *Draft paper for BHPS 2003*. Manchester: Centre for Census and Survey Research (CCSR), Department of Sociology Manchester University.
28. Librová, Hana. 1997. „Decentralizace osídlení – vize a realita“. *Sociologický časopis* 33 (1): 27 – 40.
29. Linck, Thierry. 2001. „El campo en la ciudad: reflexiones en torno a las ruralidades emergentes”. *Relaciones* 85 (22): 85 – 104.
30. Ludden, Alison Bryant. 2011. „Engagement in School and Community Civic Activities Among Rural Adolescents“ *Youth Adolescence* 40: 1254 – 1270.
31. Majerová, Věra. 2006. „Občanská společnost a její význam v rozvoji venkova”. *Sborník z mezinárodní vědecké konference Agrární perspektivy XV. PEF ČZU*. [cit. 12. 6. 2014]. Dostupné z: <
http://www.agris.cz/Content/files/main_files/75/152968/185Majerova.pdf>.
32. Majerová, Věra et al. 2009. *Sociologie venkova a zemědělství*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze.
33. Mansfeldová, Zdenka, Kroupa, Aleš eds. 2005. *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
34. Matějka, Ondřej. 2008. „Social Capital in the Contemporary Sudetenland“. In Znoj, Milan, J. D. Lewandowski (eds.). *Trust and Transitions. Social Capital in Changing World*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 277 – 295.
35. Petrušek, Miloslav, Hana Maříková a Alena Vodáková. 1996. *Velký sociologický slovník. 1. vyd.* Praha: Karolinum.
36. McBride, Amanda Moore, Margaret S. Sherraden, Suzanne Pritzker. 2006. „Civic Engagement Among Low-Income and Low-Wealth Families: In Their Words“. *Family Relations* 55: 152 – 162.

37. Miles, Steven. 1998. *Consumerism – as a Way of Life*. London: SAGE Publications, Ltd.
38. Newell, Mallory Angeli. 2011. *An Exploration of Civic Engagement of Community College Students and Graduates*. Dizertační práce: California State University: Sacramento.
39. Oldenburg, Ray. 1991. *The Great Good Place*. New York: Paragon House.
40. Oliver, Eric J. 2000. „City Size and Civic Involvement in Metropolitan America”. *American Political Science Review* 94 (2), 361 – 373.
41. Paula, Liga. 2013. „Factors Affecting Capability of Rural Communities“. *Rural resilience and vulnerability: The rural as locus of solidarity and conflict in times of crisis*. [cit. 2.5. 2014]. Dostupné z: <<http://www.florenceesrs2013.com/proceedings-2/>>.
42. Pažourek, Vlastimil. 2012. *Hrady na hranici Čechy – Sasko*. Děčín: Iniciativa pro děčínský zámek.
43. Portes, Alejandro. 2000. „Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology.” In: Lesser, Eric L (ed.). 2000. *Knowledge and Social Capital: Foundations and Applications*. Oxford: Butterworth – Heinemann. 43 – 68.
44. Putnam, Robert. 1993. *Making democracy work: Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.
45. Putnam, Robert D. 1995. „Bowling Alone: America’s Declining Social Capital”. *Journal of Democracy* 6 (1), 65 – 78.
46. Robertson, Roland. 1992. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: SAGE Publications, Ltd.
47. Růžková, Alena et al. 2006. *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005, I. díl*. Praha: Český statistický úřad.
48. Sartori, Giovanni. 1970. „Concept Misinformation in Comparative Politics”. *The American Political Science Review*, 64 (4): 1033 – 1053.
49. Salus, Jiri, Pavla Marikova, Petr Kment, Asel Djanbajeva, Lucie Klemperova a Nadezda Orel. 2013. „The world of rural sociology and relations among participants in the Czech republic”. *Rural resilience and vulnerability: The rural as locus of solidarity and conflict in times of crisis*. [cit. 2. 5. 2014]. Dostupné z: <<http://www.florenceesrs2013.com/proceedings-2/>>.

50. Shortall, Sally. 2008. „Are rural development programmes socially inclusive? Social engagement, participation and social capital: Exploring the differences”. *Journal of Rural Studies* 24: 450 – 457.
51. Schofer, Evan a Marion Fourcade-Gourinchas. 2001. „The Structural Contexts of Civic Engagement: Voluntary Association Membership in Comparative Perspective”. *American Sociological Review* 66 (6): 806 – 828.
52. Schudson, Michael. 1996. „What if civic life didn't die?“ *American Prospect* 25 (March-April): 17 – 20.
53. Sitek, Anna. 2013. „Animation as a factor of development of a civil society: The example of non-governmental organizations activities in rural areas of Poland“. *Rural resilience and vulnerability: The rural as locus of solidarity and conflict in times of crisis*. [cit. 2.5. 2014]. Dostupné z: < <http://www.florenceesrs2013.com/proceedings-2/>>.
54. Skocpol, Theda a Morris P. Fiorina. 1999. „Making Sense of the Civic Engagement Debate”. In: Skocpol, Theda a Morris P. Fiorina (eds.) 1999. *Civic Engagement in American Democracy*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 1 – 23.
55. Steger, Manfred B. 2010. *Globalization*. New York: Sterling Publishing.
56. Šafr, Jiří, Markéta Sedláčková. 2006. *Sociální kapitál: Koncepty, teorie a metody měření*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
57. Šmídová, Olga. 2010. „Pro nás lépe už bylo...Vymístění z velké historie a kolektivní paměť „českých Němců““. *Sociální studia. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity* 2010 (1): 59 – 87.
58. Tolbert, Charles M., Michael D. Irwin, Thomas A. Lyson a Alfred R. Nucci. 2002. „Civic Community in Small-Town America: How Civic Welfare Is Influenced by Local Capitalism and Civic Engagement” *Rural Sociology* 67 (1): 90 – 113.
59. Torsello, Davide. 2008. „Trust, kinship and civil society in a Slovakian village“. *Sociologia* 40(6): 514-29.

60. Trimano, Luciana a Paulina-Beatriz Emanuelli. 2012. „Representaciones sociales y prácticas ciudadanas en la comunidad rural: Un aporte desde la comunicación estratégica”. *Revista Latina de Comunicación Social* 67: 494 – 510.
61. Verba, Sydney, Kay Lehman Schlozman a Henry E. Brady. 1995. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
62. Verba, Sydney. 2001. „Political Equality: What is it? Why do we want it?” Harvard University: Review Paper for Rusell Sage Foundation.
63. Yin, Robert K. 2009. *Case Study Research: Design and Methods (Applied Social Research Methods)*. London: SAGE Publications Ltd.
64. Zukin, Cliff, Keeter, Scott a Andolina, Molly. 2006. *A new engagement? political participation, civic life and the changing American citizen*. New York: Oxford University Press.

Webové stránky

65. katalog.dltm.cz, Katalog Biskupství litoměřického [cit. 6. dubna 2014].
66. metalib.cuni.cz, Databáze Metalib [cit. 14. června 2014].
67. portal.mpsv.cz, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [cit. 12. dubna 2014].
68. rosehill.webnode.cz, Indiánská vesnička Rosehill [cit. 6. dubna 2014].
69. scholar.google.cz, Vyhledavač Google Scholar [cit. 14. června 2014].
70. sdh.nmm.cz, Rozdělení jednotek požární ochrany [cit. 3. června 2014].
71. search.ebscohost.com, Databáze EBSCO [cit. 14. června 2014].
72. www.rejstrik-firem.kurzy.cz, Obchodní rejstřík, rejstřík firem v ČR [cit. 18. března 2014].
73. www.alasru.org, Asociación Latinoamericana De Sociología Rural [cit. 15. března 2014].

74. www.bynovec.cz, Obec Bynovec [cit. 6. dubna 2014].
75. www.czso.cz, Český statistický úřad [cit. 6. dubna 2014].
76. www.facebook.com/ruzova.rosendorf?fref=ts, Komunita Růžová/Rosendorf na portálu Facebook [cit. 3. června 2014].
77. www.irsa-world.org, International Rural Sociology Association [cit. 15. března 2014].
78. www.mas-sluknovsko.cz, Místní akční skupina Šluknovsko [cit. 6. dubna 2014].
79. www.obec-ruzova.cz, Obec Bynovec [cit. 6. dubna 2014].
80. www.ruralsociology.eu, European Society for Rural Sociology [cit. 15. března 2014].
81. www.ruralsociology.org, Rural Sociological Society [cit. 15. března 2014].
82. www.sdhdolnipoustevena.band.cz, Sdružení dobrovolných hasičů Dolní Poustevna

Rozhovory

83. Rozhovor 1. Anonymní respondent. *Obec Bynovec*. Vedla Michaela Dopitová 26. 4 2014.
84. Rozhovor 2. Anonymní respondent. *Obec Bynovec*. Vedla Michaela Dopitová 26. 4 2014.
85. Rozhovor 3. Anonymní respondent. *Obec Bynovec*. Vedla Michaela Dopitová 29. 4 2014.
86. Rozhovor 4. Anonymní respondent. *Obec Bynovec*. Vedla Michaela Dopitová 1. 5 2014.
87. Rozhovor 5. Anonymní respondent. *Obec Bynovec*. Vedla Michaela Dopitová 9. 5 2014.
88. Rozhovor 6. Anonymní respondent. *Obec Růžová*. Vedla Michaela Dopitová 28. 4 2014.
89. Rozhovor 7. Anonymní respondent. *Obec Růžová*. Vedla Michaela Dopitová 1. 5 2014.
90. Rozhovor 8. Anonymní respondent. *Obec Růžová*. Vedla Michaela Dopitová 2. 5 2014.

91. Rozhovor 9. Anonymní respondent. *Obec Růžová*. Vedla Michaela Dopitová 5. 5 2014.
92. Rozhovor 10. Anonymní respondent. *Obec Růžová*. Vedla Michaela Dopitová 9. 5 2014.
93. Rozhovor 11. Anonymní respondent. *Obec Bynovec*. Vedla Michaela Dopitová 13. 6. 2014.
94. Rozhovor 12. Anonymní respondent. *Obec Růžová*. Vedla Michaela Dopitová 12. 6. 2014.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

OOS – organizace občanské společnosti

JZD – jednotné zemědělské družstvo

SA – sociální angažovanost

SK – sociální kapitál

VO – výzkumná otázka

PŘÍLOHA Č. 1

Otázky v rozhovorech s respondenty

1. Jak dlouho v obci žijete?
2. a Z jakého důvodu žijete právě zde?
2. b Co Vás do obce přivedlo?
3. Jste se životem v obci spokojený?
4. Je něco, co vám v obci chybí?
5. V jakých spolcích v Bynovci/ Růžové či okolí působíte?
6. Jaké je Vaše role ve spolku?
7. a Pořádá Váš spolek nějaké akce pro veřejnost?
7. b Které to jsou?
8. Spolupracujete i s lidmi mimo spolek z Vaší obce?
9. Co Vás přimělo k tomu, stát se členem spolku?
10. a Jak hodnotíte mezilidské vztahy v obci?
10. b Jsou v obci nějaké problémy v soužití?
11. a Jak hodnotíte společenský život v obci?
11. b Přijde Vám dostačující?
12. Jaké akce se v obci pořádají?
13. Účastní se Vaši členové aktivně akcí pořádaných v obci?
14. Pokud ne, uvádějí nějaký důvod, proč se neúčastní?
15. Zapojujete se do dění v obci i mimo vaše členství ve sdružení?
16. Stýkáte se s ostatními lidmi v obci?
17. Při jaké příležitosti?

18. Co vás vede k tomu, že se účastníte veřejného dění?
19. Co by lidi mohlo podpořit v tom, aby se více zapojovali?
20. Jste nebo byl/a jste členem nějaké organizace mimo obec?
21. O jaké sdružení se jedná?
22. Jaký je důvod Vašeho členství v tomto sdružení?
23. Je ještě něco, co byste chtěl vyjádřit, nebo něco k čemu byste se chtěl vrátit?

O AUTORCE

Narodila jsem se v roce 1985 v Praze, od šesti let jsem vyrůstala na venkově v obci Labská Stráň, kam jsem se v současnosti po několika letech života v českých i evropských městech s radostí navrátila. Bakalářské vzdělání jsem získala studiem politologie na Univerzitě Hradec Králové, současně s touto univerzitou jsem vystudovala i Vyšší odbornou školu pro rozvoj venkova v Hořicích. Jako magisterský obor jsem si vybrala program zaměřený na občanskou společnost, jelikož se v regionu Českého Švýcarska podílím na mnoha občanských aktivitách a tato činnost mne velmi naplňuje. Jsem organizátorkou festivalu Jeden svět v Děčíně, členkou několika občanských sdružení a zakladatelkou iniciativy Děčín proti hazardu, která se snaží pomocí petice a dalších aktivit o zákaz hazardu ve městě. V současnosti pracuji na děčínském zámku v oblasti marketingu a v obecně prospěšné společnosti České Švýcarsko, kde tvořím analýzy a strategie k problematice šetrného cestovního ruchu. V Děčíně se také podílím na právě probíhajícím akčním výzkumu vedeném Sociologickým ústavem ČR, který se týká kulturního plánování ve městě.

Angažuji se také politicky jako členka uskupení Volba pro město Děčín, aktivně se zapojuji i do činnosti Strany zelených v Ústeckém kraji. Jsem členkou náboženské obce Církve československé husitské v Děčíně.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

OOS – organizace občanské společnosti

JZD – jednotné zemědělské družstvo

SA – sociální angažovanost

SK – sociální kapitál

VO – výzkumná otázka

SLOVNÍK DŮLEŽITÝCH POJMŮ

Občanská angažovanost - popisuje, jak aktivně občané participují na životě komunity ve snaze zlepšit podmínky pro ostatní nebo s cílem utvářet budoucnost komunity (Adler, Goggin 2005: 241)

Sociální angažovanost - účast na jakémkoli spolčování či shromažďování s jiným než politickým cílem, přičemž opakovaná sociální angažovanost může vytvářet to, co Putnam nazývá sociálním kapitálem (Berger 2009: 342).

Sociální kapitál - prvky sociálních organizací, jako je důvěra, normy a sítě, které zlepšují efektivitu usnadňováním koordinovaných aktivit (Putnam, 1993: 167).

Venkov - obydlý prostor mimo městské lokality, charakterizovaný orientací na zemědělství a menší hustotu obyvatel, ale i jiným způsobem života většinou propojeným s přírodou (Petrušek et al., 1996: 1380).

Rurální sociologie – vědní obor, zabývá především studiem venkovských komunit a jejich vztahy s městskými komunitami, případně jejich odlišnostmi (Majerová, 2009).